

ÖMER SEYFETTİN

KAŞAĞI

eskikitaplarim.com

KAŞAĞI

Ömer Seyfettin

Sadeleştiren
Serra Tüzün

Kapak Resmi
Akın Sarbay

Dizgi
Sevgi Gül

Yayımlayan ©
Prizma Yayıncılık
Keresteciler Sitesi, Fatih Cad.
Yüksel Sok: 6/1
Merter - İstanbul

Baskı ve Cilt
Prizma Press
Web Ofset Baskı ve Cilt Tesisleri
Tel: 0212 637 48 02 - 637 45 90

Baskı Yeri ve Yılı
İstanbul 2006

Dağıtım
Doğan Gazetecilik A.Ş
Doğan Medya Center Bağcılar 34204 İSTANBUL
Telefon: (0 212) 505 61 11

İÇİNDEKİLER

Ömer Seyfettin'in Yaşamı	5
Kaşığı	9
Topuz	15
Forsa	24
Diyet	31
Çanakkale'den Sonra	46
Bomba	54
Kızıl Elma Neresi	68
Başını Vermeyen Şehit	79
And	93
Müjde	103
Hürriyet Gecesi	108
Kütük	119
Baharın Etkisi	133
Miras	148

ÖMER SEYFETTİN'İN YAŞAMI

Ömer Seyfettin, 28 Şubat 1884'te Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğdu ve ilköğrenimine orada başladı. Binbaşı olan babasıyla gittiği İnebolu ve Ayazcık'ta kısa bir süre okudu. 1892'de annesiyle birlikte İstanbul'a geldi ve ilköğrenimini burada tamamladı. Girdiği Eyüpsultan veteriner okulundan sonra Edirne Askeri Lisesi'nde okudu. İstanbul'da Harbiye Mektebini 1903'te bitirerek teğmen rütbesiyle İzmir Redif Birliğinde görev aldı. 1907'de İzmir Jandarma Okulunda öğretmen oldu. Meşrutiyet'ten sonra 1908'de üsteğmen olarak Selânik'teki 3. Ordu Merkezi'ne gönderildi. Ertesi yıl Makedonya sınırındaki bir köyde görevlendirildi. 1911'de ordudan ayrılarak Selânik'e yerleşti. Balkan Savaşı'nın başlamasıyla yeniden orduya çağrıldı. Sırp ve Yunan cephelerinde savaştı. 1913'te Yanga Kalesi'nin savunmasında Yunanlılara tutsak düştü. Serbest bırakılınca İstanbul'a gelerek Kabataş Lisesinde öğretmenliğe başladı. 1917-1918 yıllarında İÜ'de kurulan Tetkik-i lisanîye Encümeni (Dil İnceleme Komisyonu) üyeliğinde bulundu. 35 yaşında

şeker hastalığına yakalandı. 6 Mart 1920'de İstanbul'da öldü.

Kısa öykü türünün ilk başarılı örneklerini veren ve dilde sadeleşme hareketinin öncülüğünü yapmış olan Ömer Seyfettin yazıya şiirle başladı. İlk şiiri "Hissi-i Münce mid" 1900'de *Mecmûa-i Edebiyye*'de, ilk öyküsü 'ihtiyarın Tenez-zü" ise *Sabah* gazetesinde 1902'de yayımlandı. Edirne'de öğrenciyken yazmaya başlayan yazar, İzmir ve Makedonya'da bulunduğu sırada çeşitli dergilere şiir, öykü ve makale yazdı. Asıl ününü *Genç Kalemler* dergisindeki yazılarıyla yaptı. Derginin ilk sayısında yayımladığı "*Yeni Lisan*" başlıklı imzasız makalesi Milli Edebiyat akımının başlangıcı sayıldı. Halkın konuştuğu dille, anlaşılır, yalın anlatımıyla yazdığı kısa öyküleri, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp'in yürüttükleri Milli Edebiyat akımının başarılı örnekleri oldu.

O yıllarda Osmanlılık, batıcılık, Türkçülük gibi akımlar tartışılıyordu. Uluşçu, halka doğru yönelişler ağırlık kazanıyordu. Buna koştur olarak edebiyatta da "ulusal kaynaklara dönme" düşüncesi yaygınlaşmaya başladı. Tanzimat'tan beri süregelen "dilde sadeleşme" bu düşünce ile benimsendi. İşte Ömer Seyfettin, makaleleriyle halkın anlayacağı bir dille yazmayı savunurken öyküleriyle de bu doğrultuda örnekler vermiş oldu. Bu yıllarda Ömer Seyfettin'in etkilendiği ve beslendiği kaynaklara eğildiğimizde; Ziya Gökalp'in yanında, İzmir'de Baha Tefvik, Mehmet Necip, Yakup Kadri, Şehabettin Süleyman gibi yazarlarla ilişki kurmasının düşün dünyası-

nı zenginleştirdiğini görmekteyiz. Fransız edebiyatını izlemiş, Maupassant, Emil Zola'dan etkilenmiştir.

1909-1913'te Makedonya'daki, Balkanlar'daki ulusal kuruluş mücadelelerini yakından görmesi, onun ulusal bilince ulaşma düşüncesini oluşturmuştur. Bu yıllarda Türkçülük anlayışını destekleyen öyküler yazmıştır.

1917-1920 yıllarında yazdığı öykülerde toplumsal eleştiri ve taşlama vardır. Son dönem öykülerinde ise gülmeceye ağırlık verdi.

Ömer Seyfettin öykülerinde "betimleme ve ruhsal çözümlenmelerin yerini olaylar alır. Öykülerini kişi-çevre-olay üzerine kurmuştur. Giriş-düğüm-sonuç bölümlenmesine göre geliştirmiştir. Halk edebiyatından yararlanmıştır.

Ömer Seyfettin çok sayıda öykülerin yanında üç de roman yazmıştır. Edebiyatımızda öykü geleneğinin oluşmasında temel taşlardan biri olan Ömer Seyfettin, savaş sonrası yıllarında umutsuzluk ve karamsarlık içinde yaşayan insanlara iyimserlik aşıladı, umut verdi.

*

KİTAPLARI

Yaşadığı dönemde yayımlanan kitapları: *Ashâb-ı Kehfimiz* (roman, 1918), *Efruz Bey* (roman, 1919), *Harem* (uzun öykü, 1918).

Ölümünden sonra yayımlanan kitapları: Yapıtlarının ilk derlemesi Ali Canip Yöntem tarafından yapıldı.

Sonra çeşitli yayınevlerince kitapları yayınlandı.

1970-1973'te ise yapıtları konu benzerlikleri esas alınarak şu on kitapta toplandı: *Efruz Bey, Kahramanlar, Bomba, Harem, Yüksek Ökçeler, Kurumuş Ağaçlar, Yalnız Efe, Falaka, Aşk Dalgası Beyaz Lale, Gizli Mabel*.

Ömer Seyfettin'in Şiirleri, Fevziye Abdullah Tansel tarafından derlendi, (1972).

Gülmece yazıları ise *Yergi, Nükte ve fıkralarıyla Ömer Seyfettin* adıyla M. Sabri Koz, tarafından kitaplaştırıldı, (1984).

Daha sonra Ömer Seyfettin'in tüm yapıtları 16 Kitapta Muzaffer Uyguner tarafından yayıma hazırlanarak Bilgi Yayınevi tarafından yayımlandı.

KAYNAKÇA

Ali Canip Yöntem, *Ömer Seyfettin*, 1935 / Y. Nabi Nair, *Ömer Seyfettin*, 1952/Hilmi Yücebaş, *Ömer Seyfettin*, 1960 / Tahir Alangu, *Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir yazarın Romanı*, 1964 / Hikmet Dizdaroğlu, *Ömer Seyfettin*, 1964 / Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, 1970 / Ölümünün 50.Yılı Münasebetiyle *Ömer Seyfettin Bibliyografyası*, 1970 / Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı-Meşrutiyet Dönemi* 1976 / R. Taner-A. Bezirci, *Seçme Hikayeler*, 1

*

1991'den beri Türk Edebiyatı Vakfı ve Gönen Belediyesiince "Ömer Seyfettin Hikâye Ödülü" yarışması düzenlenmektedir.

KAŞAĞI

Ahırın avlusunda oynarken aŐaĐıda, gümüş sōĐütler altında, görünmeyen derenin hazin Őırılıtısını iŐitirdik. Evimiz, iç duvarın büyük kestane ağağları arkasında kaybolmuŐ gibiydi. Annem İstanbul'a gittiği için, benden bir yaŐ küçük olan kardeşimi Hasan'la artık. Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi ihtiyar bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koŐuyorduk. En sevdiğimiz Şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek, ne doyulmaz bir zevkti. Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh, onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, ahırını süpürmek, gübreleri kaldırmak eğlenceli biroyundan daha fazla hoŐuma gidiyordu. Hele tımar, bu, en zevkli Şeydi. Dadaruh eline kaşağıyı alıp iŐe başladı mı, tıkı... tıkı... tıkı...tık! Tıpkı bir saat gibi... Yerimde duramaz:

– Ben de yapacağım! diye tuttururdum.

O zaman Dadaruh beni Tosun'un sırtına koyar, elimi kaşağıyı verir:

– Haydi yap, derdi.

Bu demir aleti hayvanını üstüne sürter, fakat o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

– Kuyruğunu sallıyor mu?

– Sallıyor.

– Hani bakayım?

Eğirdim, uzanırdım. Lakin atın sırtından kuyruğunu göremezdim.

Her sabah ahıra gelir gelmez:

– Dadaruh'a tımarı ben yapacağım, derdim.

– Yapamazsın.

– Niçin?

– Daha küçüksün de ondan...

– Yapacağım.

– Büyü de öyle.

– Ne vakit?

–

At, ahır işlerinde yalnız tımarı beceremiyordum. Boyum karına bile yetişmiyordu. Halbuki en keyifli, en eğlenceli şey buydu. Sanki kaşağının muntazam tıkırtısı Tosun'un hoşuna gidiyor, kulaklarını kısıyor, kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu. Tam tımar biteceğine yakın huysuzlanır, o zaman Dadaruh:

– Höyt... diye sırtına bir tokat indirir, sonra öteki atları tımara başlardı.

Ben de bir gün yalnız başıma kaldım. Hasan'la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. İçimde bir tımar etmek hırsı uyandı. Kaşağıyı aradım, bulamadım. Ahırın köşesinde Dadaruh'un penceresiz küçük bir odası vardı. Buraya girdim. Rafları aradım. Eyerlerin arasına falan baktım. Yok! Yok! Yatağın altında yeşil tahtadan bir sandık duruyordu. Onu açtım. Az daha sevincimden haykıracaktım. Annemin bir hafta evvel İstanbul'dan gönderdiği hediyeler içinden çıkan kaşağı pırl pırl parlıyordu. Hemen kaptım. Tosun'un yanına koştum. Karnına sürtmek istedim. Rahat durmuyordu.

– Galiba acıtıyor, dedim.

Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivri idi. Biraz körletmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri bozulunca tekrar denedim. Yine atların hiç biri durmuyordu. Kızdım. Öfkemi sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerdeki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldırılabileceğim en ağır taşı bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul'dan gelen, Dadaruh'un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yağın içinde attım.

Babam, her sabah dışarıya giderken bir kere ahıra uğrar, öteye beriye bakardı. Ben, o gün yine ahırda yalnızdım. Hasan, evde hizmetçimiz Pervin'le kalmıştı. Babam, çeşmeye bakarken, yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü. Dadaruh'a haykırdı:

– Gel buraya!

- ...

Nefesim kesilecekti. Bilmem neden, amma çok korkmuştum. Dadaruh şaşırđı. Kırılmış kaşağı meydana çıkınca babam, bunu kimin yaptığını sordu.

- Bilmiyorum, dedi.

Babamın gözleri bana döndü, daha birşey sormadan:

- Hasan, dedim.

- Hasan mı?

- Evet. Dün Dadaruh uyurken odaya girdi. Sandıktan aldı. Sonra yalağın taşında ezdi.

- Niye Dadaruh'a haber vermedin?

- Uyuyordu.

- Çağır şunu bakayım.

- Bahçe duvarının kapısından geçtim.Gölgeli yoldan eve doğru koştum. Hasan'ı çağırdım. Zavallının bir şeyden haberi yoktu. Koşarken arkamdan geldi. Babam sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı. Hasan'a dedi ki:

- Eğer yalan söylersen seni döverim!

- Söylemem.

- Pekâlâ, bu kaşağıyı niye kırdın?

Ben kırmadım.

- Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok fenadır, dedi. Hasan, sözünde ısrar etti. Babam hiddetlendi. Üzerine yürüdü. "Utanmaz, yalancı!" diye yüzüne bir tokat indirdi.

– Götür bunu eve; sakın bir daha buraya sokma. Hep Pervin'le otursun! diye haykırdı.

Dadaruh, ağlayan kardeşimi kucağına aldı. Bahçe kapısına doğnu yürüdü.

Artık, ahırda hep yalnız oynuyordum. Hasan, evde hapisti. Annem geldikten sonra da affetmedi. Fırsat düştükçe " O, yalancı! " derdi. Hasan, yediği tokat aklına geldikçe ağlamaya başlar, zor susardı. Zavallı aneneğim, iftira atabileceğime hiç ihtimal vermiyordu. "Aptal Dadaruh atlara ezdirmiş olmasın?" derdi.

Ertesi sene annem, yazın yine İstanbul'a gitti. Biz yalnız kaldık. Hasan'a ahır hâlâ yasaktı. Geceleri yatakta atların ne yaptıklarını, tayların büyüüp büyümediğini bana sorardı. Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya adam gönderildi. Doktor getirildi. "Kuşpalazı" dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştüler. Bir takım tekir kuşlar getiriyorlar, kesip kardeşimin boynuna sarıyorlardı. Babam yatağının yanından ayrılmıyordu.

Dadaruh çok durgundu. Pervin, hüngür hüngür ağlıyordu.

- Niye ağlıyorsun? diye sordum.
- Kardeşin hasta.
- İyi olacak.
- İyi olmayacak.
- Ya ne olacak?
- Kardeşin ölecek! dedi.
- Ölecek mi?
-

Ben de ağlamaya başladım. O hastalandığından beri, Pervin'in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor, "İftiracı! İftiracı!" diye karşımda ağlıyordu.

Pervin'i uyandırdım:

– Ben Hasan'ın yanına gideceğim, dedim.

– Niçin?

– Babama bir şey söyleyeceğim.

– Ne söyleyeceksin?

– Kaşağıyı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.

– Hangi kaşağıyı?

– Geçen seneki. Hani babamın Hasan'a darıldığı...

Lafımı tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde boğuluyordum. Ağlaya ağlaya Pervin'e anlattım. Şimdi babama söylersem Hasan da duyacak, belki beni affedecekti:

– Yarın söylersin, dedi.

– Hayır, şimdi gideceğim.

– Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin; Hasan da duyar. Onu öpersin, ağlarsın seni affeder.

– Pekâlâ.

– Hadi şimdi uyu!

–

Sabaha kadar yine gözlerimi kapayamadım. Kalktım. Hava henüz ağarırken Pervin'i uyandırdım. Kalktık. Ben içindemi zehirden azabı boşaltmak için acele ediyordum. Yazık ki masum kardeşim gece ölmüştü. Salonda çiftlik imamı ile Dadaruh'u ağlarken gördük. Babamın dışarıya çıkmasını bekliyorlardı.

TOPUZ

"Karaman'ın koyunu,
Sonra çıkar oyunu..."
Atasözü

Küçük başkentin karışık sokakları bugün çok kalabalıktı. Tıpkı ilkbahar bir bayrak gibi... Bütün kadınlar, bol beyaz yenli sırma yelekli pazar esvaplarını giymişler, beyaz poturlu dinç erkeklerin dolu testilerle sundukları şarapları içerek coşuyorlardı. Genç, ihtiyar, kadın, çocuk... Sonsuz bir "Hurra" zinciri, bağırarak, sallanarak kalabalığın içinden geçiyor, canlı bir girdap dalgası hâlinde, döne döne, sarayın meydanında birikiyordu. Kilisenin çanları uğulduyordu. Sarayın kapısının önünde cesur Boyar atları saf saf olmuş, bekliyorlardı. Sabahtan beri çektiği şaraplarla epeyce başı dönen meşhur kumandan tolgasının siperini geri itti. Atının üzengileri üstünde biraz kalktı. İleriye baktı. Yanındaki birinci zabıtine:

- Daha görünmüyorlar... dedi.
- Geç kaldılar.

- Evet.
- Niçin acaba?
- Mankafa Türkler işte... Teşrifattan, törenden ne anlarlar?
- Hem de 'Bizans'a lâyükiz' derler.
- Nerede o incelik?
- Nerede?...

...

Önlerinde birdenbire genişleyen sık bir "Hurra" hal-kası ikisini de susturdu. Gemlerini kastılar. Atlarını biraz çektiler. Kumandan, istiklâlini kazanan halkın bu deli, bu sarhoş sevincine bakıyor, keyifleniyordu. Yarı baygın kızlar, şen delikanlıların kucaklarında, gaydaların ahengine ayak uyduruyorlar, "Yaşasın prens! Yaşasın prens!" nakaratını haykırarak yeni hükümdarlarının şerefine testiler deviriyorlar, oynuyorlar, sıçırıyorlardı... Son Eflâk tacını giyen papazı, Tergoviç'te bozan Mehmet Bey, bir sene vardı ki, kendisini sancakbeyi ilân etmişti. Ama, Eflâklılar, bu hâkime boyun eğmemiş, Zips Kontu Zapolya'dan imdat istemişlerdi. İşte bu tehlikeli ittifaktan ürken Mehmet Bey çarçabuk onların haklarını, imtiyazlarını, istiklâllerini vermişti. Açık mavi, bulutsuz ufukta yükselen güneşin aydınlattığı kahraman Boyar atlarının uzun mızraklarını yaldızlıyordu. Kumandan, zırhlı göğsünü kabartan tatlı bir teessürle bir halka, bir askerine bakıyor, mahmuzlarıyla dokunarak atını şahlandırıyordu. Birinci zabıt, onun gibi iri, yakışıklı değildir. Kara kuru bir şey.. Uzun saçları kırdı. Köse

yüzü hem zayıf, hem buruştu. Neşeli kumandan, horra tepenler geçince yine atını ileri sürdü:

- Kansız bir zafer kazandık! dedi.
- Siyah atının yelesini okşayan zabıt:
- Kansız zafer olmaz! diye başını salladı.
- Niçin olmasın?
- Benim Türklere emniyetim yok...

- Kuşkulanmaya da hacet yok! Biz daha resmen ihtilale kalkmadan onlar haber gönderdiler: 'Gidiniz, bir şer tayin ediniz' dediler. Biz zaten prensimizi tahtına çıkarmıştık. Şimdi, işte bize bir de 'cemile' yapıyorlar.

- Berat, sancak, davul, topuz göndermek bir cemile mi?

- Ya ne?
- Tabiiyet alametleri...

Coşkun kumandan, görünmeyen bir surata tokat atacakmış gibi elini yukarı kaldırdı. Hiddetli bir istekle:

"Asla!" diye bağırdı. "Biz artık bağımsız Berat, istiklâlimizi tasdik etmektedir. Sancak, davul, topuz da... Padişahın prensimize hediyeleri..."

Zabıt cevap vermedi. Kumandan kadar içmediği için Türklerin gerçek durumunu hatırlayabiliyordu. Elini kalçasına dayadı. Atının siyah yelesine daldı gitti. Kiliselerin çanları beyninde ötüyordu. Halkın gürültüsü taşmış, bir tufan gibi sarayın saçaklarına çarpıyor, muhafız neferlerin yüksek atlarını huylandırıyor, tepindiriyordu. Oynayanların içinde zorla kendine yol açan bir atlı, kumandanı selâmladı:

- Elçi, maiyetiyle beraber menzilinden çıktı... dedi.
- Pekâlâ... Maiyeti kaç kişi var?
- Üç yüz atlı!

Kumandanın solundan neferin sözünü işiten zabıt:

- Üç yüz atlı mı? diye sapsarı kesildi.
- Evet...

Bugünkü teşrifata memur olan kumandan güldü:

- Hey gidi, Türkler... Sıkıya geldi mi nasıl küçülürler.

Hani eski gururları! Şimdi dünya değişti. Rumeli'nde kuvvetleri yok. İşte prensimize büyük bir imparator muamelesi yapıyorlar!

Birinci zabıt, daha beter sarararak sordu:

- Nerden anladınız?

- Elçilerin derecesi çevresiyle eşdeğerdedir. İşte bak, padişahın hediyelerini, beratını üç yüz atlıyla bir elçi getiriyor!

- Elçi bunları yalnız getirseydi daha iyi olurdu.

- Niçin?

- İşte öyle...

- Ama biz kabul etmezdik.

- Neden?

- Çünkü şanımızla mütenasip olmazdı. Bir emir, lütuf, bir ihsan gibi... Hâlbuki böyle maiyetinde üç yüz atlı bulunan bir elçi... Ne demektir biliyor musunuz?

- Ne demektir?

- Padişah bizim prence, 'Benimle eşitsin!' demek istiyor.

– Keşke eşit olmasaydı da... Bu üç yüz atlı Eflâk'a girmeseydi!

– Sen bunamışsın Dimko...

Birinci zabıt acı acı gülümsedi. Tüysüz yüzünü ekşitti. Atının yelesinden kaldırdığı dalgın sönük gözleriyle kumandanına baktı:

– Ben bunamışım ha?... dedi.

– Koca Eflâk'ın içinde üç yüz atlıdan kuşkulaniyorsun. Bunlar elçi maiyeti... İşlemeli mızraklarına, süsü esvaplarına, altın haşalarına, sırma eyerlerine aldanma... Göze parlaklıklarıyla çarparlar ama, ellerinden bir şey gelmez.

– Bunlar Türk değil mi?

– Türk... Ne olacak?

– Kılıçları ne kadar süslü olsa yine keser...

– Sen korkaksın! Bir avuç atlı... Üç yüz kişi koca bir devletin içinde ne yapabilir?

...

Kumandan sarayın önündeki atlılarına, onların etrafında sıkışık nizamda duran dalkılıç piyadelerine bir göz gezdirdi. Sonra atını oynatarak zabıte döndü:

"Yalnız şu meydanda dört binden fazla askerimiz var!" dedi. "Türkler teşrifatta bir kabalık yaparlarsa hepsini tükürükle boğarız."

Gaydalar sustu. Meydanın gürültüsü birdenbire durdu. Hora zincirleri dağıldı. Ortadan geniş bir yol açıldı. Padişahın gönderdiği Türk, ak bir atın üstünde, yüksek kavuğu ile geliyor, uzun kaftanının etekleri iki tarafında çırpınıyordu.

Arkasından tırıs süren sırma takımlı, murassa kılıçlı maiyeti, yeni gördükleri bu halka gülerek bakıyorlardı. Saraya elli altmış adım kalınca, muhafızların meşhur kumandanı al atını yine şahlandırarak ileri sürdü. Elçinin ta önüne geldi. Selâmladı. Öyle durdu. Yanına koşan yayan tercümanına söyledi:

– Burada attan ineceksiniz. Prensimizin sarayına yürüyerek gideceksiniz.

Mütevazı Türk,

– Pekâlâ... dedi.

Atından indi. Geniş omuzlu, orta boylu, düşük bıyıklı, esmer bir adamdı. Parlak ipek kaftanının altından görünen sırma kenarlı nefti esvaplarının, murassa kemerinin ihtişamı, kalın vücuduna pek uymuyordu. Tavrında ince bir çelebilik değil, durgun bir askerlik vardı. Kalabalık meydan üç yüz Türkle ağız ağızına dolmuş gibiydi. Teşrifatçı kumandan kabarak tercümanla bir teklif daha etti:

– Maiyetin burada kalacak. Huzura yalnız gireceksiniz.

Türk, tercümana sordu:

– Padişahın getirdiğim şeyleri ben nasıl yalnız taşıyayım?

Tercüman, kumandana anlattı. Aldığı cevabı Türkçe olarak tekrarladı:

– Maiyetinden üç nefer alacaksın. Onlar da yaya olarak arkadan huzura hediyeleri sokacaklar.

– Pekâlâ...

– Haydi.

...

Kumandan, atını şahlandıırarak "Hurra, hurra!" diye kendisini alkışlayan keyifli halka boyun kırarak kabarıyordu. Bu ne zaferdi! İşte koca bir Türk elçisi arkasından yaya geliyordu. Sarayın kapısına gelince attan atladı. Tercüman vasıtasıyla nasıl arkasından huzura gireceklerini, nasıl selâm vereceklerini, nasıl divan duracaklarını, elçiyle meşin kılıflı bir davul, kırmızı torbaya konulmuş bir sancak, ağır bir topuz taşıyan üç askere anlattı. Kılıcını çekti. Taş basamakları bir hamlede çıktı. Büyük dehlizi geçti. Yeni mabeyinin adamları Türk elçisini görmek için kapılara üşüşüyorlardı. Elçi, büyük kavuğunu sallaya sallaya yürüyordu! Adımları hem seyrek, hem ağırdı. Etrafında kendine bakanlara gülümsüyor, selâmlar veriyordu. İri siyah gözleri pek şen, pek parlaktı. Sağ kaşı yukarı kalkıktı. Kavuğunun kenarına dokunuyordu. Kumandan taç salonuna gelince durdu. Döndü. Türklerin kıyafetinde teşrifata aykırı bir şer var mı gibi dikkatle hepsini bir süzdü. Sonra eliyile elçinin pek öne eğilmiş kavuğunu düzeltti. Biraz itti. Prensin huzurunda nasıl eğileceklerini işaretle anlattı. Sonra iki tarafından yalınkılıç nöbetçiler duran yüksek kapı perdesini açtı. Önden girdi. Tahtta oturan prene ilerledi. Yerlere kadar eğildi. Geri çekildi. Dışarı çıktı. Elçiyle üç Türk ortada kaldılar. Yüksek tahtın etrafına bütün Boyar reisleri, meşhur muharipler, voyvodalar dizilmişlerdi. Hepsi ayakta duruyorlardı. Açık pencerelerden giren çiy bir aydınlık, bu ağır saray sükûtuna karışıyor, kalabalık salona تنها bir mabet hâli veriyordu. Elçi koynundan çıkardığı beratı öptü. Başına koydu.

Sonra yere bakarak ilerledi. Tahta değerli taşlarla süslü bir heykel gibi kımıldamayan prenze uzattı. Prensın sağ elinde altın bir asa vardı. Sol eliyle aldığı bu kâğıda gayet ehemmiyetsiz bir şeymiş gibi baktı. Sonra solundaki mavi sorguçlu genç mabeyincisine verdi. Elçi yine gözleri yerde, geri geri gitti. Ortadaki neferin omzundan topuzu attı. Bu gayet ağır, altın yaldızlı, sarı parlak kabzalı bir aletti. Yere bakarak yürüyor, gülümsüyordu. Bütün gözler hareketini takip ediyordu. Tahtın önüne geldi. Ansızın... Gözle görülmeyecek bir çabuklukla havaya kaldırdığı bu müthiş topuzu prensin elmaslı tacına öyle bir indirdi ki...

... Salonun içinde kimse kımıldayamadı. Hepsi olduğu yerde dondu. Taş kesildi. Akabinde kaftanının altından büyük bir kılıç sıyırın elçi:

– İşte gördünüz ya... İstiklâl sevdasına düşen asi cezasını buldu! diye haykırdı.

Gözleri alevlenmiş, boyu birdenbire bir dev kadar büyümüş, kavuğu sivrilmiş, düşük bıyıkları kabarmıştı... Boyar reisleri, zırhlı murahipler, kahraman voyvodalar, cansız gibi kımıldanamıyorlar, tahtında kafası ezilmiş ölü hükümdarlarına baka baka titriyorlardı. Elçi salonun ortasındaki askerlerine döndü:

– Hasan dedi, git kapıdan davul çal. Mustafa! Sen de Ulahça nara at. Meydandaki askerler hemen silâhlarını bırakıp teslim olsunlar.

Sonra sancağı tutana da,

– Haydi çabuk, koş! Meydana sancağı dik! emrini verdi.

– Baş üstüne!... Baş üstüne!... diyerek üçü de koşarak dışarı çıktı.

Saray halkı karanlık duvarlara yapılmış parlak, muhteşem yıldızlı resimler gibi sessiz, sakin, canız duruyorlardı. Hâlâ içlerinden kimse kımıldanamıyordu.

Mum rengi çehrelerin şaşkın gözleri karşısında, bu tek Türk, kaftanının uzun eteklerini omuzlarına attı. Kılıcını kınına koydu. Uzandı, ezdiği başın üstünde duran kanlı topuzu aldı. Yere bıraktı. Sonra tahttaki ölüyü aşığı çekti. Onun yerine oturdu.

Gayet sert bir Ulahçayla:

– Haydi, padişah namına bana itaat edin! dedi.

Sebebi bilinmez bir korkunun şaşırtıcı heyecanılla dilleri tutulmuş kurt kürklü zengin Boyar reisleri, büyük kılıçlı cesur muharipler, çelik zırhlı voyvodalar, iki dakika evvelki hükümdarlarının daha soğumayan naşını çiğneyerek, bir anda bir darbeyle bütün Eflâk'ı zaptediveren bu korkunç Türk'ün elini öpüyorlar, yüzüne bakamıyorlardı.

Sarayın dışındaki muhafızlar da, içeridekiler gibi şaşırdılar. Korkudan kımıldayamadılar. Silâhlarını yerlere atıp teslim oldular. Yalnız iki kişinin, davul çalana, "Teşrifati bozuyorsunuz!" diye kılıç kaldıran sarhoş kumandanla, doludizgin kaçmak isteyen birinci zabitin kelleri uçuruldu! İşte bu kadar...

FORSA

Akdeniz'in mitoloji yuvası sonsuz ufuklarına bakan küçük tepe, mini mini bir çiçek ormanı gibiydi. İnce, uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçi yoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar, çılgin naralarla havayı çınlatıyorlardı. Badem bahçesinin yanı geniş bir bağdı. Beyaz taşlardan yapılmış kısa bir duvarın ötesindeki zeytinlik, ta vadiye kadar iniyordu. Bağın ortasındaki viran kulübenin kapısız girişinden bir ihtiyar çıktı. Saçı, sakıl bembeyazdı. Kanburunu düzeltmek istiyormuş gibi gerindi. Elleri, ayakları titriyordu. Gökyüzü kadar boş, gökyüzü kadar sakin duran denize baktı. Baktı:

– Hayırdır inşallah! dedi.

Duvarın dibindeki taş yığınlarına çöktü. Başını iki elinin arasına aldı. Sirtında yırtık bir çuval vardı. Çıplak ayakları topraktan yoğrulmuş sanılacaktı. Zayıf kolları kirli tunç rengindeydi. Tekrar başını kaldırdı. Gökle denizin birleştiği dumandan çizgiye dikkatle baktı. Fakat görünürde bir şey yoktu.

Bu, her gece uykusunda kendini kurtarmak için bir çok geminin pupa yelken geldiğini gören zavallı, eski bir Türk forsası (kürek mahkümü)ydı. Esir olalı kırk sene fazla geçmişti. Otuz yaşında dinç, çevik, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi sene onların kadirgalarında kürek çekti. Yirmi sene iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış olarak yaşadı. Yirmi senenin yazları, kışları, rüzgârları, fırtınaları, güneşleri onun granit vücudunu eritemedi... Zincirleri küflendi, çürüdü, kırıldı. Yirmi sene içinde bir kaç defa halkalarını, çivilerini değiştirdiler. Fakat onun çelikten daha sert adaleli bacaklarına bir şey olmadı. Yalnız abdest alamadığı için üzülürdü. Daima güneşin doğduğu tarafı sol ilersine alır, gözlerini kibleye çevirir, beş vaktini gizli gizli, işaretle edâ ederdi. Elli yaşına gelince korsanlar onu" artık iyi kürek çekemez!" diye çıkarıp bir adada satmışlardı. Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Allah'a çok şükrediyordu. Çünkü artık bacaklarından zincirli değildi. Abdest alabiliyor, tam kiblenin karşısına geçiyor, unutmadığı âyetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu. Bütün ümidi memleketine, Edremit'e kavuşmaktı. Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi. "Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam, elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım!" derdi. En şanslı, en meşhur Türk gemicilerindendi. Daha yirmi yaşındayken Tarık Boğazı'nı geçmiş, poyraza doğru haftalarca, aylarca kenar

kıyı görmeden gitmiş, rastladığı ücra adalardan vergiler almış, irili ufaklı donanmaları tek başına hafi gemisiyle yok etmişti. O vakitler Türkeli'nde nâmı dillere destandı. Padişah bile kendisini saraya çağırılmış, maceralarını dinlemişti. Çünkü Hızır Aleyhisselâm 'ın gittiği diyarları dolaşmıştı. Öyle denizlere gitmişti ki, üzerinde dağlardan, adalardan büyük buz parçaları oraları tamamiyle başka bir cihandı. Altı ay gündüz, altı ay gece olurdu! Karısını, işte bu, senesi bir büyük günle bir büyük geceden ibaret olan başka cihandan almıştı. Gemisi altın, gümüş, inci, elmas, esir dolu vatana dönerken, kıyısız denizin ortasında evlenmiş, oğlu Turgut, Çanakkale'yi geçerken doğmuştu. Şimdi kırk beş yaşında olmalıydı. Acaba yaşıyor muydu? Hayâlini unuttuğu, karlardan beyaz karısı acaba hâlâ sağ mıydı? Kırk senedir, yalnız taht şehri, İstanbul'un minareli ufku hayâlinden hiç silinmemişti. "Bir gemim olsa gözümü kapar, Kabataş'ın önüne demir atarım" diye düşünürdü. Altmış yaşını geçtikten sonra efendisi, onu sözde serbest bıraktı. Bu serbestlik değil, sokağa, açlığa, perişanlığa atmaktı. İhtiyar esir, bu viran bağın içindeki harap kulübeyi buldu. İçine girdi. Kimse bir şey demedi. Ara sıra kasabaya iniyor, ihtiyarlığına acıyanların verdiği ekmeğe parçalarını toplayıp dönüyordu. On sene daha geçti. Artık hiç kuvveti kalmamıştı. Hem bağ sahibi de artık kendisini istemiyordu. Nereye gidecekti?

Fakat işte, eskiden beri gördüğü rüyaları yine gör-

meye başlamıştı. Kırk senelik bir rüya... Türkler'in, Türk gemilerinin gelişi...

Gözlerini zayıf elleriyle iyice ovdu. Denizin gökle birleştiği yere yine baktı. Evet mutlaka gelecekerdi. Buna o kadar emindi ki..

– Kırk sene görülen bir rüya yalan olamaz! diyordu.

Kulübe duvarının dibine uzandı. Yavaş yavaş gözlerini kapadı. İlkbahar bir ümit tufanı gibi her tarafı parlatıyordu. Martıların:

– Geliyorlar, geliyorlar, seni kurtarmaya geliyorlar! gibi işittiği tatlı seslerini dinleye dinleye daldı.

Duvar taşlarının arasından çıkan kertenkeleler, üzerinde geziniyorlar çuvaldan giyeceklerinin içine kaçıyorlar, beyaz sakalının üstünde oynuyorlardı. İhtiyar esir, rüyasında ağır bir Türk donanmasının limana girdiğini görüyordu. Kasabaya giden yola bir kaç bölük asker çıkarmışlardı. Al bayrağı uzaktan tanıdı. Kılıçlar, kalkanlar güneşin aksiyle parlıyordu.

– Bizimkiler! Bizimkiler! diye bağırarak uyandı.

Doğruldu. Üstündeki kertenkeleler kaçıştılar. Lima baktı. Hakikaten kalenin karşısına bir donanma gelmişti. Kadırgaların, lekelerin, küreklerinin biçimine dikkat etti. Sarardı. Gözlerini açtı. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi. Kenara yanaşıyorlardı... Gözlerine inanamadı. "Acaba rüyam devam mı ediyor?" şüphesine düştü. Fakat uyanırken rüya görülür müydü? Kanaat getirmek için elini ısırdı. Yerden sivri bir taş parçası aldı. alınına vurdu.

Evet, işte hissediyordu.Uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. O uyurken donanma, burnun arkasından birden bire ı-
kagelmiş olacaktı. Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı
çözüldü. Hemen çöktü. Kenara çıkan bölükler, ellerinde
al bayrak kalenin etrafına doğru ilerliyorlardı. Kırk sene-
lik bir beklemenin son azmiyle davrandı. Birden kemik-
leri çatırladı. Badem ağaçlarının çiçekli gölgeleriyle ör-
tülen yolda yürüdü. Kenara doğru koştu. Koştu. Karaya
çıkan askerler, ak sakallı bir ihtiyarın kendilerine doğru
koştuğunu görünce:

– Dur! diye bağırdılar.

ihtiyar durmadı bağırdı:

– Ben Türk'üm oğullar, ben Türk'üm!...

Askerler onun yaklaşmasını beklediler. İhtiyar, Türk-
ler'in yanına yaklaşınca önüne ilk geleni tutup öpmeye
başladı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Haline bakanların
hepsi müteessir olmuştu. Biraz heyecanı yatışınca ona
sordular:

– Kaç yıldır esirsin?

– Kırk!

– Nerelisin?

– Edremit'li.

– Adın ne?

– Kara Memiş.

– Kaptan mıydın?

– Evet...

İhtiyarın etrafındaki askerler birbirine karıştı. Bir ğ-
lıktır koptu: "Bey'e haber verin! Bey'e haber verin!" diye

bağırıyorlardı. İhtiyarı kollarına girdiler. Kuş gibi deniz kenarına uçurdular. Bir sandala koydular. Büyük kadir-gaya çıkardılar. Askerin içinde, onun yaşadıklarını bil-meyen, şöhretini duymayan yoktu. Biraz güvertede durdu. Sevinçten kırk senedir hasret kaldığı yurttaşların görmekten şaşırılmış, aptallaşmıştı. Ayağına bir şalvar geçirdiler. Sırtına bir kaftan attılar. Başına bir kavuk koydular.

– Haydi, Bey'in yanına! dediler.

Kendini kadir-gaya getiren askerlerle beraber büyük geminin kıçına doğru yürüdü. Siyah, pala bıyıklı, sırmalı esvabının üzerine demir, çelik zırhlar giymiş, iri bir adamın karşısında durdu.

– Sen kaptan Kara Memiş misin?

– Evet, dedi.

– Hızır Aleyhisselâm'ın geçtiği yerlerden geçen sen misin?

– Benim.

– Doğru mu söylüyorsun?

– Ne yalan söyleyeceğim?

– Aç bakalım sağ kolunu!

İhtiyar, kaftanın altında kolunu çıkardı. Sıvadı. Bey'e uzattı. Pazusunda haç şeklinde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı, gecesini altı ay süren bir adadan karısını kaçıran almıştı. Bey ellerine sarıldı. Öpmeye başladı.

– Ben senin oğlunum! dedi.

– Turgut musun?

– Evet.

–...

İhtiyar esir sevincinden bayılmıştı. Kendine gelince oğlu ona:

– Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat et, dedi.

Eski kahraman kabul etmedi.

– Hayır. Ben de beraber cenge çıkacağım.

– Çok ihtiyarsın baba.

– Fakat kalbim kuvvetlidir.

– Rahat et! bizi seyret!

– Kırk senedir dövüşe hasretim.

Oğlu:

– Vurulursun! Vatana hasret gidersin diye onu gemide bırakmak istedi.

Kara Memiş, o an birden bire gençleşmiş bir kaplan gibi doğruldu. Duramıyordu. Kalkan, kılıç istedi. Sonra geminin kıçında sallanan sancağı gösterek:

– Şehit olursam bunu üzerime örtün. Vatan, al bayrağın dalgalandığı yer, değil midir? dedi.

.....

DİYET

Dar kapısından başka, aydınlık girecek hiçbiriyeri olmayan dükkânında, tek başına, gece gündüz kıvılcımlar saçarak çalışan Koca Ali, tıpkı kafese konmuş terbiyeli bir arslanı andırıyordu. Uzun boylu, iri pençeli, kalın pazulu, geniş omuzlu bir pehlivandı. On senedir bu karanlıkların içinde demirden dövdüğü kılıçlar, tüfek namlular bütün Anadolu'da, Rumeli'de, sınır boylarında büyük bir ün kazanmıştı. Hattâ İstanbul'da bile yeniçeriler, satın alacakları kamaların, saldırmaların, yatağanların üstünde "Amel-i Ali Usta" yani "Ali Usta işidir" damgasını arıyorlardı. O, çeliğe "çifte su" vermesini iyi biliyordu. Uzun kılıçlar değil, yaptığı kısacık bıçaklar bile iki kat olur, yine kırılmazdı. "Çifte su vermek" sanatı, yalnız ona has bir sırrı idi. Yanına çırak almaz, kimse ile çok konuşmaz, dükkânından dışarı çıkmaz habire uğraşır. Bekârdı. Hısım, akrabası yoktu. Memleketin

yabancıydı. Kılıçtan, demirden, çelikten, ateşten başka lâf bilmez, pazarlığa girişmez, müşterileri ne verirse alırdı. Yalnız savaş zamanları ocağı söndürür, dükkânın kapısını kilitler kaybolur; savaştan sonra meydana çıkardı. Şehirde onunla ilgili birçok hikâyeler söylenirdi: Kimi "cellât elinden kaçmış bir kibar" kimi, "sevgilisi öldüğü için vakitsiz dünyayı terketmiş bir garip" derdi. Siyah şahane gözlerinin yüksek bakışından, kibar tavrından, gururlu sessizliğinden, düzgün sözlerinden onun öyle adi bir adam olmadığı belli idi. Ama, kimdi? Nereliydi? Nereden gelmişti? Bunları bilen yoktu. Halk kendisini seviyordu. Şehirde böyle meşhur bir ustanın bulunması herkes için ayrı bir iftihardı.

- Bizim Ali...
- Bizim Koca Usta...
- Dünyada eşi yoktur.
- Zülfikâr'ın sırrı ondadır!.. derlerdi.

Koca Ali, en kalın, en katı demirleri mısır yaprağı gibi incelten, kâğıt gibi yumuşatan sanatını kimseden öğrenmemiş, kendi kendine bulmuştu. Daha on iki yaşındayken, sert bir beylerbeyi olan babasının başı vurulmuş, öksüz kalmıştı. Amcası çok zengindi. Şatafatlı bir vezirdi. Onu yanına aldı. Okutmak istedi. Belki devlet katında yeştirecek, büyük mevkîlere çıkartacaktı. Fakat Ali'nin gönlünde "başkasına minnettar kalmak" düşüncesi derin bir acı sızlatıyordu. " Ben kimseye eyvalah etmeyeceğim" dedi. Bir gece amcasının konağından kaçtı. Serseri bir adsız gibi dağlar, tepeler, dereler

aştı. İsmi bilmediği memleketler dolaştı. Nihayet Erzurum'da ihtiyar bir demircinin yanına girdi. Otuz yaşına kadar Anadolu'da uğramadığı şehir kalmadı. Ekmeğini taştan çıkardı. Alnının teriyle kazandı. Çok çalıştı. Emsalsiz işler meydana getirdi. Pek az kazanca kanaat etti. İçinde "mukaddes ateş" ten bir alevle para için değil, sanatı, sanatının zevki için çalışıyordu. "Çeliğe çifte su vermek" onun aşkıydı. Gönüllü olarak savaflara gittiği zamanlar yeniçerilerin, sipâhilerin, içinde "Ali Usta işinin methini işittikçe, tadı dille anlatılamaz manevî bir zevk duyardı. Ölünceye kadar böyle hiç durmadan çalışırsa, daha bir kaç bin gaziye kırılmaz kılıçlar, kalkanları parçalayan çelik yatağanlar, zırhları kesen ağır saldırmalar yapacaktı. Bunu, düşündükçe gülümser, tatlı tatlı yüreği çarpar, ruhundan koparan bir güçle örsünün üzerinde milyonlarca kıvılcımlar tutuşurdu.

– Ta!

– Tak, tak!

– Tak, tak...

İşte bugün de sabah namazından beri durmadan, on saat uğraşmıştı. Dövdüğü eğri namluyu örsünün yanındaki su fıçısına daldırdı. Ocağının sönmeye başlayan ateşine baktı. Çekici bırakan eliyle terlerini sildi. Kapıya döndü. Karşıkı mescidde hazin hazin akşam ezanı okunuyor; bacasının tepesindeki yuvada leylekler sonsuz bir takırtı koparıyorlardı.

İkinci abdesti daha olacaktı. Yalnız ellerini yıkadı. Kuruladı. Kol düğmelerini ilikleği. Yeleğini omuzuna

attı. Dışarıya çıktı. Kapısını iyice çekti. Kilitlemeyi lüzum görmedi. Uzun meydandan mescide doğru yürüdü. Şehrin kenarındaki bu mütevazı mescide hep fakirler gelirdi. Minaresi, sokağa bakan küçük bir pencereydi. Müezzin, buradan başını çıkarır, ezanını okurdu.

Koca Ali, mescide girince her zamankinden fazla kalabalık gördü. Daima üç kandil yakılırken bu akşam Ramazan gibi bütün kandiller yanmıştı. Daha namaz safları dizilmemişti. Kapının yanına çöktü. Yanında alçak sesle konuşanların sözlerine istemeye istemeye kulak kabarttı. Konya'dan iki derviş geldiğini, yatsı namazına kadar mesnevi okuyacaklarını duydu.

Akşam namazı kılınıp bittikten sonra cemaatin bir kısmı çıktı.

Koca Ali yerinden oynamadı. Zaten biraz başı ağrıyordu. " Mesnevî dinler, açılırım!" dedi. Büyük bir huzur içinde, iki garip dervişin ruhu ürperten nağmeleriyle mest oldu. Her aşık gibi onun kalbinde de sonsuz bir din duygusu, bir heyecan, bir coşma arzusu vardı. Çok küçük bir vesileyle duygulanırdı. Anlamını çözemediği bu dilin ahireti hatırlatması, onun sakin karnını, sular altında saklı derin bir girdap gibi kaynattı. Her tarafı sebepsiz bir sarsıntı ile titriyor, sökülmez bir hıçkırık boğazına takılır gibi oluyordu. Yatsı namazını kıldı. Yürüdü. Uykusu yoktu. Ilık, yıldızlı bir yaz gecesi idi. Saman yolu, sarı altın tozundan sonsuz bir bulut gibi göğsünün bir tarafından öbür tarafına uzanıyordu. Yürüdü, yürüdü. Şehirden mandıralara giden yolun geçti-

ği tahta köprüde durdu. Kenara dayandı. Geniş dere-
nin dibine yansıyan yıldızlar, nurdan çakıl taşları gibi
parlıyor, ışıldıyordu. Kenarlardaki, karanlık top söğüt-
lerde bülbüller ötüyordu. Daldı, gitti. Saatlerce kımıldı-
madı. Dinlediği nağmelerin ruhunda kalan izlerini işiti-
yor, tıpkı mescidde imiş gibi mest oluyordu. Ansızın
arkasından bir ses:

– Kimdir o ? diye bağırdı.

–...

Daldığı tatlı rüyadan uyandı. Döndü. Köprünün
öbür tarafında iki üç karaltı ilerliyordu. Düşünmeden
cevap verdi.

– Yabancı yok!

– Kimsin?

-- Ali.

– Hangi Ali?

–.....

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetin-
den tanıdılar:

– Koca Ali.... Koca Ali, be...

–.....

– Sen misin Ali Usta?

-- Benim!

– Ne arıyorsun bu geç vakit buralarda?

-- Hiç...

– Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa?...

Bunlar şehir inzibat amirinin adamları, muhafızlar-
dı. Devriye geziyorlardı. Ne cevap vereceğini şaşır-
dı.

Geceleri sarhoş olan bu serseriler, ırz düşmanlarından, hırsızlardan uğursuzlardan daha korkunçtu. Kendilerinden başka dışarıda bir gezeni yakaladılar mı, dayaktan canını çıkarırlardı. Ama, ona kötü muamele etmediler. Komutan olan:

– Ali Usta, sen deli mi oldun? dedi.

– Yok...

– Böyle gece yarısına yakın değil, hattâ yatsıdan sonra sokakta, bir de böyle şehir kenarında kimsenin dolaşmasına ağamızın razı olmadığını bilmiyor musun?

– Bilmiyorum.

– Ee, ne arıyorsun buralarda?

– Hiç...

– Nasıl hiç?...

Koca Ali, yine cevap vermedi. Muhafızlar, onun namuslu bir adam olduğunu biliyorlardı. Hırpalamadılar. Yalnız:

– Haydi evine git, dolaşma, dediler.

Geldiği yollardan hızlı hızlı dönen Koca Ali, ruhunda biraz önceki duyguları tekrarlıyordu. Bülbüller keskin keskin ötüyor, uzaktan mandıraların köpekleri havlıyorlardı. Sokakta hiç kimseye rastgelmedi. Dükkânının önüne gelince durdu. Bacasının üstündeki leylek uyumamış, kefenli bir hayâl gibi ayakta duruyordu. Kapısı aralıktı. Çıkarken sıkı sıkıya kapadığını hatırladı:

– Tuhaf. Rüzgâr açmış olacak! dedi.

Dükkânında örsü ile çekincinden başka kıymetli bir şeyi yoktu. Bunlar da çalınmaya değmezdi. Kimsenin işine yaramazdı ki, hırsız da aşırnak zahmetine girsin.

İçerden kapıyı sürgüledi. Muhafızların müdahalesi canını sıkımişti. İşte, şehirde yaşamak da, bir türlü esirlikti. Dağ başında, köyde de sanatı geçmezdi. Birden ağır bir yorgunluk duydu. Kandilini yakmaya üşendi. Ocağın soluna gelen alçak yatak dolabına el yordamıyla çıktı. Yatağına uzandı. Uyuya kaldı.

Bir gürültüyle sıçrayarak uyandı. Kapısı vuruluyordu. Uyku sersemliği ile:

- Kim o? diye haykırdı.
- Aç çabuk!..

.....

Sabah olmuştu. Kapının aralıklarından bembeyaz ışık çizgileri parlıyordu. O hiç böyle dalıp kalmaz, güneş doğmadan uyanırdı. Doğruldu. Yatağından atladı. Ayakkabılarını bulmadan yürüdü. Hızla sürgüyü çekti. Birdenbire açılan kapının dükkânı dolduran aydınlığı içinde palabıyıklı, yüksek kavuklu inzibat amirini gördü. Arkasında keçe külhahlı, çifte hançerli genç adamları da duruyorlardı. Ne var?" gibi yüzlerine baktı. Amir:

- Ali Usta, dükkânı arıyacağız, dedi.

Koca Ali hayretle sordu:

- Niçin?
- Bu gece Budak Beyin mandirasında hırsızlık olmuş.

- Ee, bana ne?
- Onun için işte bu dükkânı arayacağız.
- O hırsızlıktan bana ne?
- Hırsızlar, çaldıkları bir kuzuyu köprünün altında

kesmişler. Meşin keselerin içindeki paraları alarak bir tanesini de oraya bırakmışlar.

– Bana ne?

– O keselerden bir tanesini de, bu sabah senin dükkânın önünde bulduk. Sonra... Şu eşige bak. kan lekeleri var!

Koca Ali, kamaşan gözleriyle kapısının temiz eşigi-ne baktı. Hakikaten el kadar bir kan lekesi sürülmüştü. O, bu kırmızı lekeye dalgın dalgın bakarken palabıyıklı amir:

– Hem bu gece, geç vakit seni köprü'nün üstünde görmüşler. Orada ne arıyordun? dedi.

–

Koca Ali, yine verecek bir cevap bulamadı. Önüne baktı:

– Arayın... diye geri çekildi.

Amirle adamları dükkâna girdiler.Örsün yanından geçen aşığıya seslendi:

– Ah, işte, işte!..

–!.....

Koca Ali, birden amirin baktığı tarafa gözlerini çevirdi. Yeni yüzülmüş bir deri gördü. Şaşırdı. Muhafızlar hemen deriyi yerden kaldırdılar. Açtılar. Daha ıslaktı. Bir amirlerinin bir de onun yüzüne bakıyorlardı. Amir hiddetlenerek sordu:

– Çaldığın paraları nereye sakladın ?

– Ben para çalmadım!

– İnkâr etme, işte kuzunun derisi dükkânından çıktı!

- Bu deriyi, ben buraya koymadım.
- Ya kim koydu?
- Bilmiyorum.

.....

Koca Ali zaten çok söz edemezdi. Hakimin karşısına çıkartıldığı zaman da, gece geç vakit köprünün üstünde ne aradığını anlatamadı. Muhafızların bulduğu bütün deliller aleyhine çıkıyordu. Budak Bey'in yeni sattığı beş yüz koyun ücreti de mandıradan çalınmıştı. İki kuvvetli hırsız, bekçi çobanını sımsıkı bağlamışlardı. Sonra canını çıkarıncaya kadar dövmüşler, hattâ işkence için bir kolunu da kırmışlardı. Ertesi gün hakimin huzurunda bu çoban, hırsızın birini Koca Ali'ye benzettiğini söyledi. Gace geç vakte kadar dükkânına gelmemesi, derinin dükkânında, para keselerinden birinin kapısı önünde bulunması, Koca Ali'nin suçlanmasına yetti. Ne kadar inkâr etme hırsızlığı yorum götürmüyordu. Zaten hükümetçe nereden geldiği, nereli olduğu da belli değildi.

Sağ kolunun kesilmesine karar verirdi.

Koca Ali, bu kararı duyunca ömründe ilk defa olarak sarardı. Dudaklarını ısırıldı. Kadere razı olmaktan başka çare yoktu... Sendeleyerek ayağa kalktı. Hakime sert bir sesle:

- Kolumu bırakın, kafamı kesin! diye rica etti.

Bu, ömründe onun ilk ricasıydı. Fakat ihtiyar hakim âdildi.

- Hayır oğlum, dedi, sen adam öldürmedin. Eğer

çobanı öldürseydin, o zaman kafan giderdi. Ceza, suçta göredir. Sen yalnız hırsızlık ettin. Kolun kopacak. Hak böyle istiyor. Şeriatin kestiği yer acımaz...

—...

.....

Koca Ali'nin kolu, kafasından çok kıymetliydi. Çeliğe "çifte su"yu bu iki kol sayesinde veriyor, bu iki el sayesinde sınırlarda dövüşen binlerce gaziye çelik kalkanları kıran, zırhları yırtan, demir tolgaları ikiye biçen, tüy gibi hafif kılıçlar yetiştiriyor, yok pahasına, meslek aşkına çalışıyordu.

Onu ağa kapısında muhafızların odası altına kapadılar. İnfaz gününü burada bekliyor, hiç sesini çıkarmıyor, çolak kalınca örsünün başında çekiç vura-maycağını düşünerek kahroluyor, yas tutuyordu. Kolunun diyetini (bedelini) verecek on parası yoktu.... Şimdiye kadar para için çalışmamıştı.

... Bütün şehir halkı, Koca Ali gibi hünerli bir ustanın kolu kesileceğine acıdı. Bu kadar yakışıklı, mert, çalışkan, kuvvetli, güzel bir adamın ölünceye kadar sakat sürünmesine en duygusuz vicdanlar bile dayanamıyordu.

Herkes onu çek seviyordu.

Muhafızlar kendilerine çok ucuz kılıç döven bu adamı kurtarmaya sözleştiler. Şehrin en büyük zengini Hacı Mehmet'e müracaat ettiler; bu adam Karun kadar mal sahibi olduğu halde son derece cimriydi. Hâlâ şehrin pazar yerinde, küçük bir dükkânda kasaplık yapıyordu. Düşündü, taşındı; nazlandı. Suratını ekşitti. Başını salladı. Ama muhafızlarla hoş geçinmek lâzımdı:

- Mademki siz istiyorsunuz, dedi, ben onun kolu için diyet veririm. Ama bir şartla....

Ne gibi? diye sordular.

- Varın kendisine söyleyin.Eğer ben ölünceye kadar bana bedava hizmetçilik, çıraklık etmeye razı olursa.

- Pekâlâ...

..... Muhafızlar Ağa kapısına koştular. Hacı kasabın teklifini Koca Ali'ye söylediler. O, evvelâ "kasaplık bilmediğini" ortaya sürdü. Kabul etmek istemiyordu. Muhafızlar: " Adam sende! Kasaplık iş mi? O kadar savaş gördün. Kılıç salladın. Bağlı koyunu yere yatırıp kesemez misin?" diye ısrar ettiler. "Kula kul olmak", fani dünyada" Birisine minnettar kalmak" azapların en ağırı idi.

O, daha pek gençken, vezir amcasının yardımını bile kabul etmemiş, minnettar kalmamak için aile ocağın dan kaçmış, gurbet ellerine atılmıştı. Şimdi kör talihi onu, bak kime köle edecekti.

Muhafızlar: "Hacı'nın yaşı yetmiş aşmış. zaten daha ne kadar yaşar ki... O ölünce yine sen hür kalır, bize kılıç yaparsın. Haydi düşünme usta, düşünme" diyorlardı.

Hacı Kasap, kesilecek kolun diyetini hakime saydığı gün, Koca Ali'yi arkasına taktı. Dükkâna getirdi. Bu adam gayet titiz, huysuz, berbat bir ihtiyardı. Hiç durmadan dırdır söylenirdi. Cim-riliğinden şimdiye kadar bir hizmetçi, bir çırak tutamamıştı. Koca Ali'yi eline geçirince hemen dükkânın köşesine bir set yerleştirdi. Üstüne bir minder koydu. Geçti, oraya oturdu. Her

şeyi ona yaptırmaya başladı. Ama her şeyi... Sabah namazından iki saat önce, şehirden iki saat ötedeki mandirasında o gün satılacak koyunları ona getiriyor, ona kestiriyor, ona yüzdürüyor, ona parçalattırıyor, ona sattırıyor... Ta akşam namazına kadar durmadan emirler veriyordu. Zavallıya verdiği yalnız bulgur çorbasıydı. Bazen kendi artıklarını köpeğe verir gibi önüne atardı. Geceleri dükânı baştan aşağı yıkatıyor, uyukuya yatırmadan ertesi sabah içim koyun getirmek üzere mandirasına yolluyordu. Odunu bile ormandan ona kestiriyor, suyunu ona taşıtıyor, her işi, her işini ona gördürüyordu. Hattâ evinin bahçesindeki lağım kuyusunu bile ona temizlettiriyordu.

Koca Ali, sade suya bulgur çorbasıyla bu kadar zahmetlere yıllarca göğüs gerebilecekti. Fakat Hacı Kasabın ikide bir:

–Ulan Ali!.. kolunun diyetini ben verdim. Yoksa çolak kalacaktın! diye tekrarlamasını çekemiyordu.

Bir gün, iki gün, üç gün dişini sıktı. Durmadan çalıştı. Gece uyumadı. Gündüz koştu. Efendisinin karşısında elpence divan durdu. Yine:

– Kolunun diyetini ben verdim.

–...

– Yoksa çolak kalacaktın, ha..

–....

Hacı kasap, âdeta bu sözleri "aferin" tarzında diline dolamıştı. Her emrinin yapılmasından sonra kır sakallı, çirkin, sıska suratını ekşiterek mavi, çukur gözle-

riyle onu tepeden tırnağa süzer, "aklında tut, benim esirimsin!" der gibi verdiği diyeti hatırlatırdı. Koca Ali, susar, kalbinin parçalandığını, göğsüne ılık bir şeyler yayıldığını kilitlenen çenelerinin çatırdadığını, şakaklarının attığını duyardı. Geceleri uyuyamıyor, gündüzleri uğraşırken mandıraya gidip gelirken, mezbahada koyunlar yüzerken, müşterilere et keserken "Ne yapacağım, ne yapacağım?" diye düşünüyor, hiç bir şeye karar veremiyordu. Dünyada kimseye eyvallah etmeyerek kanaatkâr, onurlu yaşamak isterken başına gelen bu belâ neydi?..

Kaçmayı namusuna yediremiyordu. O zaman hırsızlığı kabul etmiş olacaktı.

Fakat bu herifin ikide bir yaptığını başa kakmasına tahammül etmek ölümden çok güç, çok acı, ve ağırdı!.

Günlerden Cuma idi. Hacı Kasap yine erkenden mandıraya gitmiş koyunları getirmiş, mezbahada yüzmüş, dükkândaki çengellere asmıştı. Tezgâhın solunda ki büyük, yağlı, siyah taşta satırları biliyor, yine "Ne yapacağım, ne yapacağım?" diye düşünüyor, dudaklarını ısıırıyordu. Daha efendisi gelmemişti. Satırları bitirince büyük bıçakları bilemeye başladı. "Ne yapacağım, ne yapacağım?" hülyasına öyle dalmıştı ki... kasabın geldiğini duymadı. Ansızın, uğursuzun boğuk sesi yüreğini ağzına getirdi:

– Ne yapıyorsun be?..

Döndü. Efendisi köşesinde oturmuş, sigarasını tütürüyordu:

– Bıçakları biliyorum, dedi.
– Hay tembel, miskin hay!.. Sabahtan beri ne yaptın?

Cevap vermedi. Kapakları çürümüş, bu küçük, hain yılan gözlere dik dik baktı. İhtiyar beklemediği bu acı bakıştan tedirgin oldu. Sordu:

– Ne bakıyorsun?

–.....

Koca Ali, sesini çıkarmıyor, bir hafta içinde belki beş senelik hizmetini durup dinlemeden gördüğü hâlde, kendini yine "tembel, miskin" diye aşağılamaya sıklıkla bu kötü insanı, ezici bir bakışla süzüyordu. Yine kalbi yırtılır gibi oluyor, göğsüne sıcak bir şeyler yayılıyor, çeneleri kitleniyor, şakakları zonkluyordu. Bir anda bu titreme durdu. Koca Ali gözlerini açtı. Bir hafta buna nasıl tahammül etmişti? Şaşırıldı. Hacı Kasap, sigarasını yanına bıraktı. Hizmetçisinin bu ağır bakışından kurtuluvermiş gibi söylendi:

– Kolunun diyetini benim verdiğimi unutuyorsun galiba, dedi. Ben olmasam şimdi çolak kalacaktın...

Koca Ali, yine cevap vermedi. Acı acı gülümsedi. Kızardı. Sonra birden sarardı. Hızla döndü. Bilediği satırların en büyüğünü kaptı. Sıvalı kolunu yüksek kıyma kütüğünün üstüne koydu. Kaldırdığı ağır satırı öyle bir indirdi ki o anda kopan kolunu tuttu. Gördüğü şeyin dehşetinden gözleri dışarı fırlayan Hacı Kasabın önüne:

– Al bakalım, şu diyetini verdiğin şeyi! diye hızla fırlattı.

Sonra gömleğinin kolsuz kalan yerini sıkı bir düğüm yaptı. Dükkândan çıktı.

Onun, vaktiyle geldiği yer gibi, şimdi gittiği yeri de şehirde kimse öğrenemedi.

ÇANAKKALE'DEN SONRA

... Ona akrabaları "meraklı", uzaktan tanıyanlar "deli" derlerdi. Yaşı kırk beşi geçiyordu. Henüz evlenmemişti. Yazın hep kırlarda gezer, güneşin doğuşunu, batışını kaçıklara özgü bir biçimde seyrederdi. Kışın yalnız başına otururdu. Acıbadem'deki evinden hiç çıkmaz, odasında bir aşağı, bir yukarı dolaşır, gümüş bir taç gibi parlayan ak saçlarıyla pek temiz görünen başının içindeki o hiç anlaşılmaz fırtınanın gürültülerini dinlerdi. Çok iyi bir öğrenim görmüştü. İsterse çalışır, para kazanabilirdi. Hâlbuki o her şeyden vazgeçmiş, bir evvel zaman Epikür'ü gibi yalnız "doğal ve zorunlu" ihtiyaçlarının karşılanması ile yetiniyor, hayatın hemen her şey olan "doğal ve zorunlu olmayan", ihtiyaçlarına hiç önem vermiyordu. Babasından kalma küçük bir geliri vardı; ekmek, su, ısınma, giysi parasına yetiyordu. Evine, birkaç çocukluk arkadaşı ile okul arkadaşından başka kimse gelmezdi. Onları, baldıranlarla, yabanî otlarla vahşî bir orman alanına dönmüş bahçesindeki büyük çınar ağacının altına alır, ümitsizliğinin zehirinden onlara acı kadehler sunardı...

– Evlen, bu ümitsizlik senden geçer, diyenlere:

– Dünyaya bir esir getirmek cinayetini kabul etmem, diye gülümserdi. Çok az söz söylediği için sevdiği arkadaşları bile kendisini iyice anlayamamışlardı. "Feylesof, kötümser, derviş, sinirli... İlâh..." derlerdi. Fakat hayır, o sadece bir ümitsizdi. Okuldan çıktıktan sonra okumağa başlamış, okudukça ümidini kaybetmiş, okuyup düşündükçe intiharı kurmuştu, amma kuvvetli öğrenim sonucu olan bilimsel düşünce ona hakimdi:

– Aceleye lüzum yok. Madem ki talihimiz böyle... Bir köşeye çekilip ölümü beklemeli, demişti.

İşte hep o ölümü bekliyordu. Zira kendisine "insan" gözüyle bakmıyordu. İnsan olmak için kesinlikle bir topluluğun, bir milliyetin içinde bulunmak gerekirdi. Düşünüyordu. Kendisinin bir milliyeti yoktu; bir çevresi de yoktu. Yalnız hareketini hissedemediği, dilinden, duasından bir şey anlamadığı belirsiz bir dini vardı. Mabesinde yücelik duymuyor, önünde derin bir geçmiş görmüyor, semasında ilâhî bir ülkünün sonsuzluklarına dalamıyor, siyah toprağın üzerinde tıpkı bir hayvan gibi, bir birey gibi kalıyordu.

Bir hayvan gibi...

Hâlbuki o milliyetiyle, diniyle, mabedinin yüceliğiyle, topluluğunun geçmişiyle ülküsünün sonsuzluğu ile insan, ahlâkî, manevî bir insan olmak isterdi. Çevresi, arzu ve eğilimleri ansızın eriten bir çöl, bir sahra, bir hiçlikti. "Güzel, iyi ve yüce" yoktu. Sanat diye biçimsiz çizgelerden

kabûslar, edebiyat diye Arapça, Acemce anlamsız, soyut birleşimler yapılıyor, milliyet inkâr ediliyor, geçmiş karikatürleştiriliyor, gelecek bir duman hâlinde canlandırılıyordu.

– Ne olacak, ne olacak? diye başını avuçları içinde sıktıkça, görmediği bir karanlık, bir sanrı, kelimeleri baykuş eninlerinden oluşmuş cehennemî bir dille ona cevap verirdi:

– Yarın Ruslar gelecek, İstanbul'u alacak, İngilizler ve Fransızlar Anadolu'yu yağma edecekler. Adımız tarihten silinecek...

Evet, bu kesindi. Bundan kim şüphe edebilirdi?

Kendi ismini bilmeyen, kendi dilini yazmayan, düşmanlarını kardeş sanan bir millet yaşayabilir miydi? Buna olanak var mıydı? Yarın bu kendi ismini bilmeyen, kendi dilini yazmayan, düşmanını kardeş sanan zavallı millet Rusların, Fransızların, İngilizlerin elinde Hindistan halkı gibi esir olacak, onlara hayvan gibi hizmet edecek, uygarlıktan, yani insanlıktan, ahlâkiyetten yoksun kalacaktı. Kendisi de işte böyle bir esir olmaya adaydı... Bunları düşünürken sınırları bozulur, korkunç bir nöbete tutulur, yarınki "esirlik, hayvanlık" talihine isyan eder, baldıranları koparır, dikenleri ezer, sonunda bir deli gibi kendini kırlara atardı. Arabalarla eğlenmeye gidenlerin geçerken, hep yandan görünen atlıların, bisikletlilerin manzarası ona dokunur, "Ah, esir sürüleri..." diye homurdanırdı. Evet, bunların hepsi hayvandı. İnsan değildi. Eğer insan olsaydılar, bu kadar yakın, ke-

sin bir esirlik tehlikesi karşısında nasıl kayıtsız, mutlu olarak eğlenebilirler, gezerler, tozarlar, gülüşürler, oynayırlardı? Nasıl sevişirler, nasıl evlenirler, nasıl bir ocak dolusu çoluk çocuk yetiştirebilirlerdi? ... Haberleri yoktu. Felâketten, hiçbir şeyden haberleri yoktu.

...Yine bir yaz günü, bahçesindeki çınarın altında ölmü bekleyen inmeli bir ihtiyar gibi somuturken, ümitsizliği sarsıldı. Bir güneş doğuyordu sanki.. Meşrutiyet ilân olunmuştu. Fakat beş on ay geçmeden ümitsizliği eskisinden beter oldu. Rusların İstanbul'da birtakım adamlarla karışık çıkamak için her sene yüz bin ruble verdiklerini, Duma'nın tartışmalarından öğreniyor, kendini yönetemeyen bir milletin sarsaklığını görerek daha fazla çıldıırıyordu. Batan, doğan güneşlere bakamaz oldu. Vahşî Kazaklarıyla Rus ordularının hücumunu görüyor zannediyor, gözü kapalı koşarken görmediği bir uçuruma ansızın yuvarlanmış gibi titriyordu. Kuşlar ağlıyor, çiçekler soluyor, yapraklar dökülüyor, ufuklar kararıyordu. Azimsizdi. Çevresine karşı elini kaldırıp: "Uyanınız! Kendinizi biliniz. Hayvanlar gibi amaçsız, örgütsüz, medeniyetsiz yaşamayınız. Bir millet olunuz" demeğe cesaret edemezdi, bu iktidarı kendinde duyamazdı. Hem artık sözün ne etkisi olabilirdi? yenilgi gerçekten başlamış, sonuca yaklaşmıştı. Ticaret, zenginlik, para, mutluluk tamamen yabancıların eline geçmişti. Kapitülâsyonlar bir milleti yavaş yavaş öldüren bir idam makinesi, bir gasp müessesesi idi. Gerçeği kimse görmüyor, yaklaşan felâketten kaçmak için kimse hiç olmazsa geri çekilme yolunu gösteremiyordu.

– Oh, gerçeği kavramış bir kahraman çıksa... diye inlerdi.

Çoraklardan, taşlıklardan, harabelerden, viranelerden gelen yabancı bir rüzgâr gibi, bazen bir ülkü rüzgârı eser, kurtulmak isteyen, hürriyeti seven, ahlâkiyeti insanlık bilen ruhları toplardı. O da uzaktan hissettiği her akıma kapıldı. Yeni kılavuzların ağzına baktı. Kimi "her şeyi Allah'tan bileceksin" diyor, kimi tarihe bu kadar şanlı sayfeler yazdırmış olan Türkleri Borneolular, Cavalılar, Somatralılar; ilâh... gibi ilkel, yarı vahşi kabilelerin, kavimlerin uygarlık düzeylerine, ilkel düşüncelerine indirerek sözde siyasî bir birlik oluşturmak istiyordu. Trablus Savaş'ından sonra birdenbire üzerimize yığılan Balkan felekâti onu yatağa serdi. Artık Türkiye'nin Avrupa'daki kısmı gitmiş, geri kalan da "çıkarcı bölgeleri" adı altında paylaşılmıştı. Bundan sonra onun hiç ümidi kalmadı. Köşküne kapandı, Rusları bekledi. İşte son adım da atılmıştı.

...

Birinci Dünya Savaşı başlayınca, köşesinde bir kere daha kıvrandı. Artık bu sefer gerçekten son saatti! Ruslar Ayasofya'ya harçlarını asacaklar, Batı Asya'nın bu köşesindeki bin yıllık bir Türk tarihi kapanacaktı. Bilincini kaybetmiş bir milletin esirliğini görmemek için, ölmeğe karar verdi. "Fakat Ruslar girerken..." diyordu. Ah, eğer çevrede insan olsaydı, ölümü esirlikten daha kolay kabul edebilirdi.

Çanakkale'yi İngiliz, Fransız topları dövüyordu.

Ha bugün, ha yarın...

Düşman kesin bir biçimde bekleniyordu... Anadolu'ya göç başlıyordu. O da birçokları gibi düşmanı bekliyor: "Nihayet bir haftaya kadar..." diyordu.

Bu haftalardan birçoğu birbiri arkasına geçti. İngiliz, Fransız zırhlıları Çanakkale'yi geçemedi. Göç edenler döndüler.

O, bu mucizeden şaşkın bir hâlde, köşkünden dışarı çıktı. Yüz binlerce asker sokakları, meydanları, kırları dolduruyordu. Bu düzen, bu ruh, bu ordu, bu millet birden bire nereden doğuvermişti? Anlayamıyordu.

Bir sene her gün başka bir zafer haberi getirerek geçti. Çanakkale'de hemen bir milyonluk düşman ordusu eritildi. Denize döküldü. Büyük zırhlılar battı. Mağlûp edilmez sanılan İngilizlerin bayrakları yere düştürüldü. Hele Ruslar... Yalnız İstanbul'u ele geçirmek için bu savaşa girdiklerini ilân etmekten başka bir şey yapamadılar.

...Onun ümitsizliği geçtikçe gözleri açılıyor, artık yaşayan, kendini duyan, ülküsünü bilen bir milletin içinde olduğunu görüyordu. Kapitülasyonlar kalkıyor, iç düşmanlar temizleniyor, zehirli asalaklar gibi milletin bünyesi üzerine düşüp kanını emen hainlerin elinden "iktisat, istismar" silâhları alınmaya çalışılıyordu. İşte ümidini kestiği bu çevre sonunda bir millet oluyor, Türklerin, arasında da "iş bölümü" düşüncesi uyanıyordu.

...Köşkünün baldıranlarını söktürdü. Süprüntülerini temizlettirdi. Onu deli ya da ıneraklı bilen komşular bu değişime şaşıyorlardı.

...Köşk onarılmaya başladı. Köşkün beyi de temiz, yeni giysiler giymeye başladı. On beş, yirmi senedir kapalı, boş zamanlar geçiren bu beyin dış işlerine çevirmen olduğunu duydular.

Yaşı elliye yaklaşıyordu. Saçları bembeyazdı. Fakat milletin birden uyanışı, mutluluğu, hareketi onu gençleştirdi. Evlenmeye kalktı. Bir sene önce kargaların tünediği çınara şimdi bülbül konmuş, ötüyordu.

Komşular, bir akşam, yeni boyanan köşkün pencerelerinden ışıklar fışkırdığını gördüler. Mesut, şen kahkahaları, ruhanî musikî ahenklerini duyunca, bir düğün olduğunu anladılar.

...

Ümitsizliği geçince onun bütün yaşamı kuvvetli bir bahar oldu. Yalnız başındaki aklar... İşte hâlâ duruyordu. Fakat bu aklar, yüksek bir dağın üzerindeki yüce, temiz karlar gibi "yüksek emel yollarını" kapayamıyordu. Baldıranların yerlerinde menekşeler bitmişti.

Bütün bahçeden tatlı bir koku, gizli gizli geçen rüzgâra karışıyor, bu evin mutluluğundan, diğer mesut aile ocaklarına sebepsiz, manevî selâm götürüyordu.

Serince bir sabah, o, yeni yapılmış tarhların arasında dalgın, biraz rahatsız geziniyordu. Köşkün kapısından ansızın bir ses bağırdı:

– Beyefendi, müjde!

–...

– Kurtuldu, müjde!

– Erkek mi?

– Hayır, bir kız... Nur topu gibi...

Hızla içeri girdi. Karısının başı uçuna koştu. Saf güzel bir kadın, pembe ipek perdeli beyaz yatağının içinde, akşam zamanı batan güneşin veda eden rengiyle sararmış bir melek gibi sakin, hâlsiz yatıyordu. Onu görünce gülümsedi. Yavaş, ancak işitilir, bir ses ile:

– Adını ne koyalım?

– Ülkü...

Sonra titreyerek döndü. Kendisine uzattıkları ince, beyaz bir kundağa sarılmış kızına baktı. Üzüntü ve acı içinde geçen geçmişi, ak saçlarını, her şeyi bir anda unuttu. Bu yeni doğan yavrunun yaşama henüz açılmış günahsız, sakin gözleminde açık mavi bir ümit aydınlığı parlıyordu. Bu sonsuz aydınlığın öncesiz nurlarıyla bütün ruhunun dolduğunu, tutuştuğunu duydu. Gözleri sevinçten yaşardı. Ruhuna dolan nurlar etrafını da kapladı. Artık bu heyecan tufanı içinde hiçbir belirli şekli göremiyor, yalnız karısının –kendi ruhundan çıkıyor sandığı– nazlı, tatlı ince sesini işitiyor gibi oluyordu:

– Ülkü...

– Ah, ne güzel isim!

BOMBA

Duvarları ve tavanı uzun bir kışın işleriyle kararmış bu yer odasında hapis gibi duran bodur ve çirkin ocak, içindeki odunları sanki hiddetle yakıyor, bir an evvel yutmaya çalışıyordu. Hızla tutuşarak uzanan ve sönen alevler, mandolinle heyecanlı sosyalist marşını çalan genç Boris'i, karşısında ezeli ve son bulmaz millî çorabını ören güzel karısı Magda'yı hafif ve akıcı bir kırmızıya boyuyor, bütün odayı kaplayan büyük ve kötürüm gölgelerini titretiyordu. Dışarıda vahşî ve soğuk bir Şubat gecesi vardı. Kudurmuş bir rüzgâr, küçük pencerenin örtülmüş kapaklarına çarpıyordu. Ortadaki kalın ayaklı kaba ve iri masanın etrafında, yine kaba ve biçimsiz sandalyeler duruyor, çalınan mandolinin keskin sesini dinler gibi uyukluyorlardı. Ocağın üstündeki harap ve ihtiyar saat gece yarısının geçmiş olduğunu gösteriyordu. Boris mandolini duvara dayadı. Ayağa kalktı. Birden tavanda beliren gölgesiyle gerindi. Magda seri tiğların ucundan güzel gözlerini kaldırdı:

– Uykun mu geldi?

İri Boris gerinmesine devam ederek cevap verdi:

– Hayır, hiç uykum yok...

Ve tekrar oturarak ilâve etti:

– Bilmem niçin, içimde bu gece bir sıkıntı var.

Magda birden durdu. Çorabını dizlerinin üzerine indirdi.

Tereddütlü ve şüpheli ıslak gözleriyle kocasına baktı. Kaşlarını çatarak:

– Benim içimde de bir sıkıntı var! diye söylendi.

Boris ancak yirmi beş yaşında vardı. Baba İstoya'nın bir tanecik oğluydu. Köyünde, Sofya'dan gelen öğretmende okuduktan sonra genç papazın isteğiyle kendisi de Sofya'ya gitmiş, orada öğrenimini bitirmişti. Beş sene sonunda şalvarsız ve kuşaksız dönen dinç ve güzel Boris, babasının evinde, ihtiyar anasının yanında çok oturmamış, bir gün dağa çekilip gitmişti. Senede ancak birkaç defa geceleyin gelir, anasıyla babasıyla görüşür, yine kaybolurdu. Genç Türkler hiç beklenilmeyen Meşrutiyeti ilân edince, o da bütün arkadaşları gibi şehre inmiş, silâhını hükümete teslim etmiş ve köyüne gelmişti. Fakat anası yoktu. O, üç ay evvel: "Ah Boris! Ah Boris!" diye ölmüştü. Gözlerinin açık kaldığı ve papaz eliyle kapamaya çalıştığı hâlde başaramadığını komşular söylüyorlardı. Issız ormanlarda, korkunç kayalıklarda, hep aysız gecelerin karanlıkları içinde geçen beş seneden sonra hür ve serbest, parlak ve yeşil köyü pek hoşuna gitmişti. Artık babası pek ihtiyardı.

Tarlaları ve çifti idare edemiyor, adamları onu aldatıyorlardı. İşleri eline aldı. Zaten sürücülüğe karşı büyük hevesi vardır. Birgün köydeki okulun güzel öğretmenine rast geldi. Tanıştı. Bu kızcağız da kendisi gibi Sofya'da okumuştur. konuşurlar ve çok sürmedi, seviştiler. Evlendiler. Magda, Boris'e varduktan sonra okulu terketmiş, hayatını evine, eşine adamıştı. Aşkları gittikçe artıyor, fikirlerin birliği onları daha derin hislerle birbirlerine bağlıyordu. İşte aylardan beri böyle gece yarılarını bulurlar, konuşurlar, sevişirken uyumak istemezlerdi.

Baba İstoyan daima, güneş battıktan bir saat sonra yatar, hemen uyur ve sabah olmazdan iki saat evvel uyanırdı. Yine bir gün kuşağını sararak kapısını açtı. Gelinini bahçe kapısının eşiğinde uzanmış görünce şaşırıldı:

– Ne yapıyorsun orada? dedi.

Magda kayınbabasının sesini işitir işitmez kalktı. Toplandı:

– Hiç! diye cevap verdi, dışarı çıkacaktım, uzanmıştım.

İhtiyar ocağa doğru yürüdü. Magda kapıyı itti. Ve ocağa koştu. Odun attı, tutuşturmaya başladı. İhtiyar sigaralığını dolduruyordu. Magda ateşi yaktıktan sonra ortada, kaba ve kalın ayaklı masanın yanındaki bir sandalyeye oturup, dirseklerini dayadı. Başını ellerinin içine aldı. İşte yarım saat oluyordu. Boris henüz gelmemişti. Niçin bu kadar gecikmişti? Kalbi burkuluyor ve avazı çıktığı ka-

dar haykırarak ağlamak, kendisini yerlere atmak, koşarak Melina'nın evine gitmek, Boris'i bulmak, onun kollarına atılmak istiyordu. Baba İstoyan, kamburunu çıkarmış, sâkin ve sert bakışlarla sigarasını çekiyor ve sol elinin orta parmağı ile burnunu karıştırıyordu. Harap ve eski saat, durmuş ve sanki yeniden kendi kendine işlemeye başlamış gibi, hazin tik - taklarını tekrar işittiriyordu. Tutuşan odunlar yine odanın içine kırmızı gölgeler, kırmızı hayaller dolduruyor, soğuk rüzgâr vahşi, daha hain esiyor, pencerenin kapağını daha fazla sarsıyordu. Magda, Boris'i düşünüyor ve gizli gizli hıçkırıyordu. Kalbi şişiyor, göğsünü acıtıyordu. Dışardan uzak köpek sesleri işitildi. Bunlar mutlaka komşunun köpekleriydi. Birden başını kaldırdı. İşte Boris çıkmış olacaktı. Köpekler havlıyordu. Dinledi. Oh, Boris geliyordu... Birkaç dakika kımıldamadı, öyle kaldı.

Şimdi köpek sesleri yaklaşıyordu. Kendi köpekleri de havlıyordu. Fakat niçin?... Boris'e niçin havlıyorlardı? Acaba yanında bir yabancı mı vardı? Köpek sesleri daha da yaklaştı. Magda ayağa kalktı. Pencerenin yanına gitti. Kapıyı açmaya cesaret edemiyor, bilinmez bir korku onu hareketsiz bırakıyordu. Köpekler pek yaklaşmışlardı. Ayak sesleri işitiliyordu. Magda'nın kalbi durdu. Nefesi kesildi. Kendinden geçti.

Kapı birdenbire vurulmuştu. Baba İstoyan sışradı ve sigarasını düşürdü. Magda elini kalbinin üstüne koydu. Omuzlarını kaldırdı. Boynunu içeri çekti. Kapı tekrar ve daha şiddetli vuruldu. Baba İstoyan kalktı. Pencereye doğru yürüdü. Kuvvetsiz bir sesle:

– Kim o?... dedi.

Dışardan anlamsız bir ses cevap verdi:

– Aç Baba İstoyan, biziz. Konuşmaya geldik! Korkma!

İhtiyar tereddütlü ve korkak, tekrar sordu:

– Siz kimsiniz?

– Kaptan Raçof, Pançe, Sandre...

İhtiyar yıldırımla vurulmuş gibi dondu, kaldı. Bunlar müthiş, kanlı, merhametsiz ve gaddar komutanlardı. Namları bütün ova köylerini titretiyordu.

İhtiyar bir hayal gibi kapıya yürüdü. Açtı. Uzun boylu kahverengi giyimli bir adam görüldü. Gözleri küçük ve kanlıydı. Zayıf, gayet çirkin bir boynu vardı. Baba İstoyan yalnız Bulgar köylülerine has olan o esir ve mazlum tavır ile eğildi, yine bu köylülere has olan o çolak ve sahte selâmla Voyvodayı selâmladı.

– Buyrunuz Gospodin! dedi.

Raçof'un arkasında iki kişi daha vardı. Bunlar da manliher tüfekleriyle donanmışlardı. Bellerinde ve göğüslerinde çaprazvari fişekler bulunuyordu. Bir tanesi kısa boylu esmerdi. Diğeri Raçof gibi sarı, fakat daha genç ve daha az çirkindi. Magda'nın gözleri açılmış ve yüzü bembeyaz olmuştu. Koştı, Raçof'un ayaklarına sarıldı. Öpmeye başladı. Ağlayarak yalvarıyordu:

– Gospodin! Boris nerede? Ah, Boris nerede?

Raçof, ayaklarına kapanmış güzel kadının ipek saçlarını, veremli ve çamurlaşmış yılanlara benzeyen parmaklarıyla okşayarak:

– Kalk sosyalist, kalk, dedi. Şimdi Boris'in gelir. Biz işimizi konuşalım...

Ve yürüdü. Magda yerde kalmıştı. Yanındaki sandalyeye teklifsizce oturdu. Masanın üzerine tüfeğini koydu. Öbürleri de karşısında oturdular. Esmer ve kısa boylunun elinde siyah beze sarılmış yuvarlak bir şey vardı. Onla da tüfeklerini masanın üzerine koydular ve siyah beze sarılı yuvarlak şey de tüfeklerinin yanına kondu. Raçof, Baba İstoyan'a döndü:

– Gel bakalım çorbacı, dedi. Karşımızda otur. Seninle konuşacağım. Magda, sen de şöyle yanıma gel! Baban ak-silik ederse size kötü muamele yapmayalım.

İkisi de tereddüt etmedi. Baba İstoyan, Raçof'un karşısına oturdu. Magda da yanına. Baba İstoyan iyie aptallaşmıştı. Gelini, oğlunun nerede olduğunu bunlara niçin soruyordu? Buna akıl erdirememişti. Boris evde de-ğil miydi?

Raçof cebinden bir tabaka çıkardı. Ortaya koydu. Bir si-gara yaptı. Magda seri bir hareketle kalktı. Sonra ateşi oca-ğa attı. Yine kalktığı yere oturdu. Raçof birkaç nefes siga-rasından çekti. Ve dumanlarını seyrederek:

– Ey, baba İstoyan, dedi. Şimdi evvelâ bize söz ver ki; çok zahmet etmeyeceksin! Uzun lâfın kısası: Vakit geçirmeyelim... Sekiz yüz lirayı getir.

İhtiyar titredi. Altmış senedir o kadar tasarruf ve ezi-yet ile kazanılmış bir malın semeresi. Birikimi... Tümü... Şimdi böyle bir anda isteniyordu. Deli olacaktı. İnkâr etti:

– Hangi sekiz yüz lira?...

Voyvoda gülümsedi. Kirli ve kırık dişleri göründü. Tekrar sigarasını çekti. Başını salladı:

– Anlaşıldı. Demek zahmet edeceksin. Mutlaka dayak yemeden, ayakların yanmadan, tırnakların çıkarılmadan söylemeyeceksin! Eğer yine söylemezsen oğlun Boris bizim elimizdedir. Onu keseceğiz. Evini de yakacağız. Yine seni rahat bırakmayacağız.

Baba İstoyan önüne bakıyordu. Oturdıkları evi bile satmışlardı. Bu sekizyüz lirayı verirse muhakkak açlıktan ölecekti. Bir eşeği bile kalmamıştı. Magda, Boris'in kesileceğinden bahsedildiğini duyunca ağlamaya başladı. Tekrar Kapitan Raçof'un ayaklarına kapandı:

– Affet Gospodin, Boris'i affet... dedi.

– Güzel kadın! Sen de amaca hizmet etmedin. Burada ikiniz de bizim için çalışacağınız yerde babanıza mallarını sattırıp kaçmak istediniz. Sizin için milletin verdiği parayı çalmayı arzu ettiniz. İşte biz buna müsaade etmiyoruz. Elinizden paraları alacağız. Buradan bir yere gidemeyeceksiniz. Bizim için çalışacaksınız.

Ve ilâve etti:

– Haydi, Boris'ini seversen paraları getir. Baba İstoyan inat ederse sevgilinin kafası kesilecek. Bir daha onu ömründe göremeyeceksin.

Magda, Boris'in öldürülmek ihtimâlini düşündükçe deli olacaktı. Kalktı, ağalayarak Baba İstoyan'a sarıldı:

– Ver babacığım, ver. Biz gençiz. Boris'le çalışır, yine kazanırız. Söyle nerede, gideyim, getireyim.

Raof ve arkadaşları Magda'nın yalvarmasını seyrediyor ve glşyordu. Baba İstoyan tamamıyla aptallaşmıştı. Sanki hiç sözleri duymuyor, manları anlamıyordu. Cimri köylü için ölmek, bu parayı vermekten daha çok iyiydi. Magda yalvarıyordu. Birden Baba İstoyan başını kaldırdı. Raof'a dedi ki:

– Kaptan, bari yüz lirasını bir ev almak için bana bırak. Son günlerimde açıkta kalmayayım.

Raof reddetti:

– Hayır, yüz lirasını da bırakamam. Oğlun genç, çalışır. Seni besler. Haydi getir diyorum. Vakit geçiyor.

İhtiyar tereddüt ediyor. Magda yalvarıyordu. Raof bir işaret etti. Kısa boylu esmer, tüfeği aldı, dipçikle ihtiyarın sırtına dehşetli bir darbe indirdi. Raof da ayağa kalktı. şiddetle sordu:

– Haydi, Baba İstoyan, dayağa başlayacağız. Ayaklarını ateşe sokacağız. Vakit geçiyor. Paraları getirecek misin?

Magda gözyaşları içinde çırpınıyor ve ihtiyara sarılıyordu. İhtiyar hiçbir şey söylemedi. Başını salladı. Yattığı odanın kapısına gitti. İçeri girdi. Bir dakika sonra kırmızı ve ağır bir çıkın ile geldi. Masanın zerine bıraktı. Haydutlar parayı bu kadar çabuk elde ettikleri için sevindiler. Raof hemen ıkını açtı. Saymaya başladı:

– Aferin, Baba İstoyan, diyordu. Zahmet vermedin. şimdi bize şarap çıkar, eğlenelim.

Paraların sayılması bitti. Raof liraları e taksim etti. Arkadaşlarıyla antalarına koydular:

– Hani şarap, hani şarap? diye haykırdılar.

Magda ayağa kalktı. Ambarın küçük kapısına koştu. Açtı ve içeri girdi. Üç bardak ile bir testi şarap getirdi. Haydutların önüne koydu. Sonra tekrar ambara girdi. Mezelik biber ve turşu çıkardı. Komutanlar birbirine üzerine aceleyle içiyorlardı. Raçof:

– Böyle mezeye lüzum yok, dedi. Biz cansız meze istemeyiz...

Bu sözden birşey anlamayan Magda'yı belinden tuttu ve öpmek istedi. Magda karşı koydu ve ağlamaya başladı. Raçof genç kadını bırakmayarak diyordu ki:

– Yanaklarından meze alacağım. Sen sosyalist değil misin? Sosyalistler her şeyde ortaklık isterler. Ben de yanaklarına Boris'le ortağım!...

Magda çırpınıyordu. Raçof çirkin ve gür sesiyle:

– Eğer böyle münasebetsizlik edersen Boris'ini göremezsin. Onu keseriz, dedi.

Magda bu sözü işitince tekrar hıçkırmaya ve Raçof'a yalvarmaya başladı. Artık Raçof onun taze yanaklarından bol bol öpüyordu. Kadeh kadeh içiyor ve tekrar öpüyordu. Arkadaşlarına:

– Siz de meze alınız be!... dedi.

Cansız bir yumak gibi Magda'yı onların kucağına attı. Bu iki kuvvetli herif, bu nefis kadına yapıştılar. Bir tanesi eteklerini kaldırmak istiyordu. Diğeri daha fena sarhoştı. Dişleriyle, avucunun içinde tuttuğu bu güzel başın yanağını ısırıyordu. Magda birden haykırdı. Ve kucaklarından kurtuldu. Sağ yanağının iki yerinden kan

akıyordu. Baba İstoyan bu manzarayı görmemek için ocağın kenarına çömeldi ve başını avuçlarının içine aldı. Gözlerini ateşe dikti. Magda elini yanağına koymuştu. Parmaklarının arasından kan sızıyor ve ağlıyordu. Haydutlar bu güzel kadının kan içinde ağlamasına bakarak sanki zevk duyuyorlardı. Hepsi susuyorlardı. İhtiyar saat bu tecavüzden etkilenmiş gibi yine tik taklarını işittiriyor, rüzgârın gürültüsüne horoz sesleri karışıyordu. Raçof sözde acıdı:

– Ağlama Magda, dedi. Şimdi Boris'in gelir. Orasını öper. Acısı kalmaz. Haydi ben mandolin çalyım, bize biraz rakset.

Ve ocağın yanından mandolini alarak bir polka çalmaya başladı. Magda:

– Ben oynamak bilmem kaptan! diyordu.

Raçof kalktı. Magda'nın yanına gitti. Kulağına sert ve vahşi bir sesle:

– Eğer oynamaz, neşemizi kırarsan, Boris'i göremezsin, gider keseriz...

Magda'nın bütün vücudu sarsıldı. Gözlerinin yaşı dindi. Ve acıklı bir sesle:

– Oynamıyorum, ah Boris... dedi.

Raçof oturdu. Mandolini çalmaya başladı. Diğer iki haydut, durmadan içiyorlar ve gülererek Magda'nın oynayışını seyrediyorlardı. Yanağından akan kan beyaz boynuna gidiyor, ona tekrar hayata gelmiş bir şehit manzarası veriyordu. Isıran haydut, başka bir arzu belirtti:

– Kaptan, dede eteklerini kaldırsın, öyle oynasın. Bacaklarını görelim.

Raçof, Magda'ya döndü.

– Haydi Magda bunu da yap! Bacaklarını görsünler! Artık gidelim, Boris'ini gönderelim...

Genç kadın bir durdu. Baba İstoyan'a baktı. Yüzünü ateşe dikmiş, onları hiç görmüyordu... İşte bu herifler artık namusunu da tehdit ediyorlardı. Lâkin Boris'i tehlike içindeydi. Eğer arzularını yapmazsa, o kadar sevdiği Boris'i kesilecekti. Bir daha onun kumral ve gür saçlarını, mavi gözlerini, küçük ve kırmızı dudaklarını, tatlı tebessümünü göremeyecekti. Gözlerini kapadı ve eteklerini kaldırdı. Çalınan polkaya ayaklarını uydurarak sıçramaya başladı. Haydutlar çoştular. Kaptan daha şiddetle ve çışku ile çalmaya başladı. Diğerleri yerlerinde oturamıyorlar, bu beyaz ve dolgun bacaklara, onların atılışlarındaki şehvete cazip, tahrik edici hareketlerle barakak birbirinin boynuna sarılıyor, itişiyor, kakışıyorlardı. Kalktılar. Raçof'un yanına gittiler. Kulağına bir şey fısıldadılar.

Raçof:

– Olur ama, vakit geçti! Sabah oluyor! Geç kaldık! dedi. derin, hayvanca, tahrik edici bir hırsla güzel kadına baktı ve:

– Ah, vakit olsaydı!... diye tasalandı.

Kalktılar. Tüfeklerini omuzlarına geçirdiler. Sarhoştular. Adımları birbirine karıştıyordu. Raçof:

– Allahaismarladık, Baba İstoyan! dedi.

İhtiyar köylü sanki ölmüştü. Hiç cevap vermedi.

Magda tekrar haydudun ayaklarına kapandı:

– Aman Kaptan, Boris'imi gönder. İşte, her şeyimi aldınız. Eğer o gelmezse açlıktan ve ümitsizlikten ölürüz. Bize acı. Bize merhamet et...

Raçof güldü:

– Mutlaka gelecek, mutlaka!... Daha çabuk gelmesini istiyorsan, şu kanlı yanağından bir buse ver.

Mağda hırsla geri çekildi. Haydut tekrar kadını tuttu. Zorla kanlı yanağını öptü. Yalandı. Dışarı çıkıyorlardı. Kısa boylu esmer, beraber getirdikleri siyah beze sarılı şeyi hatırladı:

– Kaptan dedi, bombayı ne yapacağız?

Raçof bir an düşündü. Geri döndü.

– Magda, bana bak! dedi.

Magda yine bir haksızlığa uğrayacak zanniyle titredi. Fakat bu haydut nazik ve insancıl idi:

– Şunu görüyor musun, Magda? Bu işte bir bombadır. Eğer direnip parayı vermeseydiniz, sizden yine zorla alacak ve ceza olarak ikinizi bir araya bağlayacak, bu bombayı patlatacaktık. Fakat siz akıllılık ettiniz. Bize zahmet vermediniz. Cezaya gerek kalmadı. Şimdi senden bir ricam var. Bu bombayı bana saklayacaksın. Sakın jandarmalara filân verme. Nasıl, kabul ediyor musun? Ben gidip hemen Boris'ini bırakayım...

Magda ümit ve istekle cevap verdi:

– Kabul ediyorum Gaspodin! Allah aşkınıza hemen Boris'imi gönderiniz.

Raçof tekrar sordu:

– Gündereceğim, fakat bu bombayı sadakatle saklayacak mısın?

– Saklayacağım.

– Nerede?

– Kendi çeyiz sandığımda. En gizli, en değerli yerde!

– Bravo! Memnun oldum. Öyleyse Allahaismarladık!

Hepsi, güzel kadının elini şiddetle sıktılar ve kapıdan çıktılar. Dışarısı hafifçe ağarıyor, esmerleşiyordu. Köpekler havlamaya başladılar. Koyu gölge hâlinde duran uzak binaların arasından gidiyorlar ve bir şarkı söylüyorlardı. Ah! Şimdi Boris gelecekti. Genç kadın, açılmaya başlayan geceye bakıyor, köydeki bütün horozların birbirlerine cevap verir gibi öttüklerini duyuyordu. Kalbi şiddetle atıyor, Boris'ini bekliyordu. Uzaklaşan haydutlardan biri haykırdı.

Bu, uğursuz ve kuruntulu bir kâbus tehdidi gibiydi:

– Hey, Magda, dikkat et, bomban patlayacak!

Horozların birlikte ötüşleri rüzgârı söndürmüş sanılacaktı. Uzakta samanlıkların üstünde yalancı bir aydınlık, mor gözlerini açıyordu. Genç kadın şuursuz bir şekilde düşündü. Bu haydutlar her şeyi, akla gelmeyen vahşilikleri yapabilirlerdi. Bu bombayı ateş alması için, saniyeli fitilini ayarlamış, öyle bırakmış olabilirlerdi. Şimdi birden patlayacak ve zavallı Borisciği gelince yıkılmış bir evle, tanınmaz kanlı et ve kemik parçalarından başka bir şey bulamayacaktı. Ani bir hareket ile bu felâket oyuncağı-

nı kaldırmaya koştı. Masanın orta yerinde duruyordu. Elini uzattı. Kaldırdı. Öbür eliyle altından tutmuştu. İlık bir ıslaklık hissetti. Eline baktı: Kanlanmıştı. Kan!... Sonra bu tehlikeli ve tahmin ettiği kadar ağır olmayan bombayı önüne koydu. Kadranını, fitilini görmek istiyordu. Yavaşça çevirdi. Siyah bez kandan kıpkırmızı olmuştu. O bezi de çözdü. Kumral saçlar meydana çıktı, baktı, baktı, dikkatle baktı...

Ve birden öyle müthiş, öyle keskin, öyle feci, öyle korkunç bir nara attı ki, ocağın başındaki Baba İstoyan sıçradı ve gelinine koştı. Zavallının gözleri çerçevesinden çıkmış, karışık saçları dimdik olmuş, omuzları gerilmiş, iki eliyle tuttuğu bir şeye hayret ve dehşetle bakıyordu. Dikkat etti. O tuttuğu şey, oğlunun; güzel ve kumral Boris'in vücudundan koparılmış kesik ve kanlı kafası idi...

KIZIL ELMA NERESİ?

*"Hemen göstereyim. Dalkılıç olur.
Düşmanı harab ederiz ve kırılın
tacü tahtını başına geçürüp Kızıl
Elma'ya dek giderüz..."
Koca Sekbanbaşı*

- Kızıl Elma'ya...
- Kızıl Elma'ya...
- Kızıl Elma'ya gideceğiz.

...

Zamanın Süleyman'ı ansızın... Kükremiş bir tufan hâlinde yansıyan bu bağırıları duydu. Çadırında yalnızdı. Yarım saat evvel dağılan Divan'ın cenk için gösterdiği kahraman arzuyu düşünüyordu. Bugün, yalnız vezirleri değil kazaskerleri, defterdarları, nişancıları, "ağa, kethûda, serdar, yayabaşı, bölükbaşı, vekilharç" gibi, yeniçeri zabitlerini, hatta solakları bile çağırmış, hepsini huzuruna toplamıştı. Hepsi "... Kafdağı'na kadar arkadan gelmeye hazırız, padişahım" diye ayaklarına kaplanmışlar, gözlerinden sevinç yaşları dökmüşlerdi.

İşte şimdi "sefer kararı" ordu içine yayılmış olacaktı. Çadırın biraz uzağında... Küçük meşe ormanının sonundaki kalabalıkta, demin ki Divan'ın sevinci, büyük bir heyecan denizi gibi kaynıyor, kabarıyor, bu denizin görünmez, işitilir dalgaları, yakın ufukların bulutlu sahillerine bağlı, sanki bütün cihanın tacına çarpıyordu:

- Kızıl Elma'ya...
- Kızıl Elma'ya...
- Kızıl Elma'ya kadar...

...

Padişah, tahtından yavaşça ayağa kalktı. Sağ elini altın koltuğa dayadı. Gökten inen, anlamsız bir sese kulak verir gibi başını büktü. Ordunun velvelisini dikkatle dinledi. "Kızıl Elma. Kızıl Elma..." Bu ismi şehzadelikten beri binlerce defa duymuştu. Sonra tekrar tahta oturdu. Gözlerinin üstüne kadar eğilmiş başlığını geri itti. Gayet çıkık, geniş alnını, esmer, uzun parmaklarıyla tuttu, düşündü.

- Kızıl Elma neresi!? diye mırıldandı.

Batıda olsun, doğuda olsun, sefere çıkarken galeyana gelen askerler hep "Kızıl Elma'ya!..." diye bağırişiyorlardı. Bu narayı yeniçeri kışlalarında, sipahi ocaklarında, geçit resimlerinde, hattâ İstanbul'da, sarayın iç bahçesinde bile duymuştu. Kızıl Elma neresiydi? Üvez rengi sırmalı perdenin arkasında nöbet bekleyen Mahmut'u çağırırdı.

- Sadrazama söyle, vezirlerle beylerini, kazaskerlerini toplansın. Hemen karşıma gelsin!

Yarım saat evvelki büyük Divan'dan çıkan vezirler, niçin yine huzura çağrıldıklarını ürkek bir ıstırap ile merak ediyorlardı. Ahmet Paşa'yla Hadım Ali Paşa'nın arkasından kazaskerler, Sokullu Mehmet Paşa, Haydar Paşa, Ayas Paşa, İskender Paşa gözleri yerlerde, çadıra girdiler. Birer birer tahtın saçağını öpüp el bağladılar. Padişah, beyaz tülbent sarılı, çifte tuğlu başlığını yine çok öne eğmişti. Kaşları hiç görünmüyordu. Yüzü her zamankinden daha sertti. İnce, süslü direkler üstüne kurulmuş donuk zümrütten bir kubbeyi andıran çadırın loş sessizliğini:

- "Kızıl Elma" neresi? İçinizde bilen var mı? Sorusu bozdu...

- !...

- ?...

- !...

- ?...

.....

Kimse cevap vermedi. Herkes önüne bakıyordu.

Padişah:

- Bunu sormak için sizi çağırdım, dedi, Çadırımızın etrafında daima bu sesi işitiriz. İşte bakınız. Yine "Kızıl Elma'ya, Kızıl Elma'ya" diye bağırıyorlar... Burası neresidir?... Binlerce defa ismini işittiğim bu memleketin neresi olduğunu öğrenmek isterim.

Tamışvar fatihi Ahmet Paşa kekeledi:

- "Viyana" olsa gerek, padişahım...

- Öyle mi?

- ...

- ...

- ...

- ...

Ne "evet", ne "hayır" diyebiliyorlar, önlerine bakıyorlardı. Padişah, orduya getirdiği "kaplan postlu, kurt taçlı, çekirdek mahmuzlu, tekne kalkanlı, tepeden tırnağa kadar demire garkolmuş, elleri kostaniçeli, ak kızıl bayraklı", emsali görülmemiş mükemmel alayı ile iki gün evvel teveccühünü kazanan Rumeli Beylerbeyi'ne sordu:

- Sokullu! Sen söyle, Kızıl Elma neresi?

- "Roma" olsa gerek, padişahım!

- Ne biliyorsun?

- Öyle sanırım.

- Sanmak bilmek değildir...

- ...

Padişah, sırasıyla âlim kazaskerlere de sordu. Kızıl Elma için kimi "Çin", kimi "Maçın" diyordu. Ayas Paşa:

- "Hind" dir.

Haydar Paşa:

- "Sind" dir!

İskender Paşa:

- Kafdağı'nın arkası olsa gerektir, dedi.

Büyük Padişah anlamak istediği şeyi kimsenin bilmediğini görünce, canı daha beter sıkıldı. Tahtın koltuklarını şiddetle tuttu. Âdeti olmayan bir hiddetle kazaskerlere döndü. Acı acı gülümsedi:

– Yazık sizin ilminize!

– ...

– ...

"Her şeyi biliyoruz!" sanan bu "Horasanî" kavuklu başlar uğradıkları hakaretin altında hafifçe sallandılar. Onlar her şeyi kabul edebilirlerdi. Lâkin cahilliği? Asla... Ortalarından kara sakallı, bastıbacak, şişman şeriat bilgini bir adam ilerledi. Bu hem en âlimleri, hem en cesurlarıydı:

– Padişahım! dedi, bu "Kızıl Elma" halk kullarının uydurduğu bir efsanedir. Ne aslı vardır, ne faslı... Bir hakikat değildir ki, biz bilelim. Halk ise padişahım, bilmeden söyler.

Zamanın hakim Süleyman'ı altın koltuğa dayalı elini kaldırdı:

– "Halkın dediği! Hakk'ın dediği!"

– ...

Bodur kazasker, bu sözden bir şey anlamadı.

Padişah devam etti:

– Bu bir hakikattir! Madem ki halk söylüyor; halktan gelen ses, Hakk'ın sesidir! Ona efsane denmez. mutlaka bir aslı vardır. Fakat siz bilmiyorsunuz...

– Ne şerde, ne ilimde böyle bir isim yok ki, açıklaması olsun.

– Ne şerde, ne ilimde böyle bir isim yok diyorsun.

– Evet padişahım.

– Lâkin geleneklerimizde yok mu?

– ...

Bilgin düşündü. Önüne baktı "Yok" diyecekti. Fakat, işte sefer eğlenti yapmaya başlayan büyük ordunun kargaşası içinde "Kızıl Elma'ya" naraları birbiri arkasına çakan şimşekler gibi gürlüyordu. Asker yalnız sefere gideceği, muharebeye gireceği zaman değil, hattâ şımardı, isyan ettiği vakitlerde bile bu narayı savuruyor muydu? Bu daima taşan, kabaran, coşan bir kuvvetin ne olduğu bilinmeyen bir amacı idi. Daha medresede mini mini bir çocukken sipahi, yeniçeri bölümlerinin bu narayı bastıklarını işitirdi. Bunu iyice hatırlıyordu. Ama aslının ne olduğunu merak edip öğrenmemiş, okuduğu metinlerde bu isme dair bir şeye rastgelmemişti. Yutkunduydu. Önüne bağlı duran ellerini sıktı. Artık, "Kızıl Elma geleneklerimizde yoktur" diyemezdi. Çünkü... İşte... duyuyordu!

– Var padişahım! dedi.

– Öyleyse "açıklaması" da var.

– ...

Bilgin sustu, kızardı. Bir adım geriledi. Yine önüne baktı. "Gelenekler'in" hakikatini şeriat da tasdik etmiyor muydu? Padişah bunu bilen üstün kişilerdendi. Karşısında safsataya imkân yoktu. Öbür kazaskerler arkadaşlarının mağlubiyetine bakarak, ağız açmadıklarına için için seviniyorlar, "Sükut sözden hayırlıdır!" gerçeğini hatırlatıyorlardı. Padişah yine acı acı güldü:

– Dünya ne tuhaftır! dedi. Siz işte bu halkın başları-sınız. Bu halkı idare edersiniz. Hâlbuki onun istediği şeyin ne olduğunu bilmezsiniz.

- !...

- ...

- ...

- ...

Lâkin, hâkim padişah kahraman, arif, üstün ve şair olduğu kadar da insafliydi! Her şeyi evvelâ kendi için yorumlar, her hükmü, her kararı vermeden evvel bir kere kendi vicdanından geçirirdi. Huzurundaki insanlar, sorusuna cevap bulamamaktan kıvranırdı, o da sıkıldı. "Kalben" kendi kendine sordu:

"Ey Süleyman! Bunlara sorduğun şeyin ne olduğunu, acaba kendin bilir misin?"

"Bilmem ama..."

"Ama!"

"... Sezerim!"

Azıcık ferahladı, sezdiğini düşünmeye başladı. Bu, tabiatın, ilmin, irfanın ötesinde bir hakikattı. Evet, işte "Kızıl Elma"nın ne olduğunu sanki biliyor, fakat söylemiyordu. Hâlbuki bu vezirler, kazaskerler, beylerbeyleri... Hayır, hiçbir şey sezmiyorlardı. Birisinin lâfı ötekine uymuyordu. Kimi Çin, kimi Hind, kimi Sind, kimi Viyana, kimi Roma diyordu. Kızıl Elma bunların hiçbiri değildi! İçinden:

- Belki hepsinden daha kıymetli bir yer!

Sonra utançlarından kızaran bilginlerine sordu:

- Kızıl Elma'nın neresi olduğunu kimden öğrenebiliriz?

- ...

- ...

Herkes önüne bakıyor, yanlış bir söz söylememek için kimse ağzını açmıyordu. Yalnız İskender Paşa:

- Padişahım! dedi, kazasker kullarının ilimleri kitap-tandır! Vezir kullarıyla, biz kölelerine gelince... Öyle derin âlimlerden değiliz! İşte ne kadar bilgisiz oldu-ğumuz yüce sorunuzla meydana çıktı. "Bir âlimin bilmedi-ğini bir ârif bilir" derler. İrade buyurun. Bir arif bulalım. Ona sorun:

- Arif kimdir?

- Bilmeyip sezendir, padişahım.

- ...

Sonra İskender Paşa, saf bir askerin basit mantığı ile "Kızıl Elma, Kızıl Elma!" diyen halkın mutlaka bir şey dilediğini, kuşların ötüşünde bile kendi dillerince bir anlam olduğunu söyledi. Kısa boylu, inatçı kazas-ker halkın ne söylediğini, ne istediğini asla bilemeye-ceğini tekrar iddia etti. Padişah İskender Paşa'ya, çı- kıp gizlice ordunun içine girmesini, gösteri alayında bağırarlardan rastgele üç kişi tutup huzuruna getir- mesini söyledi. İskender Paşa çıkınca padişah kazas-kerlere "geleneklerle ilgili" ayrı ayrı Arapça sorular sormaya başladı. Vezirlerle beylerbeyleri anlamadan dinliyorlardı. İskender Paşa biraz sonra çadıra girdi:

- Üç kişi tuttum, padişahım! dedi.

- Evelâ bir tanesini getir bakalım.

- ...

İskender paşa, çadırın dehşetinden ürkerek sapsarı kesilmiş, dağılmış, tirtir titreyen bir adamı içeri soktu. Bu uzun boylu, pala bıyıklı, kuvvetli bir garipti. Orduda ayakkabı boyacılığı yapan serserilerden biriydi. Çadır dışındaki kapıcıların öğrettikleri gibi tahta doğru gitti. Yeri öptü. Ayağa kalkmadı. Kolları göğsünde bağlı, dizüstü kaldı. Padişah sordu:

– "Kızıl Elma, Kızıl Elma" dersiniz, bu neresi?

Garip, işledim sandığı suçtan beraat için:

– Herkes bağırır, padişahım. Ben de bağıldım, dedi.

– Niçin bağırıldığını sormam. Kızıl Elma neresidir?

Onu söyle!

Garip tereddüt etmedi:

– Padişahımızın bizi götüreceği yer! dedi.

– Orası neresi?

– Padişahımız bilir.

– ...

Padişah İskender Paşa'ya döndü:

– İkincisini getir bakalım! dedi.

Dizüstü duran garip, vezirin işaretiyle kalktı. Geri geri gitti. Perdenin yanında dikildi. Bu sefer huzura getirilen, tıknaz, esmer, beyaz keçeli, afacan bir yeniçeri askeriydi. Serbestçe yürüdü. Saçağı öptü. Kalktı, el bağladı. Padişahın "Kızıl Elma neresi?" sorusuna, düşünmeden:

– Önümüze düşüp bizi götüreceğin yer, Padişahım! cevabını verdi.

– Orası neresi?

-- Siz bilirsiniz Padişahım!

- ...

İskender Paşa üçüncüyü huzura soktu. Bu, geniş omuzlu genç bir bostancıydı.

- !...

- Kızıl Elma neresi?

- Atınızın gittiği yer... Padişahım!

- Orası neresi?

- Neresi olduğunu ancak Padişahım bilir...

- ...

Evet... Orası ne Hind, ne Sind, ne Çin, ne Maçın, ne Viyana, ne de Roma'ydı. Padişah huzurundakilere:

- Gördünüz ya, dedi, üçünün cevabında da bir fark yok, Hakikat bir!... "Kızıl Elma" benim gitmek istediğim yer, işte... Hakk'ın beni göndereceği yer...

- ...

Doğruyu söyleyen bu üç kişiye hemen üçer yüz ke-se altın verdi. Artık "Kızıl Elma'ya Kızıl Elma'ya" naraları çoğalıyor, taşıyor daha da yaklaşıyordu. Padişah, birdenbire Hakk'ın kendine göndereceği yeri düşündü. Nihayet bulunmaz Hakk yolunun, hakikat yolunun gittiği "Kızıl Elma" denen bu cennet karşısında, Viyana, Roma, Sind, Çin, Maçın birtakım gelip geçici harebelerden başka bir şey miydi? Başını salladı. Arkasına dayandı. İri siyah gözlerini ufalttı. İlâhi, manevî bir zevke varmış gibiydi! Tedbirli vezirlerinin, âlim kazaskerlerinin, kahraman beylerbeylerinin tekrar saçak öpüp çıkışlarını görmedi bile... Çadırın kapısında onlar da şim-

diye kadar asla yüceliğinin, heybetinin farkında olmadıkları muazzam bir manzara karşısında donup kaldılar. Sefer eğlentisi yapan yüz binlerce asker, kol kol olmuş, cirit oynayarak, kaynaşarak çadır etrafında geniş bir daire çeviriyorlar:

– Kızıl Elma'ya...

– Kızıl Elma'ya...

Naralarıyla, sanki aklın eremeyeceği derecede yüksek, pek yüksek bir arşa doğru kalkan kanatlarıyla uçmaya hazırlanıyorlardı.

BAŞINI VERMEYEN ŞEHİT

Yarın arefeydi. Öbür günkü bayram için hazırlanan beyaz kurbanlar, küçük Grişgal Kalesi'nin etrafında otuyorlardı. Karşıda... Yarım mil ötede Toygun Paşa'nın son kuşatmasından çılgın kışın hiddeti sayesinde kurtulan Zigetvar Kalesi, sönmüş bir yanardağ gibi, simsiyah duruyordu. Hava bozuktu. Ufku, küflü demir renginde, ağır bulut yığınları eziyor... Sürü sürü geçen kargalar, tam kalenin üstünden uçarken sanki gizli bir kara haber götürüyorlarmış gibi, acı acı bağıyorlardı. Kale kapısının sağındaki duvar dibinde sahipsiz bir gölge kadar sakin duran Kuru Kadı yavaşça kımıldadı; ikindiden beri rutubetli rüzgârın altında düşünüyor, uzakta, belirsiz sisler içinde süzülen kurşunî kulelere bakıyordu. Bunların hepsi Türklerin elindeydi. Yalnız şu Zigetvar...

Yıkılmaz bir ölüm duvarı hâlinde "Kızıl Elma", "Ulaşmak istenen hedef" yolunu kapatıyordu. Sanki bu uğursuz kargalar hep onun deliklerinden çıkıyor, anlaşılmaz bir lisanın çirkin küfürlerine benzeyen sesleriyle

her tarafı gürültüye boğuyorlardı. Kuru Kadı içini çekti. Sonra "Ah" dedi. İncecik, sinirli boynunun üstünde bir taş topuz gibi duran çıkık alınlı, iri kafasını salladı. Yeşil sarığını arkaya itti. Islak gözlerini oğuşturdu. Şimdiye kadar, asker olmadığı hâlde, her savaşa girmişti. Birkaç bin yeniçeriyle dört beş topu olsa... Bir gece içinde şu kaleyi alıvermek işten bile değildi. Ama şimdi de serbestti. Ne isterse yapabiliirdi.

Kalenin kumandanı Ahmet Bey, öteki boy beyleriyle beraber Toygun Paşa ordusuna katılıp Kapuşvar fetihine gitmiş... Kapuşvar'dan sonra Zigetvar'ı saran ordu, kışın aman vermez zorluklarından, işgali yaza bırakarak Budin'e dönünce, o da askerleriyle tekrar kalesine dönmemiş, Toygun Paşa'nın yanında kalmıştı. Bugün Grijgal'den altı mil uzaktaydı. Kaleye yalnız Kuru Kadı karışıyordu. Esmer, zayıf yüzünü buruşturdu: "Kale, kale... amma topu tüfeği kaç kişi?" dedi. Bütün genç askerleri Ahmet Bey beraberinde götürmüştü. Kaledekiler zayıflardan, bekçilerden, hastalardan, ihtiyar sipahilerden ibaretti. Hepsi yüz on üç kişiydi! Düşman, galiba öteki birliklerden çekiniyordu. Yoksa burasını bırakmaz, mutlaka almaya kalkardı. Biraz eğildi. İnce, yosunlu, soğuk sipere dirseklerini dayadı. Aşağıya baktı. İki üç asker beyaz koyunların arasında dolaşıyordu. Bir tanesi karşısına geçtiği iri bir koçu, başına dokunarak kızdırıyor, tos vurduruyordu. Öbürleri elleri silâhlarında bu oyunu seyrediyorlardı. Bağırđı:

– Oynamayın şu hayvanla!...

...

Askerler başlarını, tepelerinden gelen sese doğru kaldırdılar. Kuru Kadı'dan hepsi çekinirlerdi. Gayet sert, titiz ve sinirli bir adamdı. Adeta, deli gibi bir şeydi. Sabahdan akşama kadar namaz kılar, zikreder, geceleri hiç uyumazdı. Daha yatıp uyuduğunu kalede gören yoktu. Vali Ahmet Bey ona "bizim yarasa" derdi. Zavalının "dâûsseher" denilen hastalığını bu olağanüstü hâline de yoranlar vardı. Tekrar bağırdı:

– Haydi, artık akşam oluyor, içeri alın onları.

...

Askerler koyunları toplamaya başladılar. Kuru Kadı'nın dirsekleri acıdı. Doğruldu. Tekrar Zigetvar'a baktı. Üst tarafındaki göl kirleri, bakır bir levha gibi yeri kaplıyordu. Kargalar, havaya boşaltılmış bir çuval canlı kömür tozları gibi karmakarışık geçiyorlar, sessizliği parçalayan keskin, sivri sesleriyle gakiyorlardı. Kalbinde ağır bir acı duydu. "Hayırdır inşallah..." dedi. Canı o kadar sıkılıyordu ki... Elleri arkasında, başı önüne eğik, bastığı siyah kaplama taşlarına görmez gibi dikkatle bakarak yavaş yavaş yürüdü. Derin bir karanlık kuyusunu andıran merdivenin dar basamaklarında kayboldu.

... Arefe sabahı, herkes uyurken o, her zamanki gibi yine uyanıktı! Mescit odasının önündeki taş yalakta, iki büklüm, abdestini tazeliyordu. Giden gece, daha gölgeden eteklerini toplayamamıştı. Bahçeye çıkan kapı kemerinde asılı kandil, sönük ışığı ile, duvarları titretiliyordu.

- Hey, çavuşbaşı... Hey!

...

Elinden ibriği bıraktı. Kulak kabarttı. Bu, kuledeki nöbetçinin sesi idi. Kolları sıvalı, ayakları çıplak, başında takke, hemen yukarı koştu. Merdivende çavuşa rast-geldi. Onu itti. Yürüdü nöbetçinin yanına atıldı:

- Ne var?

- Kaleden düşman çıkıyor.

...

Erguvanî bir esmerlik içinde, siyah bir kaya gibi duran Zigetvar'a baktı. Bu kayadan yine koyu, uzun bir kararlı süzülüyor, kendilerine doğru akıyordu.

- Bize geliyorlar!... dedi.

Çavuşa döndü:

- Haydi, gazileri uyandır. Kurban bayramını bugün-den yapacağız. Koş bana da çabuk topçuyu gönder.

...

Çavuş, bir eliyle bakır tolgasını tutarak, koştu. Merdivene daldı. Kuru Kadı, uzakta, kara yerin üstünde daha kara bir leke gibi yavaş yavaş ilerleyen düşman alayına dikkatle baktı. Gözlerini küçülttü. Büyüttü. Önlerinde bir kaç top da sürüklüyorlardı. Binden fazlaydılar. Hâlbuki kaledeki gaziler? Kendisiyle beraber yüz on dört kişi... "Ama yine haklarından geliriz!" dedi. Uyanan yukarı koşuyordu. Kale kapısının iyice bağlanması emretti. Sarığını, cübbesini, kılıcını, tüfeğini getirtti. İhtiyar topçu gelince, ona da hemen "haber topları"nı atmasını söyledi. Bu bir adetti. Taarruza uğrayan bir

kalede hemen "işaret topu" atılarak etraftaki kaleler imdadına çağırılırdı.

Biraz sonra düşman kalenin önünde, harp düzenine girmiş bulunuyordu. Toplar başsız, gür ejderha yavruları gibi siyah ağızlarını kale duvarlarına çevirmişti. Türkçe bağırdılar:

– Size teklifimiz var. Elçimizi içeri alır mısınız?

Kuru Kadı:

– Alırız. Gönderin, gelsin! cevabını verdi.

Duvarlar kalkanlı, tüfekli, oklu gazilerle dolmuştu. Kalenin ruhu, neşesi, keyfi olan iki arkadaş, bu esnada tuhaf sözler söyleyip yine herkesi güldürüyordu. Bunların ikisine de "deli" derlerdi: Deli Mehmet ile Deli Hüsrev... Sınır savaşlarında akla, hayale sığmayacak yararlılıklarıyla masal kahramanları gibi inanılmaz bir şöhret kazanan bu iki deli, hiçbir düzene, hiçbir kayda, hiçbir düzene girmeyen, dünya malında gözleri olmayan Anadolu dervişlerindendi. Her zaferden sonra kumandanları onlara rütbe, kaftan, değerli kılıç gibi şeyler vermeye kalkınca gülerler: "İstemeyiz ölümlü vücuda kefen gerekir. Kaftan terbiyesizleri doyurur..." derler, hak uğrundaki gayretlerine ücret, mükâfat, kabul etmezlerdi. Harp onların bayramıydı. Tüfekler, oklar atılmaya; toplar güremeye; kılıçlar, kalkanlar şakırdamaya başladı mı, hemen coşarlar, kendilerinden geçerler, naralar savurarak düşman saflarına saldırırlar, alevli gözlerle, takip edilmeyen birer canlı yıldırım olup tutuşurlardı.

Kuru Kadı, onların herkesi güldüren münakaşalarını, saçma sapan sözlerini gülümseyerek dinlerken, elçi-yi yanına getirdiler. İki deli de sustu. Herkes kulak ke-sildi. Bu elçi Türkçe biliyordu. Küstahça tekliflerini söy-ledi.

Kaleyi saran Zigetvar kumandanı Kraçin'di. Yanında iki bine yakın askeri vardı. Grişgal'in "Anlaşma" ile verilme-sini istiyordu. Ateşe, nura, haça, İncil'e, Zebur'a yemin ediyor; çıkıp giderlerken muhafızlara hiçbir zararı dokun-mayacağına dair söz veriyordu.

– Pekâlâ... Haydi git. Biz aramızda anlaşalım, kara-rımızı size öğleden sonra bildiririz! diye elçiyi aşağı gönderip, kapıdan attırdı. Sonra etrafındakilere dön-dü. Şöyle bir göz gezdirdi. Sırtının hafif kamburu içeri çekildi:

– İşittiniz ya, gaziler! dedi. Kraçin haini bizim yüz on dört kişiden ibaret olduğumuzu anlamış... Üzerimize iki bin kişi ile geldi. Teklif ettiği anlaşmayı kabul etmek isteyenler varsa ellerini kaldırsın!

...

Kimsenin eli kalkmadı.

– Öyleyse hazır olalım. Haydi...

Bir gürültüdür koptu:

– Hazırız...

– Hepimiz, hepimiz...

– Hepimiz, hepimiz hazırız.

– Kılıçlarımız, kalkanlarımız yağılı.

– Oklarımız bağlı.

- Yatağanlarımız keskin...
- Bugün başarı bizim.
- Amin, amin...

...

Kuru Kadı:

- Yâ rabb-el âlemin... diye ellerini kaldırdı.

Bir duaya başlayacaktı. Deli Mehmet yalın kılıç karşısına dikildi. Palabıyıklı, göz gözlü, geniş, beyaz çehresi, yeni doğmuş bir ay gibi parlıyordu:

- Duayı bırak efendi, dedi, din uğruna savaşmak, duadan hayırlıdır. Gel... Lütfet. Bize şu kapıyı aç. Kalbindeki korkuyu at. İşte hepimiz hazırız. Şu ayağımıza gelen fırsatı kaçırmayalım.

Kuru Kadı'nın elleri aşağı düştü. Deli Hüsrev de arkadaşının yanına sokulmuştu. Bütün gaziler bu iki delinin arkasına üşüştü. Sanki hepsi bir anda deli oldular. Hepsi bir ağızdan:

- Aç bize kapıyı, aç... diye bağırmaya başladılar.

Kuru Kadı'nın iri, patlak gözleri yaşardı. Yüzü sapsarı oldu. Uzun, siyah sakalı kımıldadı. İki deliyi bile titreten, bütün gazilerin saçlarını ürperten, ilâhi bir ağıt kadar tesirli sesiyle haykırdı:

- Meydan erleri! Ey mertler! Padişahımız Süleyman Gazi aşkına şu sözümü dinleyiniz: Benim amacım sizi savaştan menetmek değildir. Bugün can, baş feda olsun... Lâkin yarın kurban bayramı... Fakat bakınız maksadım ne? Bugün Cuma... Hem de arefe... Bugün hacılarımız Arafat'ta, diğer mü'minler camilerde bizim gibi

gazilerin başarısı için dua etmekte... Bundan şüphesi olan var mı?

- Hayır.
- Hayır, asla...
- Hayır.

- O hâlde münasip olan budur ki, biz de namazlarımızı kılalım. Gözlerimizin yaşını dökelim. Dua edelim. Birbirimizle helâllaşalım. Sonra savaşa girişelim. Kalanlarımız gazi, ölenlerimiz şehit olsun! Dünyada iyi nam ile anılalım... Ahirette Peygamberimizin bayrağı altında toplanalım... Ne dersiniz?

- Hay Hay.
- Anlaştık...
- Pekâlâ!

Askerlerin hepsi buna razı oldu. Öğleye kadar durdular. Abdest aldılar, namaz kıldılar, tekbir çektiler, helâllaştılar. Kraçin'in askerleri sardıkları kaleden yükselen derin uğultuyu, hep teklif ettikleri "anlaşma" münakaşasının gürültüsü sanıyorlardı.

Ansızın, uzaktaki Türk kulelerinden atılan "işaret topları" işitildi. Bu, "Biz, dört nala geliyoruz" demektir. Kuru Kadı eliyle kalenin kapısını açtı. Grijgal gazileri "Allah, Allah" naralarıyla müthiş bir okyanus tufanı gibi fıskırdılar. İki koldan hücum olunuyordu. Kollardan birisine Deli Hüsrev, birisine Deli Mehmet baş olmuştu.

Ovada, Grijgal'e gelen yollardan bir toz dumandır kalkıyordu. Nice bin atlı imdada koşuyor sanılırdı. Düşman bu hâli görünce şaşırıyor. İki ateş arasında kaldığını

anladı. Hâlbuki toz duman içinde yaklaşanlar ancak beş on askerdi.

... Bozgun başladı.

Deli Mehmet'le Deli Hüsrev'in takımları düşmanı kaçırmamak için iyice sarıyordu. Kuru Kadı cübbesini atmıştı. Elinde kılıç, yüreklenen gazilerin arkasından yürüyordu. Deli Hüsrev, bir sarhoş gibi Kraçin'in alayına dalmış kesiyor, kesiyordu... İnanılmaz bir çabuklukla kaçanlara yetişiyor, ikiye biçiyordu. Kuru Kadı'nın gözleri Deli Mehmet'i aradı.

Bakındı, bakındı.

Göremedi...

Acaba o muydu? Yüreği ağzına geldi. Düşman safına karışıp kaynaşan kolun arkasında iri bir vücut yere uzanmıştı... Elli altmış adım kadar kendisinden uzaktı... Siyah, yüksek atlı bir şövalye, uzun bir mızrağını bu uzanmış vücuda saplıyordu. Durmadı, ilerledi. Koşarken ayağı bir taşta takıldı. Yuvarlanıyordu. Kılıcı ileri fırladı. Hemen toplandı. Kalktı. Düşen kılıcını aldı. Doğruldu. Koşacağı tarafa baktı. Şövalye atından inmiş, mızrakladığı şehidin başını teninden ayırmıştı. Bir anda, bu kestiği baş elinde, yine siyah bir cin gibi şahlanan atına sıçradı. Kaçacaktı... Kuru Kadı bütün kuvvetiyle ona yetişmek için koşarken, baktı ki solunda Deli Hüsrev kalkanını sallayarak, avazı çıktığı kadar bağıyor:

– Mehmet, Mehmet!... Canını verdin!... Başını verme Mehmet!...

Bu bağırış o kadar müthiş, o kadar tesirli, o kadar

yanıktı ki... Kuru Kadı: "Vah! Deli Mehmet'miş!" diye olduğı yere dikildi kaldı. Durur durmaz, o an, kırk adım kadar yaklaştığı kesik başlı şehidin yerden fırladığını gördü. Nefesi tutuldu. Şaşırdı. Bu başsız vücut uçar gibi koşuyordu. Kendi kellesini götüren zırlı şövalyeye yetişti. Eliyle öyle bir vuruş vurdu ki... Hain hemen yüksek atından tepesi üstü yuvarlandı. Götürmek istediğı baş, elinden yere düştü. Deli Mehmet'in başsız vücudu canlıymış gibi eğildi. Yerden kendi kesik başını aldı. Hemen oracığa, yorgun bir kahraman gibi uzanıverdi. Bunu Kuru Kadı'dan başka kimse görmemişti! Herkes kaçan düşmanı kovalıyordu. Yalnız Deli Hüsrev:

– "Yüzün ak olsun, ey yiğit!" diye bağırdı.

Sonra Kuru Kadı'ya doğru koşarak sordu:

– Nasıl, gördün mü bu kahramanı?

– ...

– Görmedin mi?...

– ...

Kuru Kadı sesini çıkaramadı. Gördüğü sanki onu dondurdu. Olduğı yerde dimdik kaldı. Sanki ölmüştü. Deli Hüsrev onu hırsıyla sarstı.

– Ne durursun be, can! Ne oldun, haydi savaşa... Düşman kaçıyor. Deli Hüsrev'in kalkması Kuru Kadı'ya baştan can verdi, "Allah, Allah" diyerek ileriye atıldı. Mücahitlere karıştı.

Cenk akşama kadar sürdü.

Er meydanının kanlı yüzüne "gece siyah saçlarını" dağıtırken tellâlin:

– Gaziler kaleye!... bağırışı duyuldu.

Dönen gaziler içinde kılıcından kanlar damlayan Kuru Kadı, bir kaç asker ile dışarıda kaldı. Yaralıları taşıttı. Şehit olanları saydırdı. Bunlar tam on dokuz kahramandı. Düşman altmış dört ceset bırakmış, diğer ölülerinin hepsini kaçırmıştı. Kuru Kadı, sabahtan beri yemek yememiş, su içmemiş, durup dinlenmemişti... Toplattığı şehitleri kalenin önündeki meydana yığırdı. Şehit Deli Mehmet'in naşını kendi buldu. Kesik başı koltuğunda, uyur gibi sakin yatıyordu. Olduğu yerde gömdü. Sonra yanındakileri gönderdi. Bu taze mezarın başına çöktü. Ezberden "Yasin" okumaya başladı. Dışarılarda kimse yoktu, yalnız uzakta kale kapısındaki nöbetçi dolaşıyordu. Kuru Kadı okurken, önündeki mezarın birden yeşil nurla tutuştuğunu gördü. Sesi kısıldı. Dudaklarını oynatamadı. Çeneleri kitlendi. Bu yeşil nur içinde Deli Mehmet'in kanlı boynuna sarılmış beyaz kanatlı bir melaike, hem onu nurdan elleriyle okşuyor, hem açık alnını öpüyordu. Bu sıcak, bu yeşil nur büyüdü. Taştı. Bütün âlem bu nurun içinde kaldı. Kuru Kadı'nın gözleri kamaştı. Ruhu yandı. Kendinden geçti.

Onu ilk defa böyle derin bir uykuya dalmış gören yoldaşları zorla kaldırdılar. Koltuklarına girdiler:

– Haydi, kapı kapanacak dediler, içeri gir.

Kuru Kadı'nın dili tutulmuştu. Cevap veremedi. Sarhoş gibi sallana sallana kaleye girdi. Hâlâ titriyordu. Palanganın içinde Deli Hüsrev'in yanından geçerken durdu. Kulak verdi; ağılıyor mu, inliyor mu diye... Hayır,

Deli şıkır, şıkır, atını kaşağılıyor, keyifli bir türkü söylüyordu. Seslendi:

– Hüsrev!...

– Efendim?...

Kapısı açıldı. Kaşağı elinde, kolları paçaları sıvalı, başı kabak Deli Hüsrev... Daha Kuru Kadı bir şey sormadan:

– Gördün mü Deli Mehmet'in zevkini? dedi.

– Siz de benim gibi buradan gördünüz mü?

– "İnsanın kendine gizlisi yoktur."

Kapıyı kapadı. Yine türküsüne başladı.

...

Kuru Kadı kalede sabahı zor etti. Güneş doğmadan Deli Mehmet'in mezarına koştu. Artık bütün günlerini bu mezarın başında geçiriyordu. Bu mezarın daimi ziyaretçisi oldu. Büyük bir taş yontturdu. Yazdırdı. Başına diktirdi. Beş vakit namazlarını bile cemaatine bu kabrin başında kıldırmak isterdi. Artık ne dilese, ne istese, ona kavuşuyordu.

Grijgal'de, komşu kalelerde Kuru Kadı için "deli oldu" diyorlardı. Her an ölüme giden bir sarhoş gibi sonsuz bir düşünce, bir heyecan içinde yaşıyordu. Fakat nasıl, deniz çanağa sığmazsa, onun büyük sırrı da ruhuna sığmadı. Taştı. O gün gördüğü olayı herkese anlatmaya başladı. Hatta daha ileri gitti, çok iyi okuduğu "Mevlid-i Şerif" lisaniyle o gün gördüğünü yazdı. Yüzlerce beyitlik bir destan yaptı.

Ama o zaman eski şevki kayboluverdi. Ruhuna ko-

yu bir karanlık doldu. Kalbine acı bir ağırlık çöktü. Artık Deli Mehmet'in yeşil nurdan mezarı içinde sürdüğü ilâhi zevki göremez oldu. Bu mahrumiyet onu delirtti. Yemekten, içmekten kesildi. Bir gün yine perişan, kırlarda dolaşırken Deli Hüsrev'e rastgeldi. Meğer o da geziniyormuş. Elindeki kayışla yavaşça Kuru Kadı'nın arkasına dokundu.

– Ahmak dedi, niçin gördüğünü herkese söyledin? İnsan gördüğünü dile düşürürse kazandığı bu durumu kaybeder. Eğer sussaydın, gördüğün bu olağanüstü duruma ölünceye kadar şahit olacaktın.

Kuru Kadı yere diz çöktü, ağlamaya başladı:

– Çok perişanım, diye inledi. Lütfet. Gel beni gaflet uykusundan uyandır. Benim o görmüş olduğum durum ne hikmettir? İçinde aklımı kaçırdığım bu sır, bu heybet nedir? Benimle senden başka gören oldu mu?

– Bir gören daha var. O "can" herkese görünmez.

– Kimdir?

– Bilemezsin...

– Başkaları görmedi de, biz ikimiz niçin gördük?

– "Şehitlik müjdesidir!" İkimiz de mutlaka şehit düşeceğiz!...

...

Kuru Kadı, gittikçe öyle serseri, öyle perişan, öyle berbat oldu ki... Kendisini o kadar seven Vali Ahmet Bey bile, Budin'den gelince, onun hâllerine dayanamadı. Nihayet, "Bu kendinden geçmiş bir kişidir. Kale hizmetinden istifade olunamaz" diye geriye göndermeye

mecbur oldu. Aradan epey zaman geçti. Grijgal Kalesi'nde bile herkes Kuru Kadı'yı unuttu. Yalnız, yazdığı destan okunuyor, hiç unutulmuyordu.

On iki yıl sonra...

Zigetvar'ın ele geçirildiği akşam yaralılar toplanırken, meşhur kahraman Deli Hüsrev'in bir gülleyle parçalanmış cesedi yanında, uzun boylu, ak saçlı, ak sakallı, yeşil cübbeli bir şehit buldular. Kibleye karşı yüzükoyun uzanmış yatan bu şehidin büyük, yeşil sariği henüz bozulmamıştı. Üzerinde hiç bir silâh yoktu. Yarası neresinden olduğu belli değildi. Günlerce süren kuşatma esnasında hiç kimse böyle bir adam görmemişti. İnceden inceye araştırma yapıldı. Kim olduğu bir türlü anlaşılamadı.

O zaman bir çok gazinin "Kayıp ordusundan yardım gelmiş biri" sandıkları bu şehit acaba, Grijgal Kalesi'nin o eski kendinden geçmiş, divane Kadı'sı mıydı?...

AND

Ben Gonen'de doğdum. Yirmi yıldan beri görmediğim bu kasaba hayalimde artık erişilmez oldu. Birçok yerleri unutulmuş eski, uzak bir düş gibi... O zaman genç bir yüzbaşı olan babamla her zaman önünden geçtiğimiz Çarşı Camii'ni, karşısındaki küçük, harap şadırvanı, içinde binlerce kereste tomruğu yüzen nehirciği, bazı yıkanmaya gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu şimdi hatırlamaya çalışırım. Fakat beyaz bir unutulmuşluk dumanı önüme yığılır. Renkleri siler, şekilleri kaybeder... Pek uzun gurbetlerden sonra vatana dönen bir adam doğduğu yerin ufkunu koyu bir sis altında bulup da sevdiği şeyleri uzaktan bir an önce göremediği için nasıl mahzun olursa, ben de tıpkı böyle meraka sabırsızlığa benzer bir üzüntü duyarım. O, her akşam sürülerle mandaların, ineklerin geçtiği tozlu, taşsız yollar, yosunlu, siyah kiremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük, ahşap köprüler, sonsuz tarlalar, alçak çitler hep bu duman içinde erir...

Yalnız evimizle okulu gözümün önüne getirebilirim.

Büyük bir bahçe... Ortasında köşk tarzında yapıymış bembeyaz bir ev... Sağ köşesinde her zaman oturduğumuz beyaz perdeli oda... Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirir. Bu pencereden görünen avlunun öbür tarafındaki büyük toprak rengindeki binanın camsız, kapaksız tek bir penceresi vardı. Bu siyah delik beni çok korkuturdu. Yemeklerimizi pişiren, çamaşırlarımızı yıkayan, tahtalarımızı silen, babamın atına yem veren, av köpeklerine bakan hizmetçimiz Abil Ananın her gece anlattığı korkunç, bitmez hikâyelerdeki ayıyı, bu karanlık pencerede görür gibi olurdum. Bu kaygıyla düş dinlemek, tâbir etmek merakında olan zavallı anneme, her sabah aylılı düşler uydurur; iri, kuzgun bir ayının beni kapıp dağa götürdüğünü ormandaki inine kapadığını, kollarımı bağladığını, burnumu, dudaklarımı yediğini, sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninini çarkına attığını söyler, ona birçok: "hayırdır inşallar..." dedirtirdim. Rüyamı yorumlarken de; benim büyük bir adam, büyük bir bey, büyük bir paşa olacağımı, bana kimsenin kötülük yapamayacağını sayın dökerken yalan söylediğimi unuttur, ne kadar sevinirdim!

*

* *

Sokaklardan kiminle nasıl, giderdim? bilmiyorum... Okul tek katlı,duvarları badanasız idi. Kapıdan girilince

üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük, ağaçsuz bir bahçe... Bahçenin sonunda ayak yolu, gayet kocaman aptest fıçısı... Erkek çocuklarla kızlar karmakarışık otururlar, beraber okur, beraber oynarlardı. "Büyük Hoca" dediğimiz kınalı, az saçla, kambur, uzun boylu ihtiyar, bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi eğri, sarı burnuyla, tüyleri dökülmüş hain, hasta bir çaylağa benzerdi. "Küçük Hoca" erkekti. Büyük Hoca'nın oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Galiba biraz aptalca idi. Ben arkadaki rahlelerde, Büyük Hoca'nın en uzun sopasını uzatamadığı bir yerde oturdum. Kızlar, belki saçlarımın açık sarı olmasından, bana hep "Ak Bey" derlerdi. Erkek çocukların büyücekleri ya adımı söylerler, ya da "Yüzbaşıoğlu" diye çağırırlardı. Sınıf kapısının açılmayan kanadında sallanan "geldi-gitti" levhası, yassı, cansız bir yüz gibi bize bakar, kalın duvarların tavana yakın dar pencerelerinden giren donuk bir aydınlık durmadan bağırır, haykırarak okuyan çocukların susmaz, keskin çığlıklarıyla sanki daha çok ağırlaşır, bulanırdı...

*

* *

Okulda yalnız bir çeşit ceza vardı: dayak... Büyük kabahatlıler, hattâ kızlar bile falakaya yatırılırlardı. Falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük kabahatlılerin cezası ise Küçük Hoca'nın ağır tokadı yada Büyük Hoca'nın uzun sopası idi... Bu sanki ceza rast geldiği kafayı

mutlaka şişirirdi. Ben hiç dayak yememiştim. Belki iltimas ediyorlardı. Yalnız bir defa Büyük Hoca kuru, kemikten elleriyle yalan söylediğim için sol kulağımı çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki, ertesi günü bile yanıyor-du. Kıpkırmızı idi. Halbuki kabahatim yoktu. Doğru söylemiştim. Bahçedeki aptest fıçısının musluğu koparılmıştı. Büyük Hoca bu kabahati yapanı arıyordu. Bunu yapan mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı, hasta, zayıf bir çocukturdu. Haber verdim. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra diğer bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onun kabahati olmadığını söyledi. Yere yattı. Bağıra bağıra soplaları yedi. O zaman Büyük Hoca: "Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun?" diye kulağıma yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı.

Ağladım, ağladım. Çünkü yalan söylemiyordum. Evet musluğu koparıırken gözümle görmüştüm. Akşam paydosundan sonra dayağı yiyen çocuğu tuttum:

– Niçin beni yalancı çıkardın? dedim. Musluğu sen koparmamıştın...

– Ben koparmıştım.

– Hayır, sen koparmamıştın. Öbür çocuğun kopardığını ben gözümle gördüm.

İsrar edemedi. Yüzüme baktı. Bir an öyle durdu. Eğer hocaya söylemeyeceğime yemin edersem, saklamayacaktı. Anlatacaktı. Ben hemen yemin ettim. Merak ediyordum:

– Musluğu Ali koparmıştı, dedi. Ben de biliyordum. Ama o çok zayıf, hem hastadır. Görüyorsun, falakaya da-

yanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.

– Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?

– Niçin olacak. Biz onunla and içmişiz. O bugün hasta, ben iyi, kuvvetliyim. Onu kurtardım işte.

Pek anlamadım. Tekrar sordum:

– And ne?

– Bilmiyor musun?

– Bilmiyorum!..

O zaman güldü. Benden uzaklaşarak cevap verdi:

– Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna 'and içmek' derler. And içenler, kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar.

*

* *

Sonra dikkat ettim, okulda birçok çocuklar birbirleriyle and içmişlerdi. Kankardeşi idiler. Hatta bazı kızlar bile kendi aralarında and içmişlerdi. bir gün, bu yeni öğrendiğim âdetin nasıl yapıldığını da gördüm. Yine arka rahlelerde idi. Küçük Hoca apdest almak için dışarı çıkmıştı. Büyük Hoca, arkasını bize çevirmiş, bir sümüklüböcek ağır ağır namazını kılıyordu. İki çocuk tahta saplı bir çakı ile kollarını çizdiler. Çıkan büyük, kırmızı damlayı kolları üzerinde bu çizgiye sürdüler. Kanları karıştırdılar. Sonra birbirlerinin kollarını emdiler. And içerek kan kardeşi olmak... Bu, beni düşündürmeye başladı. Eğer benim de kan kardeşim olsa idi hocaya kulağımı çektirmeyecek, belki de falakaya

yatacağım zaman beni kutaracaktı. Koca okulun için-
de kendimi yapayalnız, arkadaşsız, kimsesiz sanıyor-
dum, anneme fikrimi, her ocuk gibi biriyle and i-
mek istediğimi söyledim. Andı tarif ettim. Rızı olma-
dı. "yle uygunsuz işler istemem. Sakın yapma ha!..."
diye tenbih etti.

*

* *

Ama ben dinlemedim. Aklıma nad içmeyi koymuş-
tum. Fakat kiminle? Bir tesadüf, beklenilmeyen bir ka-
za, bana kan kardeşimi kazandırdı. Cuma günleri bi-
zimin evin bahçesine bütün komşu çocukları toplanırlar-
dı. Akşama kadar beraber oynardık. aramızdaki evlerin
sahibi Hacı Budakların benim kadar bir çocukları vardı
ki, en çok adı hoşuma giderdi: Mışık... Bu kelimeyi
söylerken sanki bir hoş olur hep tekrarlardım. O kadar
uyuntu, yankılı idi. Kızlar, bu güzel ada uydurulmuş ka-
fiyeleri, Mışık'ı, bahçede, sokakta görünce bir ağızdan
söylerlerdi, hâlâ hatırımda:

*Mustafa Mışık,
Arabaya kışık,
 mum yaktık,
Seyrine baktık!*

diye bağrışırlar, ellerini yumruk yaparak ona karşı
dururlardı. Mışık hiç kızmazdı. Glerdi. Biz de ara sıra
bu beyitleri bağırarak tekrarlar, eğlenirdik.

Bu iki minimini beyit benim hayalimi bile etkilemişti. Düşümde, birçok arsız kızların onu büyük bir muhacir arabasına sıkıştırarak, etrafına üç mum yakarak seyirne baktıklarını görürdüm. Niçin Mıstık öyle uslu dururdu? Niçin birden fırlayıp bu kızlara birkaç tokat atmaz, sıkıştığı katran kokulu arabadan kurtulmazdı? O hepimizden kuvvetli idi. Sanki adı gibi her tarafı yuvarlaktı; başı, kolları, bacakları, vücudu... Hattât elleri... Bütün çocukları güreşte yenerdi. Yazın, her Cuma sabahı, büyük bir deste söğüt dalı getirirdi. Bu dallardan kendimize atlar yapar, cirit oynar, yarışa çıkardık. Yarışta da hepimizi geçerdi. Onu hiçbirimiz tutamazdık. İşte yine böyle bir Cuma günü, Mıstık, söğüt dallarıyla geldi. Ben en uzununu kendime ayırdım. öbürlerini çocuklara dağıttım. Bir çakı ile bu dalların ucunu keser kabuklarından iki kulak, bir burun çıkartır, tıpkı bir at başına benzetirdik. Bunu en güzel ben yapardım.

Kendi atımı yapıyordum. Mıstık'la diğer çocuklar sıralarını bekliyorlardı. Nasıl oldu, farkına varmadan, söğütün kabuğu birden yarıldı. Arasından kayan çakı sol elimin işaret parmağını kesti. Sulu, kırmızı bir kan akmaya başladı. O saatte aklıma bir şey geldi: And içmek... Parmağımın acısını unuttum, Mıstık'a:

– Haydi, dedim. Hazır elim kesildi, kan kardeşi olalım. Sen de kes...

Bir an durakladı. Siyah gözlerini yere dikerek büyük, yuvarlak başını salladı:

– Olur mu ya... And için kol kesmek gerek.

- Canım ne zararı var? diye ısrar ettim; kan değil mi? Hepsi bir. Ha koldan, ha parmaktan... Haydi, haydi!..

Razı oldu. Elimden aldığı çakı ile kolunu, biraz daha derince kesti. Kanı o kadar koyu idi ki, akmiyor, bir damla halinde kabarıyor, büyüyordu. Parmağımın kanı ile karıştırdık. Önce ben emdim. Bu, tuzlu, sıcak birşeydi. Sonra o da benim parmağımı emdi.

Bilmiyorum, aradan ne kadar zaman geçti. Belki altı ay... Belki bir yıl... Mıstık'la kan kardeşi olduğumuzu âdeta unutmuştum. Yine beraber oynuyor, okuldan yine beraber dönüyorduk. Bir gün hava pek sıcaktı. Büyük Hoca bizi yarım azat etti. Tıpkı Perşembe günü gibi... Mıstık'la sokağın tozları içinde yavaş yavaş yürüyorduk. Ben fesimin altına mendilimi koymuştum... Terimi silemediğim için yüzüm sırlıskılandı. Büyük, geniş bir yoldan geçiyorduk. kenarda yıkılmış bir duvarın temelleri vardı. Birdenbire karşıdan, iri, kara bir köpek çıktı. Koşarak geliyordu. Arkasında, birkaç adam, kalın sopalarla kovalıyorlardı. Bize: "kaçın, kaçın ısıracak!..." diye bağırdılar. Korktuk, şaşırдық. Öyle kaldık. Önce ben biraz kendimi toplayarak: "Aman, kaçalım..." dedim. Gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O zaman Mıstık: "sen arkama saklan!..." diye haykırdı, önüme geçti. köpek onun üzerine saldırdı. İlk hızla birbirlerine çarptılar. Sonra tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı.

Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvar-

landılar. Mıstık'ın küçük fes, mavi yemenisi düştü. Bu boğuşma bana pek uzun geldi. Titriyordum. Sopalı amcalar yetiştiler. Köpeğe odunlarının bütün kuvvetiyle birkaç tane indirdiler. Mıstık kurtuldu. Zavallının kollarından, burnundan kan akıyordu. Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, ağzı yerde, dört nala kaçtı. Mıstık: "Bir şey yok... Acımıyor... biraz çizildi..." diyordu. Evine götürdüler. Ben de hemen evimize koştum. Anneme başımıza geleni anlattım. Abil Ana beni yere yatırdı. uzun uzadıya kaskırlarıma, korku damarlarıma bastı. öyle bir dua okuyarak yüzüme üfledi ki sarmısak kokusundan aksırdım.

Ertesi günü Mıstık okula gelmemişti. Daha ertesi günü yine gelmedi... Anneme, Hacı Budaklara gidip Mıstık'ı görmemizi söyledim. "Hastaymış yavrum" dedi, "inşallah iyi olunca yine oynarsınız, şimdi rahatsız etmek ayıptır." Ondan sonra ben her sabah Mıstık'ı iyileşmiş bulacağım ümidiyle okula gittim.

Ama ne gezer... O hiç gelmedi... Köpek kuduzmuş. Baktırmak için Mıstık'ı Bandırma'ya götürdüler. Oradan İstanbul'a göndereceklerdi.

Bir gün duyduk ki, Mıstık ölmüş...

*

* *

Erken kalktığım açık, bulutsuz sabahlar, herkes gibi bana da, çocukluğumu anımsatır. Anılarımda doğduğum ye-

ri, güneşi batmakta olan mor ışıklı bir yer olarak gözümün önüne getirmek isterim. Ve daima, farkında olmayarak, sol elimin işaret parmağına bakarım. Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi bence pek kutsaldır. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen bahadır hayalini görürüm.

MÜJDE

Sabah yakındı. Arkamızda bıraktığımız tepelerini üstü morlaşıyordu. Genç şairlerle bizi siperlere doğru götüren arabalar, karanlığın içinde, birbirinden düzensiz kabilelerle ayrılmış, tıpkı bir "dargin gezginler " kervanı gibi, ilerliyordu. Sağımızda siyah körfezin denizi, uyanık dalgalarıyla ötüyor, sazlığa benzeyen karaltılar ta sahile kadar uzanıyordu. Yarımadanın karaya bağlayan dar kısmın üzerindeki bu geniş yol biraz tehlikeliydi. Sigara içilmeyecek, kibrit, fener yakılmayacaktı. Ömrümde ilk defa savaş alanına giren acemi bir asker heyecanı duyuyordum. Gözlerimiz görünmeyen ufuklarda kruvazör, torpido hayalleri arıyordu. Araba arkadaşım gözlüklü şair:

– Bakın, diye açık perdeden parmağını uzattı. Bir ışık var. Hafif bir ışık...

– Müjde?

– Denizin ortasında...

Öteki şairle ben de onun gösterdiği tarafa dikkatle baktım. Hiçbir şey göremedim. Bu genç gündüz bile

çok uzağı görmüyordu. Gülüştük. Sanki şosenin kenarında bizi dinleyen bir kulak varmış gibi yavaş bir sesle konuşmaya başladı:

- Torpido falan olsa zaten aydınlık göstermez.
- Ama bacasından bir kıvırcım çıksa yine görünür.
- Turalım ki kenarda bir torpido var. Yoldan geçen her arabaya ateş eder mi?

- Eder ya...

Şairlerin en genci bana:

- Niçin edecek? diye sordu

Şaka yapmak istedim:

- Düşman, her arabayı cephane olarak kabul etmeğe mecburdur.

- Yok canım...

- Ya arabadakiler yaralılarsa?..

- Yaralılar geceleyin, farları söndürülmüş arabalarla götürülmez.

- Eey?

- ...

Yolun birkaç kilometre süren sahil kısmını, konuşurken nasıl geçtiğimizi duymadık. Yine denizin sesi sustu. Yine küçük tepelerin ağırbaşlı sessizliği başladı. Göğün morlaşan kenarı eriyor, menekşe rengine giriyordu. Etrafımızdaki çalılar uyumuş seyirci gölgeler gibi göründü; arabamız durdu. Eğildim:

- Ne oldu? diye arabacıya soracaktım. Bize eşlik eden nazik subayı fark ettim.

- Artık yine toplu gideceğiz. Yol korumalıdır, sahilden görünmez, dedi.

Geridekilerin yetişmesi için küçük bir mola verilecekti. Hemen aşağı atladık. Her gelen arabayı sanki uzak bir gurbetten dönüyormuş gibi karşıladık. Yarım saat geçmeden kafilemiz yine hareket etti. Göğün menekşe renkli kenarı pembelişiyor, küçük yıldızlar siliniyordu. Bütün ufuk şimşek gibi ansızın aydınlandı; havada büyücek bir ateşin parladığını, doğuya doğru yeşil, sarı, sincabî alevler saçarak düştüğünü gördük.

- Top güllesi!
- Bomba!
- Uçaktan atıldı.
- Gece uçak uçar mı?
- Ya bu ne?
- Kayan yıldız.
- Hayır...
- ...

Ben:

- Gök taşı olmalı dedim.

Gülle, bomba, aydınlatma tabancası olmadığına şüphe yoktu! Pek yükseklerde tutuşmuş, pek uzaklara, pek çok uzaklara düşmüştü. Ama kayan yıldız da değildi. Çok büyük, çok renkli, çok görkemliydi. Ardından bir süre sönmeyen altın bir iz bırakmıştı. Genç şairler arabalardan atlıyorlar, gördükleri şeyin ne olduğunu tartışıyorlar, bizi götüren subayın iki tarafı körüklü olan arabasında konuşuyorlardı. Düz yolda arabalar yavaş yavaş gidiyordu. Bilmem ne kadar gitti. Göğün biraz önceki olağan üstü görüntüsü unutuldu. Artık sabah olmuştu.

Hafif şeffaf bir sis fundalıklara dolanıyor, güneşin damlaları yaprakları yaldızlıyordu. Arabalar sabah molası için durdu. Asker kıyafetine girmiş, kalabalık yazarlar, genç şairler şoseye indiler. Sanki hepsi yorulmuşlar, şimdi ayakta durmuş, dolaşmak, dinlenmek istiyorlardı. Ben daha arabadaydım. Bir ses işittim:

– Havaya bakın, arkadaşlar, havaya bakın!

Eğildim. Gözlerimi yukarı kaldırdım. Hava çok parlak, çok açık mavi, çok saftı. Bulut filân yoktu.

Aynı ses tekrar haykırdı:

– Bakın "fethün karib", görüyor musunuz?

– Ne, ne?

– Ne tarafta?

– ...

– !

Herkes yukarı bakıyordu. Ben de aşağıya atladım. Onların yanına gittim. Gökte dolaşmış, şeffaf bir kurdele gibi ince, belirsiz bir duman yığını vardı.

– "Fethün karib" değil mi?

– İşte ha.

– İşte kafın başı.

– Vallahi!

– Vallahi "fethün karib" işte...

– ...

Gerçekten havadaki bu ince duman yığını tıpkı girift bir sülüz yazıya benziyordu. Benim gözüm de – bana rağmen– "fethün karib" tamlamasını okuyordu.

– Deminki "gök taşı" olayının bıraktığı iz olacak! dedim.

Kimse işitmedi bile... Hepsinin gözü gökteydi. Hepsisi, Allah'ın işaretini gören müminler gibi dalgındı. Belirsiz bir dini duygu ve heyecanı içinde idi. Yalnız kafilenin genç doktoru bu büyük mânevi işareti sonradan görmeyenleri de inandırmak için mini mini Kodak'ını havaya kaldırmış, "fethün karib" müjdesinin fotoğrafını çekmeğe çalışıyordu. Bu ince, bu şeffaf duman yığını uzun süre gökte durdu. Yavaş yavaş silinirken bile şekli bozulmuyor, açık bir kesinlikle okunuyordu: "Fethün karib"

* * *

Genç şairler karagâhlarda kumandanlara, siperlerde subaylara, askerlere hep parlak, mavi göğün –o gelirken gördükleri– büyük müjdesini, büyük bir imanla, büyük bir içtenlikle anlatıyorlar, onları da kendileri gibi bu büyük mucizeye inandırıyorlardı. Orada, Çanakka- le'de geleceğin alacakaranlığına giden gizli mânevi yollara benzeyen uzun, sonsuz siperler içinde benim de - bilmem nasıl oldu- gelirken gördüğüm şeyin Tanrı eliyle yazılmış "fethün karib" müjdesi olduğuna şüphem kalmadı! Hatta yavaş yavaş, "gök taşının izinden kalan duman!" dediğime bile pişman oluyor, sanki ağır bir küfür ettikten sonra tapınağına giren küstah bir günahkârın vicdanındaki azapları duyuyordum.

HÜRRİYET GECESİ

On iki saatlik kısa bir zaman içinde, birçok yılların içine alamayacağı, en büyük sevinci, en büyük neşeyi, en büyük zevki, heyecanı duymak, en büyük, en ulaşılmaz ümitlere düşmek... İnsanı böyle sarsar ki!... Bizden sonraki kuşak, zora dayan bir zevk, bir kendinden geçme hâlini asla duyamayacak! O ilk gün, o ilk hürriyetin ilân edildiği gün neydi ya Rabbi! Sanki bir saniye içinde bütün dünya birdenbire değişti. Tenha sokaklar alacalı, yoğun bir kalabalıkla doldu. Meydanlar kapandı. Birbirleriyle hiç konuşmayan dilsizlerin ağızları açıldı. Her köşe başında bir düzine hatip... Arabalarda, at üzerinde hem koşan, hem söyleyen, yakaları rozetli, elleri kamçılı deli adamlar! Sonra bayraklar, bayraklar, bayraklar... Susmayan bandolar, sonu gelmeyen gösteri alayları, sarılmalar, kucaklaşmalar, öpüşmeler, alkış tufanları! Ve bütün bunların üstünde hiç dinmeyen bir nara: "Yaşa-

sın hürriyet!" Yine sonra kadınlardan, çocuklardan, ihtiyarlardan, gençlerden, askerlerden karmakarışık, taşan, dalgalanan bir akın! Nereye? bilen yok. Ben de bu canlı, bu bağırap çağırın, gürültü yapan selin içinde bir damla... Ne kadar yürüdüğümü nerelerden geçtiğimi şimdi anımsamıyorum. Ama ruhum halkın çoşkusuna odaklanmıştı. Herkes gibi kendimi kaybetmiştim. Güneş battı, ortalık karardı. Acıktığımın, susadığımın farkında değildim. Sonunda gece yarısı geçtikten sonra kalabalık biraz seyrekleşti. Gürültüler biraz diner gibi oldu. Ayaklarım, haberim olmadan, beni evime doğru götürdü. O zaman Pangaltı'da otuyordum. İçeri girdim. Odama çıktım, kanepeye uzandım. Soyunacak, yatağa girecek hâlim yoktu. Kanepede uzanıp kalacak hâlim de yoktu, pek yorgundum. Sinirlerim ve kaslarım gergindi. Bilinmeyen bir kuvvet içimden taşıyordu. Sakin duruyordum. Fakat fikirlerim durmuyor, bilincimde fırtınalar kopuyordu. Kalktım, açık pencerenin yanına gittim. Gecenin serince karanlığını kokladım. Boğuluyordum. İçimdeki -ne olduğunu bilmediğim -bilinmeyen kuvvet şeyleri parçalayacak gibiydi. Oturamayacak, yatamayacak, uyuyamayacaktım. Bunu anladım:

– Bari yine dışarı çıksam, dedim.

Uykuda gezinen bir adam gibi görmeden merdivenleri indim. Kapıyı açtım. Sokak تنها idi. Köpekler uyuyorlardı, durdum. Başımı yukarı kaldırdım. Titreşen yıldızlar sanki dünyanın üstünde kurulmuş, olağanüstü billûrdan canlı, mavi bir kubbe idi. Caddede yürümeğe

başladım. Bu an bilincim, benim vücudumun dışında başka bir varlık, başka bir dünyaydı. Fikirlerimi haberim olmadan, işitiyordu. Dünkü devrin, kişiliğimin etrafında o demir, ateş kale içinde yıllarca birikmiş emellerim artık serbestti! Hangi emelimi gerçeğe çevirecektim? Bu emeller bir değil, bin değil, belki yüz bindi... Bir fırtına bulutu gibi aklımdan programlar geçiyordu. Kendimde bu emellerin hepsini birden güçten eyleme çıkaracak bir kuvvetin varlığını duyuyordum. Hızlı hızlı yürümeye başladım. Göğsüm kabarıyor, kalbim çarpıyordu. Dikkat ettim. Elimde bir baston... Evden çıkarken almıştım. Bu bastonu bir ordu karşısına tek başına geçmiş bir masal kahramanı gibi savuruyordum. Kulaklarım uğulduyor, gündüzkü nutuk, alkış, mızıkâ gürültülerinin yankılarını hâlâ işitiyordum. Ansızın, elimde olmadan, mantığımın, bilincimin üstünde kaynayan şiddetli, bilinmez bir çöşkuyla, avazım çıktığı kadar:

“Yaşasın hürriyet! Yaşasın hürriyet!” diye haykırdım. Kendini tutamadım. Döndüm. Elimde savrulan bastona bütün kuvvetimle sol tarafıma gelen havagazı fenerine indirdim. İki parça olan bastonun ucu fırladı. İleri düştü. Birden uyandım. Ölçsüzlüğümden, taşkınlığımdan bir utanmak geldi.

– Acaba kimse gördü mü? diye şöyle etrafıma bir göz gezdirdim. Arkamda beyaz sakallı, uzun boylu bir ihtiyar... Parlak, çok parlak, olağanüstü parlak gözlerini bana dikmiş gülümsüyordu. Sıkıldım. Kaçmak, uzaklaşmak istedim. İhtiyar:

– Dur delikanlı! dedi. Sesinde öyle garip bir hâl vardı ki... Söz dinlememek imkânsızdı. durdum. Bastonunun elimde kalan parçası yere düştü. Bu kimdi? Uzun, bol, siyah pardösüsüyle, geceleyin ışık altında daha parlak görünen beyaz saçları, beyaz sakalıyla gerçekten çok uzak bir hayali, korkunç bir hayali andırıyordu:

– Ne var? diye tutuşan gözünün ta içine baktım.

Sakin, mermer, soğuk bir gülümsemeyle sordu:

– Sarhoş musun?

– Hayır.

– Deli misin?

– Hayır.

– Öyle ise niçin fenere vurdun?

–...

– Bastonunu niçin kırdın?

Kekeledim:

– Hiç...

– Hiç mi? Ne demek? Sarhoş değilsin, aklın başında! İnsan düşünendir. İnsan yaptığını bilendir:

– Ey... diye omuzumu silkerek geçmek zamanım yoktu. Ansızın daha çok uzuyor sandığım boyuyla bana doğru yaklaştı. Sol omuzuma dokundu:

– Hayır kaçma, dedi.

Şaşaladım. Tekrar yüzüne baktım:

– İşim var benim, canım...

– Bu zaman, gece yarısından üç saat sonra... Ne işin olacak?...

Yanıt vermedim. Bu tanımadığım ihtiyar benden

ne istiyordu? Kalbimde birağırılık duydum. Ama kızamıyordum. Yine kekeleydim:

– Hayır benimle gel; kesinlikle gel. Yarım saat benimle gez. Görürüyorum ki sen, zavallı genç, büyük bir coşku içindesin. Yükselmezsen uçurumlara yuvarlanırsın. Asıl yaşamın mutluluğunu, asıl gerçek tatları duymazsın. Gel. Benimle gel...

Yürümeye başladı. Ben de, elimde olmayan bir uysallıkla yanında gidiyor, başka dünyaya ait bir insanmış hissini veren ağır başlı görüşüne, açık alınına, kıvrık burnuna, söyledikçe kımıldamayan beyaz, büyük sakalına bakıyordum.

– Ne iş yapıyorsun?

– Yazarlık.

– Yazarlık mı?

– Evet.

– Öyle ise sen bir hançersin! Kendi kendini kullanan, sapı namlusunun elinde olan bir hançer... İnsanlara istersen en büyük hizmeti görür, onlara erdemi, sevmeyi, gerçeği öğretirsin. İstersen onların erdemlerini öldürür, sessizliklerini bozar, hepsini boğaz boğaza getirir, yaşamlarını, mutluluklarını, zevklerinin tatlarını kaybettirirsin. Ruhun anahtarı senin elindedir. Kolaylıkla onu açar, içine istersen zehir, istersen yaşam verici bir iksir korsun!

Yavaş yavaş yürüyorduk. Cadde tehna idi. Ağaçların altında asker devriyeleri dolaşüyor, arabalar geçiyordu. İlık bir rüzgâr esiyor, havagazı fenerlerinin, cam bir kafese konmuş alavden kelebekleri andıran, asî ışıkları

çırpınıyor, sanki kurtulup uçmak istiyorlardı. Bütün gölgeler sarsılıyordu. Taksim Bahçesi'ne girdik. Kimseler yoktu. Ağaçların arasından uzaktaki büfenin aydınlık pencereleri görünüyordu. Sol taraftaki tarhlardan geçtik. Büyük ağaçların geceden daha karanlık yaprakları, esen rüzgârı içiyor, kımıldayan dallarda derin, içtenlikli sesler fısıldaşıyordu. İhtiyar, benim pek iyi anlayamadığım bir şeyler söylüyordu.

İşittiğim garip sesin anlamını duyamıyordum.

– Oturalım, dedi.

Ta son bir kanapenin başında idik. Oturduk. Ben bu ihtiyara niçin takıldığımı düşünüyordum. Üsküdar'da Çamlıca'da; Kuzguncuk'ta tek tük ışıklar vardı. Deniz sakindi. Kutup Yıldızı yeni doğmuş küçük bir ay yavrusu gibi, mor ışıklarını salıyor, etrafındaki diğer yıldızları yavaş yavaş söndürerek, parlıyordu. Açlıktan, yorgunluktan, uykusuzluktan kafam granitleşmişti. Dikkat ediyordum, bir kulağım uğulduyor, öbür kulağım çınılıyordu. İhtiyar sordu:

– Hey genç yazar, söyle bakalım, işte hürriyet! Sen neler yapacaksın?

Neler yapacaktım? Bir anda anımsadım. Bir değil, bin değil, yüz bin emel...

– Hürriyet için çalışacağım, dedim.

– Nasıl, hürriyetin nesine çalışacaksın.

Sustum. Nesine çalışacağımı gerçekten bilmiyordum.

– Başka bir fikrin yok mu?

– Yok...

Başını salladı:

– Heyhat!... Ben seni gördüm, delikanlı, inkâr etme. senin ruhun hız dolu.. Son amacını anlayamamış bir topluluğun evlâdısın! Çok gençsin! Gerçek hayatın anlamını bilmiyor musun! Her gafil gibi, yalnız kendini düşünüyor, fani nefsinin kıymetsizi çıkarlarından başka bir şeyi aklına getirmiyorsun.

– Bu yargınızı kabul etmem, dedim.

– Zengin olmak istiyorsun!

–...

– Şan, şeref istiyorsun!

–...

– Zevk, eğlence istiyorsun!

–...

– Güzel kadınlar, altın möbleli saraylar, ayaklarında secdeye kapanmış dalkavuklar istiyorsun!

–...

Susuyordum. Âdeta elinde silâhıyla yakalanmış bir suçlu gibi şaşladım. Cesaretim kırıldı. İhtiyarın gözleri karalıkları yırtan bir röntgen ışını gib sanki bilincimin içini, ruhumun derinliğini görüyordu. Evet, ben bunları istiyordum. Doğrudan doğruya bunları, bu cennete gitmek için hürriyet kapısının karşımda böyle ansızın açılması, beni sevindiriyor, beni çıldırtıyordu. Yarından itibaren kılıcım - yani kalemim- elimde, ortaya atılacaktım O iki saattir yavaş yavaş doğan, her saniye binlerce defa büyüyen hırşımdan kabıma sığamıyordum. Fakat bu hâlimin yüzüme vurulmasına razı olmadım.

– Hayır, dedim, bende böyle fikirler yok.

– Sen mi? İnkâr etme! Ben seni gördüm delikanlı! Sen bu gece uyumadın. Yatağına uzandın. Gözlerine uyku girmedi. Bir saat sonra sabah olacakken sen yine dayanamadın. Odan seni sıktı, kendini dışarı attın. İçinde hırstan bir volkan tutuşuyordu. Sarhoş olmadığın hâlde, deli olmadığın hâlde, tıpkı bir deli gibi kendi kendine: "Yaşasın hürriyet!" diye bağırдың. Bununla hızını alamadın. Kaldırdın, bastonunu, sokak fenerine indirdin..

.....

.....

İhtiyar, sakın, kuvvetine dayanılmaz bir sesle bütün düşündüklerimi söylüyor, kimseye açıklayamayacağım emellerimi, arzularımı, hırslarımı, sanki içimde imiş gibi, birer birer bana tekrarlıyordu. Susuyor dinliyordum. Kabahatini bilmeyen, fakat bu kabahati yaparken yakalanmış akılsız bir suçlu korkusu duyuyordum. Onun söylediklerini inkâr edecek gücüm kalmamıştı. Kaçarken dönüp arkasına taş atan bir çocuk isteğiyle sözü değiştirmek istedim:

– Siz kimsiniz? dedim.

– Seksen yaşında bir ihtiyar!

– İsminiz ne?

– İsmimi ne yapacaksın? Ben, manevî bir dalgınlığın derinliklerine düşmüş bir hiç... Bu dalgınlık içinde yürürken seni gördüm. Asıl gerçek yaşamı anlamayan bir gafilin boş çöçkusuna acıdım. İşte onun için seni

tuttum. Buraya getirdim. Evet zavallı genç, sen bir gafil
filsin!

– Ne biliyorsunuz?

– Gafil olmasaydın bu derece sevinir, kendini kaybeder
miydin?

– Fakat bu ilân edilen hürriyet?...

– Hürriyet! Hürriyet! Bu seni mutluluğa götürecektir
bir yol mu? Milletin mesut olmadan sen mesut olabileceğini
ümit ediyor musun? Hâlbuki tarih bizim memleketimizin
üzerine çözmemiz gereken binlerce sorun yığılmış. Yaşadığı
yer, bir "sorun" ummanı! On beş gün sonra şüphesiz bu
gürültüler, bu gösteriler bitecek. Kuvvetlenmemizi
çekemeyen düşmanlar gizli hücumlarına başlayacaklar.
Üç, dört sene sürmeyecek, en aşağı üç devlet bizim
üzerimize atılacak...

– Orta Çağ'da mıyız? artık böyle şeyler olabilir mi?

– Göreceksin. Daha sonra belki bizim yüzümüzden
Dünya Savaşı başgösterecek. Bütün dünya birbine
karışacak. En büyük devletler ordularıyla, donanmalarıyla
bizi ezmeye, tarihten silmeye koşacaklar. Eğer biz uyanık
bulunmazsa... Bizi uyandıracak yazarlarımız, şairlerimiz,
ediplerimizdir..

Karanlığın içinden bana doğru döndü. Çok heyecanlı,
çok titrek bir sesle ruhumda derin yankılar bırakan, bütün
vücudumu saran bir şiddetle ilâve etti:

– Ey genç yazar! Gel, sen bir kahraman ol! Nefsini düşünme.
Boş gururu, çıkarıcılığı bırak. Milletini uyandır. Senin
milletin daha kendi ismini bilmiyor, ken-

di dilini bilmiyor. Zaman yürümüş, o uyumuş, geride kalmış! Dost sandığın, bağırına bastığın gizli düşmanlar bütün servetini, bütün mutluluğunu yağma etmiş! Senin milletin kendi vatanını da bir köle, bir esir, bir bekçi, bir fakir... Ona ilim, servet, mutluluk, duygu, ülkü ver!... Ben seni gördüm, sokak fenerine nasıl vurduğunu gördüm. Bu şiddetini, bu çöşkünü ölmez, ezeli bir mevcut olan milletine ver! Hâlbuki heyhat, sen böyle şeyler düşünmüyorsun bile...

– Düşünüyorum.

– Hayır düşünmüyorsun. Sen şan, şöhret budalası-sın! Amma biliyorsun ki şan, şöhret gölge gibidir, kim onun üzerine giderse o kaçar! Kim ondan kaçarsa o arkasından gelir...

... Sanki bilinmez bir teslimiyet içinde, hareketini duymadığım bir kutsiyetin âyinini seyrediyordum. İhtiyar bana özveri, alçak gönüllülük, gönüllülük felsefesini anlatıyordu. Dinlerken gerçekten gergin, coşan sinirlerim huzur buluyordu. Gururum yıkılıyor, hırslım sönüyor, düşünme gücümde bir şimşek parlıyordu. Evet onun dediği gibi ben ne idim? Bir birey... Ne kadar yaşabilirdim? Altmış, yetmiş, doksan, haydi yüz yıl... Fakat insanlığın bir kısmı olan millete sonsuz bir hayat gerekliydi. Bu yaşamın ruhunu, ülküsünü, kutsallığını yaşamak insanlıktı. Bedeni hazlar, zevk, neşe, şehvet, biraz devam edince hemen elem hâline geçen, birtakım fanî yorgunluklardan başka birşey miydi? İhtiyarı dinledikçe insanlık dışı bir zevk duyar gibi oluyordum.

Rüzgâr daha serin, daha hızlı esiyor, uyanık dallar, yapraktan dilleriyle, gizli sırları açıklamak ister gibi, fısıltılarını yükseltiyorlardı. Zavallı ihtiyar, genç olsaydı neler yapacağını söylüyor, millet uğruna fena bulduğu zevki, bunun azametini, ömrüm oldukça unutamayacağım bir uyum, bir şiir, bir ihtiras cehenneminin gözleri kapınıyordu. Karşı sahilin üstünde gecenin etekleri lâcivertleşiyordu. Onun ilâhi bir ninni gibi tatlı sesini, bu sesin sınırları okşayan uyumundan doğan tadı bırakıp kalkamıyordum. Yanıma eski yüzyıllardan süzülen, dini bilinmez bir peygamber görüntüsü oturmuş kuruntusuna düşünüyordum.

... Sonunda gözlerim kapanmış uyumuşum.

* * *

Uyanınca bütün yıldızların söndüğünü gördüm. Şeffaf, erguvanî bir tan yerinin dumanı karşı tepeleri pembeleştirmişti. Sağıma baktım. ihtiyar yoktu. Güneşin ilk ışıklarıyla birlikte, kaybolan hayalet gibi sanki sivilinmiş uçmuş, gitmişti. Kalktım. Üşüyordum. Tenha bahçeden çıktım. Dalgın, serseri adımlarla evime geldim. Yatağıma uzandım. Fakat uyuyamadım.

Ruhumda, o ana kadar duymadığım, başka bir çocukunun nurdan fırtınası gürelemeğe başlamıştı.

KÜTÜK

Alaca karanlık içinde sivri, siyah bir kayanın şüpheli hayâli gibi yükselen Şalgo burcu uyanıktı. Zaman zaman inlediği trampetle boru seslerini, akşamın hafif rüzgârı, derin bir uğultu hâlinde, her tarafa yayıyor... Kederli bağırımlarıyla ölümü hatırlatan küfürbaz karga sürüleri, bulutlu havanın donuk hüznünü daha artırıyor. Mor dağlar gittikçe koyulaşıyordu. Yamaçlardaki dağınık gölgeler, kuşkusuz ormalar, hıçkırın dereleler, kaçan yollar, ıssız korular, sanki korkunç bir fırtınanın gürlemesini bekliyorlardı.

Burcun tepesinde, beyazlı siyahlı bir bayrak, can çekişen bir kartal üzüntüsüyle kıvranıyordu.

İki bin kişilik kuşatma ordusunun çadırları, kaleye giren geniş yolun sağındaki büyük dişbudak ağaçlarının etrafına kurulmuştu. Yerlere kazıklanmış kır atlar, bilinmedik korkular duyuyorlar gibi sık sık başlarını kaldırarak kişniyorlar, tırnaklarıyla kazmaya çalıştıkları toprağın nemli çimenlerinde otuyorlardı. Dallarda kırmızı

çullar, sırmalı eğerler asılı duruyordu. Cemaatle kılınmış akşam namazından dağılan askerler, çadırların arasından gürültü ile geçiyorlardı. Kısa emirler, çağırılan isimler, bir kahkaha, bir söz... Başlayacak sessizliği bozuyor. Atların yanında itişen birkaç gencin şen naranları duyuluyordu. Çifte direkli yeşil çadırın kapısı önüne serilmiş büyük bir kaplan postu üzerinde kehribar çubuğunu fosur fosur çeken koca bıyıklı, iri vücutlu, ateş bakışlı şair kumandan, gözlerini, alacağı kalenin sallanan bayrağına dikmişti. Karşısında diz çökmüş habercisinin anlattıklarını dinliyordu. Ordugâha yarım saat evvel dört nala gelen bu adam, yaşlı, şişman bir askerde. İşte kaç hafta oluyor. Kumandanının "Göndersref Baronu Erasm Toff'yu vurmak" teklifini içeren mektubunu, tek başına Hadım Ali Paşa'ya götürmüştü. Ama Paşa çok meşguldü. Vakit bulup cevap verememişti. Dregley kalesini sarıyordu. Kuşatmanın başından sonuna kadar hazır bulunan haberci, şimdi orada gördüklerini söylüyordu: Bu kale gayet sarp, gayet dik bir kayanın zirvesine yapılmıştı. Arslan Bey sordu:

- Bizim kaleden daha yüksek mi?
- Daha yüksek beyim.

Kumandanın "bizim kale" dediği, henüz, çırpınan bayrağına hasretle baktığı Şaigo burcu idi. Fakat o, burasını birkaç gün içinde zaptedeceğini iyice biliyordu. Daha birkaç hafta evvel Boza kulesinde hücumlarına karşı durmak isteyen Anderenaki, Mihail Terşi, Etiyen Soşay, nasıl kendisine kuleyi teslim etmişler; nasıl kahra-

manlığını, cesaretini alkışlayarak, lûtfuna teşekkürler ederek çekilip gitmişlerdi...

– Ben, bir kalenin karşısında çok duramam, dedi. Hiç sabrım yoktur. Ama Ali Paşa, çok sabırlı... Maşallah!

Haberci başını kaldırdı:

– O da sabırsız... Ama, ne yapsın? Dregley, pek yalçın, pek sarp... Borsein dağları içinde baş kale bu imiş diyorlar.

– Paşa muhafızlara evelâ teslim olmalarını teklif etmedi mi?

– Etti.

– Kabul etmediler mi?

– Hayır etmediler.

– Kim etmedi.

– Zondi isminde bir kahraman...

– Ben onların kahramanlıklarını bilirim. Verdikleri sözü tutmazlar. "Anlaşma"yı bozarlar. Elçiye hakaret ederler.

– Hayır, Arslan Bey; Zondi bildiklerinizden değil, çok mert bir adam.

– Paşa, teslim olma teklifini kiminle gönderdi?

– Papaz Marten Uruçgoalo ile...

– Ne ise... Türk elçi gönderseydi, mutlaka kafasını keserler, bentlerden aşağı fırlatırlardı.

– Paşa, Türk elçi gönderseydi, Zondi bunu yapmazdı.

– Ne biliyorsun?

– Papaz Marten'e söylediği sözlerden anladım.

- Ne demiş?

- Demiş ki: " Git Paşa'ya söyle. Bana teslim olmamı teklif etmesin. Bir askere bundan büyük hakaret olmaz. O nasıl savaş adamı ise, ben de savaş adamıyım. Ya ölürüm, ya galip gelirim. Ama, görüyorum ki, benim işim bitti. O, durmasın, bütün kuvvetiyle hücum etsin. Ben mutlaka yıkılacak kalenin taşları altında kalmak isterim."

- Sahi namuslu bir askermiş...

Haberci:

-- Yalnız namuslu bir asker değil Aslan Bey, dedi, hem de gayet insancıl bir mert...

- Nasıl?

- Bakın anlatayım; Papaz Marten, ordugâha red haberini getirmek için dönerken, Zondi onu tutmuş. Evvelce esir aldığı iki Türk delikanlısını yanına getirmiş. Bunlara gayet kıymetli erguvanî elbiseler giydirmiş. Ceplerini altınla doldurmuş. "Al bunları paşaya götür. Benimle beraber ölmelerini istemiyorum. Çok yiğit gençlerdir. Eğitimlerine dikkat etsin. devletine iki büyük asker yetiştirmiş olur," demiş.

- Sahi insancıl bir adammış...

-- Sonra, elimize diri geçen esirlerden işittik; kalenin avlusuna silâhlarını, gümüş takımlarını, en kıymetli eşyalarını yığarak yakmış. Ahırındaki savaş atlarını, ağlayarak, kendi eliyle öldürmüştü. Son hücumda bizim asker kalenin kapasında zorlandı. Kırdı. Yeniçeriler, bir kurşunla yaralanan Zondi'yi diri diri yakalamaya çok çalıştı-

lar. Ama mümkün olmadı. O, diz üstü sürünerek, her tarafı kılıçla, mızrakla delik deşik oluncaya, ölünceye kadar vurdu.

– Demek Paşa bu mert düşmanla konuşmadı.

– Evet konuşmadı. Vücuduyla kesik başını kalenin karşısına gömdü. Mezarının üstüne bir mızrak, bir bayrak dikilmesini emretti.

– Aş olsun! Ben olsam bir türbe yaptırırım vallahi...

Arslan Bey düşmanın cesurunu, kahramanını, yılmazını severdi. Ona göre savaş bir mertlik sanatıydı. Düşman ordusundan kaçıp kendisine sığınanlara hiç aman vermez: "Hain, her yerde haindir." diye hemen boynunu vurdururdu.

Ortalık iyice kararıyor, gece oluyordu.

Haberci, uzun uzadıya anlattığı Dregley kalesinin hikâyesini hâlâ bitiremiyordu. Yatsı namazı için abdest suyu taşıyan angaryacılar, meş'alelerle geçmeye başladılar. Arslan Bey, Şalgo'nun ıslanmış, hasta, ateşböcekleri gibi sönük sönük parlayan ışıklarına bakıyor, habercinin sözlerini işitmeyerek kendi plânını düşünüyordu. O biliyordu, düşmanların hepsi Zondi gibi, Plâs Btasyus gibi, Lozonci gibi kahraman değildi. İçlerinde tavşan kadar korkakları da vardı. Meselâ Seçeni kalesinin muhafızları, daha Ali Paşa yaklaşırken toplarını, tüfeklerini, cephanelerini, erzaklarını, mallarını, hattâ ihtiyarlarını, çocuklarını bırakıp bir kurşun atmadan kaçmışlardı. Birkaç güne kadar burası da alınınca Holloko, Boyak, Sağ, Kepartmat kaleleri kalıyordu. Ama Allah kerimdi.

– Hepsinin alınması belki bir ay sürmez, diye mırıldandı.

Habercinin, kumandanının ne düşündüğünden haberi yoktu, anlamadı. Sordu:

– Bu kalenin zaptı mı beyim?

– Hayır, canım... Bu birkaç günlük iş. Hele hava biraz kapansın... Fulek'e kadar dört beş kale var... Onların hepsini diyorum.

– Bir ayda dört beş kale... Bu güç beyim.

– Niçin?

– Daha bu kaleye bir tüfek atılmamış... Ben attan inerken yoldaşlar söylediler.

– Ben burasını, bir kurşun atmadan alacağım.

– Nasıl beyim?

– Senin aklın ermez. Hava biraz kapansın, görürsün...

– Hiç topa tutmadan hücum mu edeceğiz?

– Hayır.

– Ya ne yapacağız?

– Havanın kapanmasını bekle, dedim ya... Göreceksin.

– !!!

Arslan Bey plânlarını en yakın adamlarından bile saklardı. "Yerin kulağı var" derdi. Ağzından çıkan bir sır mutlaka işitilecekti. Haberci gibi bu sessiz, bu mânâsız beklemede bütün askerler sıkılıyorlar, bir şey anlamıyorlardı. Kumandanın imdat, cephane, top beklediği söyleniyordu. İhtiyar sipâhiler: "Biz burasını imdat gel-

meden alamaz mıyız? İki top yetmez mi? Ne duruyoruz?" diye çadırlarında dedikodu yapılıyorlardı. Buraya geldiği günden beri askere istirahat ettiren Arslan Bey, her sabah erkenden atına biniyor, tek başına gerilerdeki ormaların içine dalıyor, saatlerce kalıyor, gülererek dönüyor:

– Hava bozmayacak mı? Ah, biraz sis olsa... diye gözlerini gökten kalenin sallanan bayrağından ayıramıyordu.

İşte habercinin getirdiği mektupta Ali Paşa da teklifini kabul ediyordu. Onunla birleşince ordusu yedi bin kişi kadar olacaktı. O vakit şüphesiz Tofeli Palaviçini'yi diri diri esir tutabilecekti.

Koyu karanlık içinde, uzaktan uzağa, Şalgo burcundaki nöbetçilerin attıkları acı nâralar, acı köpek ulumaları işitiliyordu. Gökte hiç yıldız yoktu. Arslan Bey, hademesinin tuttuğu billûr bardaktaki yakut suyu içti. Yeniden doldurulan sigarasını çekiyor, habercisiyle öteden beriden konuşuyordu. Konuşurken düşündüğü hep kendi plânydı. Yine göğe dalmıştı. Birdenbire sordu:

– Hava kapanıyor gibi, değil mi?

– Evet...

– Hücüm mu edeceğiz beyim?

– Hayır canım, hava bozsun görürsün.

Haberci yine bir şey anlamadı.

Bir sabah...

Binlerce bacadan henüz tütmüş soğuk, nemli bir du-man kadar koyu bir sis her tarafı kaplamıştı. Ordugâh,

sancaklar, tuğlar, çadırlar, dişbudak ağaçları, atlar, hiç, hiçbir şey görünmüyordu. Evvelâ birbirlerini çağırınların sözleri duyuluyor, sonra iki hayal, ses vasıtasıyla bu beyaz karanlığın içinde buluşuyordu. Arslan Bey atını hazırlatmıştı. Yine yapayalnız her günkü gittiği yere doğru kaybolacaktı. O kadar neşeli idi ki...

Bütün erleri, çavuşları çağırttı. Hepsi hücum var sanıyordu. At selâmı yapar gibi, bir ayağı yerde, bir ayağı özendide:

– Ağalar, dedi. Bugün kaleyi alacağız. Ben iki saate kadar geleceğim. Şimdi hepimiz hazır olunuz.

Uçları görünmeyen beyaz, büyük sakalın çerçevelendiği yüzü sis içinde, boşlukta duruyor sanılan ihtiyar topçubaşı sordu:

– Siz gelmeden ben ateşe başlayayım mı, Beyim?

Arslan Bey güldü:

– Hayır... Senin iki topunun gülllelerine ihtiyacımız yok. Yalnız bize çok gürültü yap.

– Nasıl gürültü beyim?

– Toplarını boşuna yerinden kımıldatma. Topçularını kalenin duvarlarına doğru yaklaştır. Avazları çıktığı kadar "heya, mola, yisa..." diye bağırt!

–

– Anlamıyor musun? Yalnız gürültü istiyorum.

– Pekâlâ beyim.

– Sonra diğer komutanlara döndü:

– Siz de bütün askerlerinizi savaş düzeniyle bunlara yaklaştırın. Mümkün olduğu kadar çok gürültü yap-

tırın. "Heya, mola..." çektirin. Nâralar attırın. İş türkülerini söylettirin.

İhtiyar topçubaşı gibi komutanlar da, çavuşlar da bu emirden bir şey anlamadılar. Fakat onlar anlamadan yapmasını pek iyi bilirdilerdi.

- Baş üstüne, baş üstüne...
- Ama çabuk.
-

Hızla mahmuzlanan azgın at şaha kalkarak sisin içine atıldı. Üzerindeki, sırmalı kaftanının etekleri altın kanatlara benzeyen Arslan Bey'le efsanevî bir kuş gibi uçtu.

Biraz sonra.....

Nereden geldiği belli olmayan derin bir gürültü sis içinde kaynıyor, ileri geri yaklaşıyor, uzaklaşıyor, dalgalanıyordu. Kös, kalkan, boru sesleri at kişnemelerine karışıyor, alınan emirler, verilen kumandalar yüzlerce ağız tarafından ayrı ayrı tekrarlanıyordu. Bastıkları yerleri görmeyen askerler, harp düzeninde bağırışarak, duyduklarını tekrarlayarak, dirsekleriyle, kalkanlarıyla birbirlerine dokunarak duman içinde ilerliyorlardı.

Sağ taraftan topçuların "Heya, mola"ları işitiliyordu. Etrafı saran gürültüden hücumun başladığını kale de anladı. Boru, trampet, hurrâ sesleri aksetmeye, tek tük tabanca, tüfek atılmaya başladı. Gözcüler kale duvarlarının dibine kadar gidip geliyorlardı. Safların arasında, topçubaşının büyük bir çukur açtığı söyleniyordu.

Askerler, komutanların emriyle, oldukları yerlerde bağdaş kurmuş bekliyorlar, gürültü ediyorlardı.

Nihayet, Arslan Bey terden sıırıslıkam olmuş atı ile duman içinde harp sıralarının arasında, adım adım göründü. Her adımda:

– Yiğitlerim! ... Sis açılmaya başladı mı hemen susun. Hep birden ayağa kalkın, hücum edecek gibi durun. Ama, ileri gitmeyin. Ateş de açmayın. Ben düşmana teslim olmalarını teklif edeceğim, diyordu.

Topçuların, topçulara karışan angaryacların "Heya, mola" nâraların gittikçe artıyor, büyüyor, tüyleri ürper-tecek heyecanlı akislerle sisten görünmeyen dağları, taşları inletiyordu.

Öğleye doğru sis açılmaya başladı. Askerler, sallanan siyahlı beyazlı bayrağı ile Şalgo'yu bir hayal gibi gördüler. Sesler kesildi. Kuzeyden esen bir rüzgâr dumanları dağıtıyor; gerilere, ormanlara doğru sürüyordu.

Artık herkes birbirini görüyordu.

Kaleye pek yaklaşılmıştı. Askerler, gözleriyle kumandanlarını aradılar. O, burç kapısına giden yolun yanında atıyla dolaşıyordu. Burada büyük bir manda sürüsü vardı. Burcun tepesinde siperlerin arasında, kalkanlı, tüfekli adamlar geziniyordu.

Cesur Arslan Bey, kır atını ileriye sürdü. Kaleye yüz adım kadar yaklaştı. Arkasındaki yaveriyle genç tercüman koştu...

Gür sesiyle haykırdı:

– Hey bre Şalgo muhafızları!... Ben pâdişahımın dedesine, sizin kralınızın memleketlerinden büyük yerler zaptetmiş, Bosna Valisi Yahya Paşa'nın torunlarında-

nım. Dedem Hamza Bali Bey, daha on dört yaşında iken sizin ordularınızı perişan etmiş, Viyana Kuşatması'nda, Viyenberg önünde ün almıştı. Ben, hangi kaleye gittimse geri dönmemişim. Daha geçen gün iki küçük topla "Boza" kalesini yerle bir ettim. Mihail Terşi, Etiyen Şosay, Andrenaki gibi kahramanlarınıza canlarını bağışladım. Vadiye çekildim. Geçip gitmeleri için yol verdim. Haydi gelin siz de teslim olun. Boş yere kanınızı döktürmeyin.

Kale ile beraber bütün ordunun işittiği bu teklifi, tercüman, avazı çıktığı kadar bağırarak tekrarladı. Derin bir sesizlik...

Arslan Bey'in atı duramıyor, şaha kalkıyor, sağa, sola tepiniyor, yaver, dizgininden tutmaya çalışıyordu.

Burcun tepesinden bir cevap verdiler. Tercüman tekrarladı:

– "Ne gibi şartlarla?" diyorlar, beyim.

Arslan Bey, deminkinden daha sert bir sesle haykırdı:

– Şartım filân yok. Biz teslim olanın canına kıymayız. Teslim olmazsanız beş dakika sonra kalenin içinde bir canlı adam kalmaz. Karşınızdaki yolun yan tarafında gördüğünüz nedir? Anlamıyor musunuz? Babalarınızda işitmediniz mi? Elli manda ile buraya getirdiğim bu topun iki güllesiyle binlerce Şalgo kuvvetinde olan İstanbul kaleleri tuzla buz oldu. İşte İstanbul'u alan bu top... Bir kere ateş edeceğim... İkinci atıma gerek yok. Ne kaleniz kalacak, ne de kendiniz. Acıyorum size!

Genç tercüman, bu sözleri, yine avazı çıktığı kadar

bağırarak tekrarlarlarken, bütün askerler, gözlerini yoldan tarafa çevirdiler. Mandaların yanında uzun, büyük, gayet büyük, gayet kalın, gayet siyah, gayet müthiş bir topun korkunç bir ejderha gibi uzandığını gördüler. Safların arasında sevinç sesleri yükseldi. Herkes Arslan Bey'in bir haftadır ne beklediğini şimdi anlıyordu. Demek bu top geliyormuş...

Biraz sonra...

Şalگو'nun tepesinde, şan, namus kefeni olan uğursuz, beyaz bayrak dalgalanıyordu. Demir kapılar açılmıştı. Korkudan sapsarı kesilen tuğlu kumandan, altın kılıçlı asilzâdeler, zırhlı şövalyeler, Arslan Bey'ni önünde dize gelmişlerdi. Silâları alınan düşman ikişer ikişer bağlanıyor, takım takım ordugâhın arkasına götürülüyordu. Kalenin içindeki kıymetli şeylerden bir dağ ortada yükseliyor; al yeşil bayraklarla kalenin tepesine dolan askerler bağırıyorlar, aralarındaki dervişler, duvarlardan sarkarak ezan okuyorlar, tekbir çekiyorlardı.

Teslim olan kumandanla yanındakilere Aslan Bey:

– Kormayınız. hayatınız bağışlanmıştır. Biz "Anlaşma"yı bozmayız. Gelin, size elli manda ile buraya getirdiğim topu göstereyim, dedi.

Tercüman bunu tekrarlayınca, hepsi birbirlerine baktılar. Bu müthiş, bu korkunç aleti yakından görmeyi hem merak ediyorlar, hem çekiniyorlardı. Arslan Bey'in arkasına takıldılar. Büyük topa doğru yürüdüler, Yaklaşınca Arslan Bey:

– İşte, dedi, sizin böyle topunuz var mı?

- Hayır.
- Niçin yapmıyorsunuz?
- Bilmiyoruz.

Genç, iri yarı bir şövalye tercümana bir şey sordu.
Arslan Bey:

- Ne diyor? dedi.
- "Bey bu topu kaç günde İstanbul'dan buraya getirmiştir?" diyor.
- Sen de: "İstanbul'dan getirmemiş. Burada bir haftada kendisi yapmış! deyiver.

Tercüman bu sözleri söyleyince esirler afalladılar. Arslan Bey, daha da yaklaşıp elleriyle yoklamalarına, daha yakından görmelerine izin verdiğini söyledi. Gururlu kumandan, kahraman asilzâdeler, cesur şövalyeler büyük topun etrafında toplandılar. Bir elini hançerinin elmas sapına dayayan Arslan Bey, öteki eliyle, gülümseyerek palabıyıklarını büküyor, arkasındaki yaveri, başını kaşıyarak gülmekten katılıyor, tercüman aptallaşıyordu. Yirmi adım uzakta duran mızraklı nöbetçiler de gülüşüyorlardı. Esirler topa ellerini sürdürdüler. Deliğini aradılar, aradılar. Bulamayınca sarardılar. Sonra kızardılar. Birbirlerine bakıştılar. Öyle kaldılar. Kollarının çaprazlayarak yere bakan kale kumandanı titreyerek mırıldandı. Arslan Bey, tercümana baktı:

- Ne diyor?
- "Bu mertlik değil..." diyor.
- Ona sor ki: "Henüz bir defa bile patlamayacak bir toptan korkarak hemen teslim oluvermek mi mertliktir?"

Tercüman sordu:

-

-

Kale kumandanı, gözlerini yerden kaldırıp cevap veremedi. Asilzâdeler, şövalyeler birbirlerinin yüzlerine bakmaya cesaret edemediler. Ani bir ölüm darbesiyle vurulmuş gibi oldukları yerde donup kaldılar.

BAHARIN ETKİSİ

Ah, gençlik sabahları! Güneş doğarken insan sıcak yatağından nasıl canlı bir ümit ile dipdiri uyanır! Gerinmeden, sağına soluna dönmeden, sütü, kahvaltıyı beklemeden çevik bir sıçrayışla hemen kalkar. Gözlerini ovuşturmadan, yüzün ekşitmeden tuvalet masasının başına geçer. Ben, işte on beş gün önce böyle gamsız, sağlıklı mesut, kuvvetli bir genç gibi uyandım. Daha ortalık yeni ağarıyordu. Gecedен uyanık kalmış çılgın bir bülbülün uzaktan feryadını işittim. Ağzımın tadı yerindeydi. Vücutumda hiç yorgunluk yoktu. Karyolamdan aşağı atladım. Penceremi açtım. Çiçekli ağaçların dallarından süzülen tarhlardaki papatyaların dibinden görünmez bir buhar hâlinde kalkan tatlı bir nem, esmeyen bir rüzgâr serinliğiyle yüzümü okşadı. İçimde sebebini bilmediğim bir neşe canlandı. Birdenbire giyinip

dışarıya çıkmak, تنها yollarda, uyumuş sahillerde koşmak, haykırmak arzuları duydum. Soldaki beyaz köşkün çatısı üstünde erguvan sisli, menekşe rengine çalan derin bir tan kızılığы açılıyordu. Kalbim hızlı hızlı atmağa başladı. Yıllar, evet yıllar vardı ki, güneşin doğuşunu görmemiştim. Gözüm, erguvanî rengi gittikçe kırmızılaşan gökte, giyindim... Aşağı inerken, daima öğleden iki üç saat önce uyandığımı bilen uşağıma rasgeldim. Zavallı şaşırđı:

– Kahvenizi içmeyecek misiniz? dedi.

– İstemem, Mehmet, acele işim var, dedim.

Çimenleri çiğlerle ıslanmış bahçemden çıktım. Güneşin doğacağı tarafa giden yol bomboştu. Yürüdüm. Etraftaki sâkin köşklerin pancurları uyumuş gözler gibi kapalıydı.

On dakikadan fazla gittim. Birbirini tutmayan, eski, yeni anılar, kadın yüzleri, kuş sesleri, açmayan lâleler, unutulmuş sevgiler, ölmüş sevgililer hayalimi alt üst etti. Köşklerin bahçe parmaklıklarından beyaz kelekler uçuşuyordu. Yavaş yavaş Çiftelhavuzlar'a indim. Fenerbahçe'ye geçtim. Hâlâ yorulmamıştım. Sonra Kalamış Koyu'ndan yürüdüm. Bostanların kenarında, Jules Verne'in romanlarındaki resimleri anımsatan sahilden, lodos darbeleriyle ortaları delinmiş büyük deniz yosunu yığınlarının üstünden aştım.

Yeni doğan güneşin ışıklarıyla camları tutuşan Kadıköy'ü gidilemez bir serap şehri gibi karşımda gördüm.

Her taraf beyaz, parlak aydınlık içindeydi. Ekinler büyümüştü.

Güzel bir sabah, aydınlık, geniş bir sokaktan yapayalnız geçmek ne tatlıdır! Bağdat Caddesi'ne çıktım. Köye doğru ilerledim. Kuşdili'ne, Fikirtepesi'ne baka baka geçtim. Fırınlara önünde küme küme hizmetçi kızlar bekliyordu. Kahveler, dükkânlar yeni açılıyordu. Mesut bir beldeye gidiyorum kanısındaydım.

Ayaklarım beni iskeleye götürdü. İyi giyinmiş kadınlar, genç kızlar, şen okullular, sonra hepsini mesut gibi gördüğüm bir sürü halk bilet alıyordu. Ben de istemeksizin onların arasına karıştım. Bilet aldım. Bir çocuğun zorla sattığı gazeteyi okumadan cebime koydum. Güvertede oturdum. Deniz, mavi gümüş bir göle benziyordu. İstanbul'un minareli, üzgün silüeti silinmiş; aydınlık çok aydınlık, çok görkemli, çok büyük, edebi bir saray manzarası almıştı.

Hayalimde birdenbire açılan bu eski mermer sütunlu, sonu sonsuzluğa çıkan perili bahçelerle çevrilmiş eski sarayların içinde birşey düşünmeden dolaşırken, Köprü'ye gelmişiz. Herkesle birlikte ben de çıktım. Birbirini kucaklar gibi sıkışa sıkışa çıkan halk sanki söz verilmiş bir cennete gidiyor gibi acele ediyordu.

Karnımın fena hâlde acıktığını duydum. Yürüye yürüye Beyoğlu'na çıktım. Cadde bilmem niçin kalabalıktı. Tepebaşı bahçesine girdim. Çocukları güneşte gezdiren eğiticiler arasında dolaştım. Oturdum, kalktım;

gezdim. Yemek zamanını bekleyemedim. Çıktım. Bir lokantaya kendimi attım.

Yemekler henüz hazır değildi. Tenha masaların birinin başında bekledim. Biraz sonra, tam yirmi yaşında, iki gün aç kalmış sporcu bir genç tutkusuyla yemeye başladım. Yedim, yedim, yedim. Midemi filân unuttum. Çok yemek beni tıpkı rakı gibi sarhoş eder. Sofradan kalktığım zaman gerçekten neşeliydim. Hani o sarhoşların sebepsiz, tatlı neşesiyle seviniyordum. Hazım için Taksim'e doğru yürüdüm. Yolda hiçbir tanıdık görmedim. Taksim'i, Harbiye'yi, Nişantaşı'nı Şişli'yi karışık, fakat tatlı hayaller içinde geçtim. Herkes kırlara doğru akın ediyordu.

Hürriyettespesi'ne gelince durdum. Terlemiştım. Hava biraz fazla sıcaktı. Rüzgâr azıcık sert esiyordu. Dinlenmek için bir birahaneye girmek aklıma geldi. Böyle havada kapalı yerde oturabilir miydim?... Geri döndüm. Yine tramvaya binmedim. Şişli Caddesi'nin büyük apartman gölgelerinde yürüyordum. Mühendis Sermetle karşılaştım. Nereye gittiğimi sordu.

– Geziyorum, dedim.

– Bize gidelim. Bugün bir çay veriyoruz, dedi.

Karşı çıkmak istedim:

– Davetli değilim ki...

Güldü, koluma girdi:

– Haydi, haydi, davete ne gerek var... İşte şimdi davet ediyorum... diye beni sürükledi.

Çok gitmedik. Betonarme bir apartmana girdik. Sermet'in dairesi ikinci kattaydı.

Geniş mermer merdivenleri onun gibi dinlenmeden çıktım. Karısını eskiden tanıyordum, beni orada hazır bulunan kadınlara, erkeklerle tanıştırdılar. Bilmediğim yalnız birkaç sima vardı. O kadar neşeliydim ki... Hepsini güldürmeğe başladım. Siyasal dedikodulardan edebiyata geçildi. Ben edebî iflâsımızı abartmalarla anlatarak, genç şairlerin taklitlerini yaparak, üstatların karikatürlerini çizerek kadınları kahkahaya boğuyordum. Kadınları kahkahalarla güldürmek!... İşte benim dünyada en zevk aldığım, en sevdiğim şeydi. Kadın, sakın dururken sönmüş bir lâmba gibidir. Güzelliği gülerken tutuşur.

Musikî başladı. Açık sarı saçlı, zayıf bir kadın keman çalıyordu. Piyanoda oturan şişman bir kızdı. Gerçekten ustaydılar. Hissederek çalıyorlardı. İçtenlikli bir nağme herkesi hayallere daldırır. Ben de daldım.

Belirsiz bir şiir içinde kendimden geçiyor gibiydim. Bilmem niçin başımı sola çevirdim. Birdenbire bana bakan iki siyah göz gördüm. Öyle bakakaldım... Bu siyah gözler bana gülümsedi:

– Ne dokunaklı parça, değil mi efendim? dedi.

Dalgın bir halde:

– Evet... diyebildim.

İçimden "İşte yirmi senedir aradığım meçhul kadın..." dedim.

Şimdi neler olduğunu bir türlü anımsayamadığım şeyler konuşmaya başladık. Musikî devam ediyordu. Ben ismini sordum. Mediha imiş. Musikiden sonra birlikte kaldık. Bir köşeye çekildik. Ömrümde ilk defa bir kadınla ciddî olarak konuşuyordum. Kadınlık meselesi! Sonra aşk... Evet, aşktan söz ettik.

Ne söylediğimin farkında değildim. Yalnız dinliyordum. Pek romantik değildi. Kollarına, omuzlarına, dizlerine dikkat ediyordum. Hani bazı heykellerin insanı güzel bir şaşkınlık içinde bırakan doğa üstü bir uygunluğu vardır. Kolların, boyun bir şekli vardır ki, biz onu gerçek yaşamda göremeyeceğimize inanırız.

Kızın göğüsünde mini mini bir madalyon parlıyordu. Çarşafını çıkarmamıştı. Omuzları, kolları siyah ince perlerin altında boyut kazanıyordu. Dudaklarına, çenesine, saçlarına bakarak ne söylediğini pek işitmiyor, içimden, "İşte yirmi senedir gelmesini beklediğim meçhul hayal!" nakaratını tekrarlıyordum. Azıcık esmerdi. Gözlerinde hafif bir sürme vardı. Sonra Sermet geldi.

Zamanın nasıl geçtiğini anlayamadım. Davetliler dağılmağa başladı. O giderken "teyzem!" diye bana yaşlıca, bir hanımı tanıştırdı. Hiç kendisine benzemiyordu. Zayıf sarı, uzun boylu, sert bakışlı bir kadındı. Mediha'dan sonra ben de Sermet'le karısına vedâ ettim. Dışarı çıktım. Hiç etrafı görmüyordum. Ruhuma, bütün vücuduma, bütün sinirlerime onun hayali dolmuştu. Alışkanlığın verdiği bir istek ile Köprü'ye inmişim. Köşke gelip

odama kapanınca Mediha'nın hayalini karşımda gördüm. Sesini işittim. Yemek yedim. Gece lâmbamı yak-tırmadım. Bu hayal kaçacak zannediyordum. Bütün gece, arkadaki koruda bülbüller öterken onun sesini işittim. Onun hayali etrafında açan ilâhî bir hâlê gibi, o sabah da, mor tan yerini, doğan altın güneşi gördüm. "İşte yirmi senedir aradığım hayal!" diyordum. İki gün dışarı çıkmadım. Acaba ona bir daha karşılaşacak mıydım? Ailesinin adresini bana vermişti. Kendisine bir mektup yazmayı düşündüm. Fakat neden söz edecektim?... Ömrümde ilk defa olarak, elimde kalem, boş kâğıdın başında saatlerce bekledim. Ne istiyordum? Ne isteyecektim? Bir şeyler karaladım. Karşımdaki şuh hayali gittikçe daha çok netleşiyor, âdetâ bir sanrı hâline geliyordu. Arka arkaya üç gece uyuyamadım. Biraz dalar gibi olurken ruhumun içinde onun bana ilk seslenişini, "Ne dokunaklı parça, değil mi efendim?" sorusunu işitiyor, siyah alevden gözlerinin karşımda tekrar tuttuğunu görüyordum. Üçüncü sabah arkadaşım Camsap geldi. Beni yatakta uzanmış görünce:

- Ne oldu sana, bu ne hâl? dedi.
- Hiç diye cevap verdim.
- Ah hain, gözlerinin altına bak! Kaç gece uyuyamadın?
- Üç...
- Üç gece birbiri arkasına poker, ha... Allah belâni versin! Gebereceksin!...

– Ne pokeri be! diye bağırdım, üç gündür kimseyi görmedim...

– Ey, bu hâl ne?... diye tekrar sordu.

– Hiç... dedim.

– Söyle, söyle

– Galiba bir aşk, dedim.

Camları zangırtadan vahşî bir kahkaha attı. Pence-
renin önündeki koltuğu karyolanın yanına çekti. Karşı-
ma oturdu:

– Anlat bakalım bu aşkı! Kırkından sonra saz çalan
bey!... dedi.

Zaten anlatmağa ihtiyacım vardı. Başladım, Ser-
met'e nasıl karşılaştığımı, evine nasıl gittiğimi, sonra
orada musikî dinlerken birdenbire nasıl Mediha'yı gör-
düğümü, birdenbire kalbimin nasıl çarptığını söyledim.
Hayalimden bir an kaybolmayan hayalinin bütün şekil-
lerini, omuzlarını, dizlerini, kollarını, göğsünü, boynu-
nu, siyah alevden gözlerini, dudaklarını, sesindeki o an-
latılmaz uyumu tanımlamaya çalıştım. Gülümseyerek
dinliyordu. Ben titriyordum. Sonunda dayanamadı. Sö-
zümü kesti:

– Sus ulan, bunak horoz! dedi. İşte çok basit bir ilk-
bahar darbesi!...

– Ne demek? diye yüzüne baktım.

Gülerek cevap verdi:

– Ne demek olacak? Bunak horozlar, güneş bir bu-
lutun altına girince havanın gölge olduğunu görürler.

Baştan sabah oluyor sanırlar. Başlarlar gün ortasında ötmeye!...Köylüler, bu şaşkın hayvanları uğursuz sayarlar. Gün ortasında öttükleri için hemen keserler. İlk-bahar da tıpkı bunak horozlar gibi ihtiyarları aldatır. Yılların yorduğu yarım inmeli bir vücut birdenbire yalancı bir çeviklik duyar. Yılların doldurduğu gerçekle tıkanmış hayal birdenbire açılır. İşte bu fizikî etkiye senin gibi enayiler kanar. Gerçekten seviyorum filân zannına kapılır.

Baharın bitki üzerindeki etkisinden tutturdu; hayvanlar üzerindeki etkisine geçti: "kızma" eyleminin mevsimlerle ilişkilerini anlatmaya başladı. Ben Mediha'nın yirmi senedir aradığım hâlde üç gün önce bulduğum hayali karşısında:

- Heyhat! dedim. Sen aşkı bilmiyorsun!
 - Ben ha!
 - Evet, sana yemin edeyim ki, seviyorum!...
 - Sen ha!...
 - Evet, ömrümde ilk defa olarak!
- Camsap tekrar bir kahkaha attı:
- Sen, tedaviye muhtaçsın! dedi.
 - Onsuz yaşayamayacağımı sanıyorum.
 - Evlenecek misin?
 - Belki...
 - Haydi beni söyletme! diye yüzüme sert sert baktı.

Sanki gerçekten söyleyeceği bir şey varmış da, ben de gerçekten korkuyormuşum gibi susuverdim. Devam etti:

– Bahar yorgunlar için en tehlikeli bir mevsimdir. Ocak ayında karların ortasında çıırçıplak gezmek, ilkbaharda sabahleyin çiçek kokuları arasında kelebeklerin peşinden koşmaktan daha az tehlikelidir. Vücut soğuk alırsa tedavi mümkündür. Fakat ruh, baharın etkisine kapılırsa iş berbatır. Atasözü, "Kırkıktan sonra azanı teneşir temizler!" der. İnsan bir bahar sabahı, kendi yaşını unuttur da kalbini dinlerse, akla gelmedik budalalıklara kalkar. Sen de işte mutlaka sabahleyin nezle olacağını düşünmeden pencereni açtın. O baştan çıkarıcı çiçek kokularını, şehvet gıcıklayan nemi duydun. Haya-
lin ateş aldı. O gün karşılaştığın bir kadına aşık oldum zannına kapıldın.

– Fakat nasıl zannettim, üç gecedir uyuyamıyorum!
Bir dakika gözümün önünden gitmiyor!

- İyi ya, işte tam bir bahar etkisi... Tedavi istersin.
- Tedavi filân istemem.
- Perişan olursun!
- ...

Fuzulî'nin bir beyitin okumak istedim. Lâkin hatırlayamadım. Zihnim o kadar dağılmıştı. Camsap, beni gibi yorgun insanların, hayallerine, hayallerine uymasının, sağlığa ne kadar aykırı olduğunu gerçekten bilgince anlattı. Ben bir taraftan Mediha'nın hayaliyle uğraşıyor, onun sözlerine karşı çıkmaya çalışıyordum:

– Uzun sözün kısası, dedi, ben iddia ediyorum ki, sen de aşk filân yok! Yalnız bir bahar etkisi! İstersen bunu sana kanıtlarım.

– Nasıl kanıtlayacaksın?
– Çok basit! Bir ay kadar seni bu bahar çevresinden bu nemli sıcağın içinden çıkaracağım. Ruh sağlığın hemen yerine gelecek, dedi.

– Onu, onu unutabilecek miyim?

– Yirmi dört saat içinde!

– Nasıl?...

– Önce baharın etkisini gösteremediği soğuk bir yere gideceksin!

– Meselâ Sibiry'a! dedim.

– Hayır, o kadar uzağa gerek yok.

– Ya nereye?

– Kireçburnu'na!

– Kireçburnu neresi?

– Vay, Amerika limanlarının iktisadî hareketlerini yazan yazar, bey, vay! Bu ne coğrafya bilgisi yani! Kireçburnu'nun nerede olduğunu bilmiyor musun?

– Bilmiyorum! dedim.

– İşte oturduğu şehri bilmeyen bir aydın daha! Boğaziçi'nde. Sarıyer'den önce bir iskele! dedi.

– Ey, orada bahar olmaz mı? diye sordum.

– Gidince görürsün! dedi.

Ertesi gün için Mehmet'i istedi. Gidip bana orada küçük bir ev tutacaktı. O gittikten sora ben yine hep hayalimde tutuşan siyah gözlerle, Mediha'nın şekliyle uğraştım. On yıl önce Moda'da bir sarhoş sandalığından işittiğim:

Derd- i aşkından rehâyâb olmasın,

Sevmeden gönlüm seni kurtulmasın.

şarkısını dün işitmiş gibi tekrarlıyordum. Ertesi gün Camsap, Mehmet'le gitti. Ben evde yalnız kaldım. Eli-me kitap alıyor, okuyamıyordum. Zihnim birbirini tutmaz hayallerle yoruluyordu. Kendi kendime, "Yirmi senedir aradığım kadın örneği!" diyordum. Karşıma elle tutulabilecek derecede açık hayali geliyor, "Ne dokunaklı parça, değil mi efendim!" diyordu. O dokunaklı parçanın kulağımda tekrar çınladığını duyuyordum.

Gerçekten bitmişim. Uykusuzluk, üzüntü, vücudumu son derece zayıflatmıştı. İki gün sonra Mehmet'le, Kireçburnu'nda Camsap'ın tuttuğu eve göç ettim. Ömrümde ilk defa buraya ayak basıyordum. Karadeniz Boğazı'nın tam karşısında mini mini bir köy. Dik bir derenin içinde. Daha ağaçları çiçek açmamış, kırları yeşermemişti! Kelebek, kuş filân yoktu. Hiç dinmeyen rüzgâr doğanın sonsuz hiddeti gibi durmuyor, dinlenmiyor, durmaksızın esiyordu. Tuttuğumuz ev ta tepedeydi. Penceresinden Karadeniz Boğazı lâcivert bir dünyaya açılmış geniş bir delik gibi görünüyordu. Olasılık, bu mevsimde Kuzey Kutbu buradan sıcaktır!

İlk geldiğim gün karnım ağrımağa başladı. İkinci gün romatizmalarımla birlikte uyandım. O kadar soğuktu ki, hiç durmadan soba yaktığım hâlde, yine bir türlü ısınamıyordum. Mehmet'i sandalla Sarıyer'e gönderdim. Beş şişe konyak aldırđım. Mehmet orada ko-

nuştuklarına soğuktan söz etmiş. Sarıyerliler, "Kireçburnu'nda ağustosta insan donar!" demişti. Gerçekten bunda bir abartma yok. Yatağımın içinde, sıcak sıcak ihlamurları birbiri arkasına içtikten sonra, yanımda getirdiğim kitapları okuyordum. On beş gün hiç ısınmadım, yataktan çıkabilsem, belki yazı da yazacaktım, fakat bu mümkün değildi. Donacağı mı sanıyordum. Burası gerçekten Kuzey Kutbun'dan koparılmış bir parçaydı!

Bir cuma günü Camsap geldi. Beni yatakta görünce:

– Hasta mısınız? diye sordu.

– Hayır.

– Niye yatıyorsun? dedi.

– Üşüyorum da...

– Oh, pekâlâ! Nasıl, hâlâ aşkını düşünüyor musun?

– Soğuktan meydan bulamıyorum! dedim.

Evet, gece uykusuz kalmak şöyle dursun on dört saat deliksiz bir ölüm uykusuna dalıyorum.

– Gördün mü?

Güldüm:

– Fakat ya buraya temmuza doğru bahar gelirse!

– Gelmez. Ağustostan önce kış yetişir!

– Ya ben yine baharın yaşandığı bir yere kaçarsam!

Camsap!

– Yine para etmez, diye güldü. Artık bahar seni aldatamaz. Heyecanının yalan olduğunu, hissinin yanlış olduğunu sen şimdi anladın! Bir daha aldanmazsın!

...

Karşı karşıya, ısınmak için, içine konyak döktüğü müz çayları bir güzel içtik. Dışarıda süren fırtına gürültüler koparıyor, تنها, dik yokuş sokakta bir köpek havlıyordu.

Soğuğa bir hafta daha dayanamadım. Mehmet'le yine köşküme geri döndüm. Bahçemin tarhlarındaki bütün çiçekler açmış, kelebekler daha çoğalmıştı.

Şiddetli bir azimle Mediha'yı düşünmeğe kalktım. Odama kapandım. Bir türlü hayalini gözümün önüne getiremedim. Sesini hatırlayamıyordum. Kalkıp mühendis Sermet'e gitmeyi düşündüm. Üşeniyordum, içimden aklın hoş sesi. "Başka işin yok mu, behey sersem!" diyordu.

Derd- i aşkından rehâyâb olmasın,
Sevmeden gönlüm seni kurtulmasın.

Şarkının bestesini bir türlü bulamıyorum. Dün yazıya oturacağım zaman, masamın üstünde bir kâğıt elimе geçti. Baktım. Mediha'yı gördüğümün ertesi günü yazmaya kalktığım mektubun karalaması! Oh yarabbi! İyi ki, göndermemiştim!... Camsap imdada yetişmiş, zaman bulamamıştım. Yoksa ne gülünç olacaktım! Benim gibi saçlı sakalı bir adamın, on yedi yaşında bir züppe gibi aşk mektubu yazması ne rezalet!...

Bu gülünç mektubu tekrar tekrar okuduktan sonra ruhumda üç hafta önce tutuşan geçici buhranın hikâyesini çabucak şu sahifelere yazdım:

Fakat niçin ilkbahar, bu doğanın Őeytanı, niçin beni yirmi yıl önce baştan çıkarmadı? Niçin uzun bir gençlik içinde kadına, aşka, heyecana, sevgiye yabancı yaşadım?

Camsap gelince soracağım. Bakalım bunu da açıklayabilecek mi...

MİRAS

İnsanın kendi kişiliğinde nefret etmesi kadar dünyada sıkıntı verici bir şey yoktur sanıyorum! Yıllarca rollerine, yalanlarına aldandığımız bir arkadaştan –âdiliğini, alçaklığını sezince– hemen ayrılırız. Aşkta da böyle... Mabut gibi taptığımız vücudun bir lekesini keşfedince birdenbire soğur, hatta ona düşman kesiliriz. Fakat kendimize... Ne yapabiliriz? Hiç! Ahlâk görüşünün ruhumuzda tutuşturduğu "iyilik, doğruluk, güzellik" idealini yavaş yavaş karartır. Bu üç alevli esirden meşale sönünce artık karanlık bir çöle düşeriz. Hâlbuki hayvanlık ne kederli yaşayıştır! Kavramsız, amaçsız, sevgisiz, inançsız bir yaşam! "iyi" yok, "doğru" yok; "güzel" yok... İşte bugün benim de ruhumdaki ilâhî meşela söndü. Serseri, gösterişli bir hayvanım! Üzgün, acılı, karamsar bir hayvan! Bu karanlığa düşüşüm irademle olmadı, istemeksizin... Âdeta "Haberim olmadan..." diye bileceğim. On beş gün önce amcamın köşkünde yattığım gece... Nasıl oldu? Nasıl birdenbire insanlıktan çıktım? Artık sonsuza kadar dönemeyeceğim bu cennetten nasıl cehenneme yuvarlandım? Nasıl, nasıl?

Amcam, ođlu Nihat Çanakkale'de Őehit dűŐtűđű gűnden beri, beni onun yerine koymuŐtu. Geçen yıl da yengen kederinden ۆldű. Őimdi bu talihsiz adam sara-ya benzeyen kűŐkűnde hizmetçileriyle oturur; ara sıra kendisini gűrmeye giderim.

Ömrűmde tanıdığım insanların en ahlāklısı, en erdemlisi amcamdır. Babasından kalan bűyűk serveti kardeŐi gibi eđlence çevresinde yememiŐ, devlete hizmet etmiŐ, yaŐamını kaymakamlıklarda, sancak yűneticiliklerinde, uzak vilāyetlerin valiliklerinde geçirmiŐtir! Őiire, sanata karŐı duyduđu hayranlıđı biz, yeni adamlar duyamaz hatta dűŐűnemeyiz bile. Divanlar onun bakıŐında kutsal bir içeriđe sahiptir. Gazellerin, kasidelerin dizelerinde, kafiyelerinde ilāhi bir esrar gizlidir. Bahçenin bitiminde yaptırdıđı kűtűphane sanki gizli bir mabetik... Gűnűnű yarısından çođu burada geçer. Kitapların tozunu alır, ciltleri okŐar. O gűn kapıyı açan uŐak yine:

– Beyfefendi kűtűphanede, isterseniz oraya buyurun! dedi.

Yaprakları dűkűlműŐ ađaçların dibinde hālā yeŐil duran çiçeksiz tarhlara baka baka yűrűdűm. Kűtűphanenin kurŐun kaplı fincan kubbesi bilinmez bir matem simgesini andırıyordu. Pencereleri yeŐil boyalı demir kapakları açıktı. Kapıya ilerledim. Eski zaman tarzında tokmađın altındaki kilitte bir sarı pirinç anahtar sokulu idi. Parmađım- la yavaŐŐa vurdum. İŐitmedi; biraz daha hızlı vurdum, uŐak zannetti:

- Ne var Mehmet? dedi.
- Mehmet değil, amca benim...

Kapıyı açtı.

Bembeyaz sakalı ile mavi yorgun gözlerini daha büyük gösteren kalın kaşlı altın gözlüğüyle türbesinden canlanarak kalkmış bir evliyaya benziyordu. Elini öptüm:

- Gel bakalım, dedi. Sana bir mücevver göstereyim.
- Buyurun.

Ayaklarımı çıkardım. Tıpkı bir camiye girer gibi... Kırmızı çedik terliklerden bir çiftini giydim.

Amcamın arkasında deve tüyünden yapılmış bir oda giysisi vardı. Kristal masanın yanına oturduk. Açık duvaran kitabı bana uzattı. Tekrar:

- Mücevher, mücevher... Bir eşi bulunmayan bir mücevher! dedi.

Bu mücevher çamura düşmüş bir bakkal defterine benziyordu. Yalancıktan heyecana kapılmış gibi göründüm.

- Gerçekten enfes...
- Dün getirdiler. Kaça alsam beğenirsin?
- İki liraya.

Yüzüme dik dik baktı:

- Sen deli olmuşsun oğlum dedi.

Onarmak istedim:

- Cildi pek eski de... Nasıl, beş liraya alabildiniz mi?
- Ne beş lirası! diye haykırdı. "Dâfi-ül-gumûm Deli

Birader'in letaif külliyyatı... İstanbul'da bir kopyası daha yok... Belki bütün dünyada bir eşi yok! Bir olasılık yazı da Gazâli'nin kendi el yazması?

- Kaça aldınız?
- Yüz seksen liraya.
- Çok iyi!... dedim.

Yazı kargacık burgacık türündendi. Cildini, kenarlarını sanki hırçın bir sıçan kemirmişti. Nakışlarının yaldızı solmuştu. Ben bu süprüntü parçasına bakarken amcam yeni ele geçirdiği mücevherleri çıkarıp:

- Bunu görmedin, bunu görmedin! diye birer birer masanın üzerine bırakıyordu. Birtakım divanlar, tarihler, çeviriler, filânlar, ki hepsinde küflü bir mezar nemi çıkıyordu.

Amcam, hele yalnız kaldı kalalı bütün hayatını kütüphanesine hasretmişti. Benim şiirle, sanatla uğraşmam, eserlerim, şairliğim çok hoşuna gidiyor. İkide birde:

- Sen benim kendisiyle övündüğüksün! der

Fakat yeni yazıları, yeni kitapları kütüphanesine yine sokmaz... Kitaplardan yorulan gözlerimi çini kaplı duvarlara kaldırdım. Fiyatları şüphesiz bu kitaplar gibi yüksek olması gereken yazıları okunmaz levhalar asılıydı. Kubbenin ortasındaki billûr avize altın kakmalı zinciriyle kütüphanenin basit sessizliğine uymayacak derecede görkemliydi. Amcam okuduğu kasideyi bitirdikten sonra:

- Haberin var mı? Benim kütüphaneyi satın almak istiyorlar! dedi.

- Kim?

- Tanımazsın, Doğu bilimciler.

- Ne kadar veriyorlar?

- Önce on bin lira dediler. Sonra "ben satmam" deyince on beş bine, yirmi bine çıktılar.

- Ne diyorsunuz?

- Hatta yirmi beş bin de verecekler.

- Ama amca, hiç durmayınız satınız! dedim.

Gözlerini okuduğu kitaptan kaldırdı, bana çevirdi. İçinde öyle bir paylama, öyle bir serzeniş vardı ki...

- Kütüphanemi satmak mı? Sonra ben ne yaparım?

- ...

Gözlerini tekrar kitaba indirdi. Yüzünün şekli bozulmuştu. Dargın, perişan bir tavırla:

- Ben mezara, kütüphanem mezada! diye başını salladı.

Ses çıkarmadım. Elimdeki kitabı okur gibi yaptım. Ne kadar böyle sustuk bilmiyorum, bana çok uzun geldi. Gözlerim satırların arasında gezerken ben yirmi beş bin lirayı düşünüyordum. Bu küçük bir servetti. Er geç benim olacak bir servetti. Zira amcamın benden başka vârisi yoktu. Yaşamının ölüme giden yolunda çok ilerlemiş olan bu ihtiyarcık dünyada nihayet birkaç yıl misafirdi. İçimden: Birkaç yıl daha, diyordum, haydi beş yıl... Abıhayat içmedi ya bu!..." Acaba kütüphaneyi is-

teyem Doğu bilimciler kimlerdi? Soracaktım. Söz de ağzımın içine geldi. Sormadım. Gözlüğün altında daha büyük, daha mavi, daha parlak görünen zeki gözlerinden korkuyordum. Sanıyordum ki, düşüncemi hemen anlayacak.

Şimdiye kadar hiç düşünmediğim bu hazır miras birdenbire bütün hayalimi doldurdu. Sanki kafam şişti, sersem oldum. Amcamla neler konuştuğumun farkında değilim. Kütüphaneden çıktık. Salona geldik. Yemeğe oturduk. Ben bir roman içinde gibiydim. Amcamın ikide bir:

– Senin bugün dalgınlığın var. Sende bir şey var! dediğini hatırlıyorum. Sofrada yemeğimi yerken bilincim, benim vücudumun dışından, benim irademin dışında, benim ruhumun dışında yabancı bir makine imiş gibi işliyor, düşünüyor, plânlar kuruyordu. Kafamın içinde doğan düşüncelere sahip olamıyor, susuyordum. Öyle ya... Bu zavallı ihtiyar kesin olarak yakında ölecekti. Kütüphane yirmi beş bin lira, köşk, bağ, Faikpaşa yokusundaki apartman filân... Yetmiş seksen bin lira da bunlar: Yüz bir liralık bir servet! Artık burada yaşar mıydım? Doğru Avrupa'da soluğu alacak, zevk içinde yaşamın tadını tadacaktım. Fakat... Ya bu ihtiyarcık evlenmeğe filân kalkarsa... Fakat mümkün mü?

İçimde tiz, keskin bir şeytan sesi:

– Niçin mümkün olmasın? dedi.

Ben:

– Mümkün değil, mümkün değil! diye dişlerimi sık-tım.

– Hayır, pek mümkün! Yarın birdenbire işitirsin!...

– Bu fena...

– Tabîî fena...

– Evet, ya evlenirse...

– Hiç bunda kuşkun olmasın. O zaman yüz bin lira-yı rüyada görürsün...

– O hâlde?...

İçimde çınlayan şeytan ses:

– Böyle bir davranışın önüne geçmelisin! diye âdeta korkunç bir emir verdi. Böyle bir felâketin nasıl önüne geçebilirdim? Evet, bu gerçek bir felâketti. Ta ayağı-mın dibine gelmiş yüz bin liranın, savsaklamam yüzün-den uçup gitmesi... Bilincim, yine irademim, hatta ira-demin dışında sihirli bir saat gibi işliyordu; gözlerimi amcama kaldırdım. Küçük kaşığıyla pilâvını ağzına gö-türdü. Sakalının altından beyaz, zayıf boynunu gör-düm. O beyaz yere iki dakika basılsa... Yüz bin lira bir-denbire benim olacaktı!

– Fakat...

Ruhumda zehirden şimşekli ateşler bırakan şeytan sesi:

– Budala mısın? dedi... Neden korkuyorsun?

– Korkuyorum.

– Hayır. Korkma... Sen öyle âdi katiller gibi amcanın boğazına basıp boğmayacaksın.

- Ya ne yapacağım?
- Bir şey yapacaksın ki, kanun seni sorumlu tutamayacak!...
- Nasıl?
- Arkadaşın bakteriyolog Sabit'ten biraz tifo mikrobu çalacaksın...
- Ey?...
- Bu mikropları amcanın gece içtiği suya atacaksın. Tifoya tutuldu mu, doktorlar onu iyi etmeye çalışırken sen yine mikroplu suları ona ilâç diye vereceksin. Bir hafta içinde kesinlikle ölecek. Sen de herkesle birlikte ağlayacaksın! Cenazesinin önünde yürüyeceksin! Senden kimse şüphelenmeyecek! Bilâkis kederine katılacaklar: "Başınız sağ olsun!" diyecekler.
- Oh!...
- ...
- Evet, oh!... Birdenbire canlandım Sanki ağır bir yükün altından kurtuldum. Gözlerimi açtım. Elmasını soyan amcamı gördüm. Ne konuşmakta olduğumuzun yine farkında değilim. Bana:
- Sen benim kendisiyle övündüğüksün! dediğini işitdim.

* * *

Geç zaman yattığım odaya çıktım. Zihnimdeki cina-
yet plâni kendi kendine genişliyordu.

Karyolamın üstüne oturdum. Masanın üzerinde ya-
nan mumun ışığı duvarlarda şekilsiz gölgeler kımıldatı-
yordu. Yüz bin lira!... Gözüm dolabın aynasına kaçtı.
Orada kendi hayalimi gördüm. Bana dik dik bakıyordu.
Saçları ürpermişti. Gözleri kanlıydı. Bu hayal bendim.
Görmemek için yüzümü çevirdim.

Gece hiç uyumadım!...

Kendimi görmemek için aynaya bakamıyordum.
Evet, ben bir katıldım. Bir caniydim. Bütün ahlâk duy-
guları benim bakışımda bir yalandı. Sabaha kadar bilin-
cimde bana emirler veren şeytan sesin yankılarını din-
ledim:

- Kararsız davranma!
- Hayır, hayır, yapamayacağım.
- Yapacaksın!
- Yapamayacağım.
- Yüz bin lirayı kaçıracaksın!
- Kaçsın.
- Sen budala değilsin.
- ...

Sabahleyin erkenden amcamın yanına indim. Zaval-
lı ihtiyar, balkonun önünde sütünü içiyordu. Beni, gü-
lerek karşıladı:

- Ne o, dedi, rahatsız mısın? Sararmışsın!
- Bir şeyim yok.

– Rahat uyudun mu?

– Evet, dedim. Sonra birdenbire ellerini öpmeğe başladım. Şaşırıldı.. Gözlerimden galiba yaşlar akıyordu. Öldürdüğü kutsal vücudun üzerinde pişman olan bir canî gibiydim. Ben artık insan değilim.

– Sizden bir ricam var! diye inledim.

Böyle olağan dışı hareketimi ilk defa gören amcam ne diyeceğini bilmiyordu. Kafamdaki şeytanın varlığına indirdiği darbeyi, manevî iflâsımı asla duymuyor:

– Ne oluyorsun oğlum, ne oluyorsun? diyordu...

– Hiç! İstedığimi yapacağınıza söz verin...

– Söyle ne istiyorsun?

– Önce reddetmeyeceğinize söz veriniz.

– Peki, söyle, söz veriyorum.

– Ben sizin vârisinizim.

– Şüphesiz.

– İstiyorum ki, bütün servetinizi daha sağlığınızda millî kurumlara vasiyet edesiniz.

– Fakat niçin?

– Böyle istiyorum işte...

– Ama niçin?...

...

Gece neler düşündüğümü, bir an önce bu yüz bin lirayı ele geçirmek için nasıl kendisini görünmez bir silâhla öldürmeyi kurduğumu söyleyecektim. Söyleseydim. o benim iç yüzümü tanıyacaktı. Fakat belki kendimi şimdikinden biraz daha rahat hissedecektim. Lâkin,

hayır, bu cesareti gösteremedim. Kendimde olmayan erdemi yine o iğrenç iç yüzümü kendime perde yaptım. Yalanlar öğürmeğe başladım. Sözde ben gençtim, bir ihtimal bu kıymetli kütüphaneyi satıp, memleketten dışarı çıkmasına sebep olabilirdim. İstiyordum ki bu önemli miras millete kalsın!

– Pekâlâ! dedi, kütüphanemi millete vereyim. Fakat başka gelirlerimi...

– Onları da istemem amcacığım. O kadar hastalar var, yetimler yurdu var. Silinecek gözyaşları, sarılacak yaralar, avutulacak dullar, öksüzler kimsesizler var!

– !...

...

Ben söylerken derin bir hayretle, şaşkın bir hayranlıkla yüzüme bakıyordu. Zavallı karşısındaki yaratığın ne alçak şey olduğunu anlayamadı. Doğruldu, beni kucakladı. Alnımdan öptü.

– Sen benim kendisiyle övündüğüksün! dedi.

Evet, ruhumdaki insanlık ideali. O üç ahlâk meşalesi sonsuza kadar söndü! Bir gece içinde korkunç iğrenç bir katil oldum. Şimdi karanlık bir çöldeyim! Bir hayvan gibi karamsarım! Artık insanlık cennetine, "iyilik, doğruluk, güzellik" cennetine bir daha dönmeyeceğim. Son defa yalanlarımla aldattığım zavallı büyük ihtiyar da benim gibi, çevresinin davranışlarından ürküp kaçan, korkak bir sefili yine "erdemli " bilecek! Bu sefile "kendisiyle övündüğüksün!" diyecek.

ÖMER SEYFETTİN

KAŞAĞI

Ömer Seyfettin (1884 - 1920)

28 Şubat 1884 tarihinde Gönen'de doğdu. Öğrenimine Gönen'de başlayan Ömer Seyfettin, Ayancık'ta ve annesiyle birlikte geldiği İstanbul'da Aksaray'daki Mekteb-i Osmaniye'ye devam etti. Eyüp'teki Baytar Rüşdiyesi'ni bitirip asker çocuğu olduğu için Kuleli Askeri İdadisi'ne yazıldı (1893). Bir müddet sonra da Edirne Askeri İdadisi'ne naklolarak öğrenimini burada tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Mekteb-i Harbiye'ye gelen Ömer Seyfettin, piyade mülâzımı sânisî rütbesiyle buradan mezun oldu.

İzmir'de Teğmen (1903-1910), daha sonra da üsteğmen olarak Rumeli'de görev yaptı (1908-1910). Askerlik'ten ayrılıp Selanik'e gelerek, Genç Kalemler Dergisi'nde yazmaya başladı. Balkan Savaşı'nda tekrar subay olarak orduya döndü. Yunanlılar'ın elinde bir yıl kadar esir kaldı. Esareti sırasında da öykü yazmaya devam ederek bunları Halka Doğru, Türk Yurdu ve Zakâ dergilerinde yayımladı. İstanbul'a dönünce ordudan ikinci kez ayrılıp, ölümüne kadar Kabataş Lisesi edebiyat öğretmenliği yapan Ömer Seyfettin, 6 Mart 1920 tarihinde İstanbul'da öldü.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Eserler Hakkında Yönetmeliğin 5. Maddesinin Değişik "g" Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.